POLIROM Top 10+

F.M.

DOSTOIEVSKI

Jucătorul

F.M. DOSTOIEVSKI

Jucătorul

(din însemnările unui tânăr)

Traducere de
Emil Iordache

(V.F.)
Editura Polirom
2011

www.polirom.ro

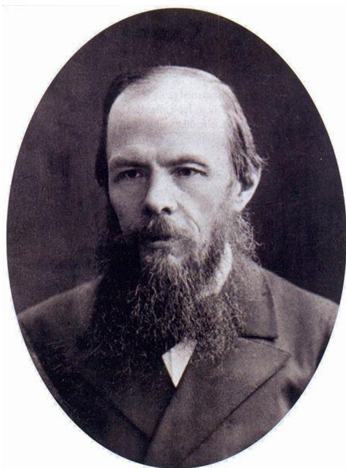
Editura POLIROM

Iaşi, B-dul Carol I nr. 4;
P.O. BOX 266, 700506

Bucureşti, Splaiul Unirii
nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1;
sector 4,

Coperta:
Carmen Parii

VERSIUNE FINALĂ

Feodor Mihailovici Dostoievski (1821-1881), unul dintre cei mai importanți şi mai influenți scriitori ai lumii, s-a născut la Moscova. După moartea mamei, a plecat împreună cu fratele său la Sankt Petersburg pentru a urma cursurile Academiei Tehnice Militare, pe care a absolvit-o cu brio, în ciuda puternicei sale înclinații pentru literatură. În 1846, după o serie de încercări literare lipsite de succes, a publicat romanul epistolar *Oameni sărmani*, atrăgând imediat atenția criticilor, care au văzut în el un nou Gogol. I-au urmat la scurt timp microromanele *Nopți albe* (1848) şi *Netoşka Nezvanova* (1849), care i-au confirmat talentul şi i-au adus recunoaşterea literară. A început apoi să scrie masiv, publicând mai întâi romanul *Amintiri din casa morților* (1861-1862) şi concepând seria marilor capodopere, în care se înscriu romanele *Crimă şi pedeapsă* (1866), *Idiotul* (1868-1869), *Demonii* (1871-1872), *Adolescentul* (1875) şi *Frații Karamazov* (1879-1880).

Aleksei Ivanovici, personajul care animă *Jucătorul*, are un singur păcat: patima pentru jocul de noroc. Prezentul lui este tot ocupat de realitatea verde a mesei de joc sau a ruletei, de calculul probabilistic şi de oftaturile chibiților. Rarele momente când iubeşte sau scrie despre patima ce-l macină sunt momente de trezie, de contact cu realitatea, clipe fugare când îşi analizează existența: „Ce-s eu acum? Un *zéro*. Ce pot fi mâine? Mâine pot învia din morți şi să încep din nou să trăiesc! Aş putea recăpăta omul din mine, până când nu s-a pierdut!”. Povestea lui Aleksei Ivanovici este şi povestea lui Dostoievski, el însuşi măcinat de aceeaşi aspirație către imprevizibil, de

dragostea pentru Appolinaria Suslova (Polina, în *Jucătorul*), de nehotărârea permanentă între promisiunile prezentului şi incertitudinile viitorului.

Capitolul I

În sfârşit, m-am întors după o despărţire de două săptămâni. Sunt de-acum trei zile de când ai noştri au ajuns la Ruletenburg. Credeam că mă aşteaptă ca pe Dumnezeu, dar m-am înşelat. Generalul m-a privit extrem de independent, a vorbit cu mine de sus şi m-a expediat la soră-sa. Era clar că făcuseră rost de bani de pe undeva. Mi s-a părut chiar că generalul se jenează puţin să se uite la mine. Maria Filippovna avea o groază de treburi pe cap şi de-abia a stat de vorbă cu mine; totuşi, banii i-a luat, i-a numărat şi a ascultat tot raportul meu. La masa de prânz îi aşteptau pe Mezenţov, pe franţuz şi încă pe un englez: ca de obicei, atunci când au bani, pun îndată la cale o sindrofie; ca la Moscova. Văzându-mă, Polina Aleksandrovna m-a întrebat de ce am întârziat atât de mult şi, fără să aştepte răspunsul meu, a plecat cine ştie pe unde. Fireşte, a făcut-o dinadins. Şi totuşi, trebuie să avem o explicaţie. S-au adunat multe.

Mi s-a dat o cameră mică, la etajul al cincilea al hotelului. Aici se ştie că fac parte *din suita generalului.* După toate semnele, se vede că au izbutit să se facă cunoscuţi. Aici generalul este considerat un demnitar rus nemaipomenit de bogat. Încă înainte de masa de prânz, printre alte comisioane, a apucat să-mi dea o bancnotă de o mie de franci ca s-o schimb. Am schimbat-o la recepţia hotelului. De-acum vom fi priviţi ca nişte milionari, cel puţin o săptămână întreagă. Am vrut să-i iau pe Mişa şi pe Nadia ca să plec cu ei la plimbare, dar, de pe scară, am fost chemat la general; găsise cu cale să se informeze unde îi duc. Categoric, acest om nu mă poate privi de-a dreptul în ochi; tare ar vrea, dar eu îi răspund cu o privire atât de pătrunzătoare, adică ireverenţioasă, încât el parcă s-ar simţi penibil. Într-un discurs foarte afectat, brodând frază după frază şi încurcându-se în cele din urmă, îmi dădu să înţeleg să mă plimb cu copiii undeva mai departe de

cazinou, în parc. În sfârşit, se supără şi adăugă cât se poate de sever: „Că altfel dumneata i-ai duce în cazinou, la ruletă. Scuză-mă, continuă el, dar ştiu că eşti încă destul de uşuratic şi te cred în stare să joci. În orice caz, deşi nu-s mentorul dumitale, mai ales că nici nu doresc să-mi asum un asemenea rol, am cel puțin dreptul să-mi doresc ca dumneata, ca să zic aşa, să nu mă compromiți...”

- Păi nici măcar nu am bani, îi răspunsei eu, calm. Ca să mă lefteresc, trebuie să-i am.

- Îi vei primi imediat, îmi răspunse generalul, roşind un pic, după care scotoci în sertarul de la birou, se uită în carnet şi conchise că are să-mi dea cam o sută douăzeci de ruble.

- N-avem cum ne socoti, spune el, trebuie să calculăm în taleri. Dar ia o sută de taleri, ca să fie o sumă rotundă. Restul, desigur, n-o să se piardă.

Luai banii tăcut.

- Dumneata să nu te superi, te rog, de cuvintele mele, eşti atât de supărăcios... Dacă ți-am făcut această observație, înseamnă, ca să zic aşa, că te-am prevenit şi, desigur, am un anumit drept s-o fac...

Înaintea mesei de prânz, întorcându-mă cu copiii acasă, am întâlnit o întreagă cavalcadă. Ai noştri mergeau că viziteze nişte ruine. Două caleşti excelente, cai splendizi! *Mademoiselle* Blanche într-o caleaşcă împreună cu Maria Filippovna şi Polina; franțuzul, englezul şi generalul nostru - călări. Trecătorii se opreau şi se uitau; s-a obținut efectul scontat; numai că generalul o s-o pățească. Am socotit că, cu cei patru mii de franci pe care i-am adus eu şi adăugând banii de care făcuseră rost pesemne, au acum şapte sau opt mii de franci; sunt prea puțini pentru *m-lle* Blanche.

M-lle Blanche stă şi ea în hotelul nostru, împreună cu maică-sa; tot undeva pe-aici locuieşte şi micul nostru franțuz. Servitorii îi spun „*m-r le comte*”, mama lui *m-lle*

Blanche este numită *„m-me la comtesse”*; asta-i, poate că într-adevăr sunt *comte et comtesse*.

Eram sigur că *m-r le comte* nu mă va recunoaşte când ne vom strânge cu toţii la masă. Fireşte, generalul nici nu s-a gândit să ne facă cunoştinţă sau măcar să mă recomande; iar *m-r le comte* a fost în Rusia şi îşi dă seama că nu-i cine ştie ce de capul aceluia căruia i se spune *outchitel*[1]. De fapt, mă cunoaşte foarte bine. Dar trebuie să recunosc că am venit neinvitat la masă; cred că generalul a uitat să dea dispoziţii, altfel m-ar fi trimis pesemne să mănânc la *table d'hôte*[2]. Am apărut din proprie iniţiativă, aşa că generalul m-a privit cu nemulţumire. Preabuna Maria Filippovna mi-a arătat de îndată un loc; dar întâlnirea cu *mister* Astley m-a salvat şi astfel, fără să vreau, m-am pomenit făcând parte din anturajul lor.

Pe acest straniu englez l-am întâlnit mai întâi în Prusia, într-un tren, unde am stat faţă în faţă, când încercam să-i ajung din urmă pe ai noştri; apoi m-am ciocnit cu el când treceam graniţa în Franţa şi, în sfârşit, în Elveţia; în decursul acestor două săptămâni îl întâlnisem de două ori şi acum, iată, am dat din nou peste el aici, de-acum la Ruletenburg. În viaţa mea n-am întâlnit un om mai timid; e timid până la prostie, lucru pe care, desigur, îl ştie şi singur, pentru că nu-i prost deloc. De altminteri, e foarte simpatic şi liniştit. L-am făcut să-şi dea drumul la gură atunci când l-am întâlnit pentru prima oară în Prusia. Mi-a spus că în timpul verii fusese la Nordkaap şi că ţinea foarte mult să ajungă la târgul din NijniNovgorod. Nu ştiu cum a făcut cunoştinţă cu generalul; mi se pare că e îndrăgostit până peste cap de Polina. Când aceasta a intrat, el s-a îmbujorat, de ziceai că obrajii îi sunt cuprinşi de vâlvătăi. S-a bucurat foarte mult

---

1 Învăţător, preceptor (rus. în transcriere franceză).
2 Pensiune (fr.).

că m-am aşezat lângă el la masă şi, mi se pare, crede că-i sunt prieten la toartă.

La masă, tonul l-a dat franţuzul, făcând-o pe grozavul; le arăta tuturor desconsideraţie şi îşi dădea importanţă. Dar la Moscova, după câte îmi aduc aminte, cam umbla cu linguşeli. Uneori generalul îndrăznea să-l contrazică, dar numai un pic, ca să nu-şi piardă definitiv ifosele.

Eu, fireşte, eram într-o ciudată dispoziţie sufletească şi încă de pe la jumătatea mesei izbutisem să-mi pun întrebarea obişnuită, din totdeauna: „De ce umblu cu generalul acesta şi de-atâta vreme nu mă las păgubaş de ei?” Din când în când, mă uitam la Polina Aleksandrovna; ea nu mă observa nicidecum. Am sfârşit prin a mă enerva şi m-am hotărât să fiu impertinent.

Am început cu faptul că aşa, din senin, cu voce tare şi fără să fiu întrebat, m-am băgat în discuţia altora. Cel mai mult ţineam să mă cert cu franţuzul. M-am adresat generalului şi deodată, foarte clar şi răspicat, cred că şi întrerupându-l, i-am strecurat observaţia că în vara aceea ruşilor le e aproape imposibil să mănânce la *table d'hôte*. Generalul mi-a aruncat o privire uimită.

- Dacă eşti un ins care te respecţi, mi-am dat eu drumul la gură, neapărat atragi ocări asupra ta şi trebuie să suporţi bobârnace nemaipomenite. La Paris şi pe Rin, chiar şi în Elveţia, la mesele de pensiune din hoteluri se înghesuie atât de mulţi polonezi şi francezi care îi simpatizează, încât, dacă eşti rus, nu poţi sufla o vorbă.

Astea le-am rostit în franceză. Generalul se uita nedumerit la mine, neştiind dacă să se supere sau numai să se mire că am luat-o razna atât de tare.

- Înseamnă că cineva ţi-a dat undeva o lecţie, spuse franţuzul, vorbindu-mi de sus şi cu dispreţ.

- La Paris, m-am certat mai întâi cu un polonez, îi răspunsei eu, apoi cu un ofiţer francez, care îl susţinea pe polonez. Iar apoi o parte din francezi au trecut de partea

mea, când le-am povestit cum am vrut să scuip în cafeaua unui *monsenior*[3].

- Să scuipi? mă întrebă generalul cu o nedumerire plină de ifose şi chiar uitându-se împrejur. Franțuzul mă privea neîncrezător.

- Chiar aşa, răspunsei eu. Întrucât două zile întregi am fost convins că, pentru a vă rezolva problema, va trebui, poate, să trag o fugă până la Roma, m-am dus la cancelaria ambasadei sfântului părinte de la Paris ca să-mi vizez paşaportul. Acolo m-a primit un abate de vreo cincizeci de ani, uscat şi cu o expresie glacială pe față, şi, după ce m-a ascultat respectuos, dar extrem de rece, m-a rugat să aştept. Cu toate că mă grăbeam, m-am aşezat, desigur, ca să aştept, am scos *Opinion nationale* şi am început să citesc nişte ocări groaznice la adresa Rusiei. Între timp, am auzit că prin camera de alături cineva s-a dus la monsenior; l-am văzut pe abatele meu făcând o plecăciune. I-am adresat aceeaşi rugăminte; cu şi mai multă răceală, m-a rugat să aştept. Puțin mai târziu a mai intrat un necunoscut, cred că era austriac, care avea treabă; abatele l-a ascultat şi l-a condus imediat la etaj. Atunci m-am enervat foarte tare; m-am ridicat, m-am dus la abate şi i-am spus răspicat că, de vreme ce monseniorul primeşte, ar putea termina şi cu mine. Brusc, abatele s-a tras îndărăt cu o uimire extraordinară. Pur şi simplu nu înțelegea cum de îndrăzneşte un rus de tot nimicul să se compare cu oaspeții monseniorului. Cu tonul cel mai neobrăzat, parcă bucurându-se că mă poate jigni, m-a măsurat din cap până în picioare şi a strigat: „Doar nu vă imaginați că monseniorul o să renunțe la cafeaua sa de dragul dumneavoastră?” Atunci am strigat şi eu mai tare decât el: „Atunci să ştiți că aş scuipa în cafeaua monseniorului dumneavoastră! Dacă nu terminați chiar în clipa asta cu paşaportul meu, mă duc eu la el”.

---

3 Titlul purtat, în Franța, de episcopii catolici.

„Cum? În timp ce-l are pe cardinal în cabinet?” a strigat abatele şi, îndepărtându-se cu groază de mine, s-a repezit la uşă şi şi-a încrucişat mâinile, arătând că mai degrabă moare decât să mă lase să trec.

Atunci i-am răspuns că-s eretic şi barbar, „*que je suis hérétique et barbare*”, şi că mă doare în cot de toţi arhiepiscopii, cardinalii şi monseniorii, şi de tot neamul lor. Pe scurt, i-am arătat că nu renunţ. Abatele m-a privit cu o ură nemărginită, apoi mi-a smuls paşaportul şi l-a dus la etaj. Peste un minut era vizat. Iată-l, nu doriţi să vă uitaţi? Am scos paşaportul şi le-am arătat viza romană.

- Totuşi, asta-i o... dădu generalul să înceapă.

- Te-a salvat faptul că te-ai declarat barbar şi eretic, zise franţuzul râzând. „*Cela n'était pas si bête*”[4].

- Atunci să-i lăsăm să se poarte aşa cu ruşii noştri? Stau aici, nu îndrăznesc să zică nici pâs şi chiar ar fi gata să se dezică de faptul că sunt ruşi. În tot cazul, la Paris, la hotelul meu, au început să fie mai atenţi cu mine după ce le-am povestit tuturor lupta mea cu abatele. Un pan polonez grăsan, insul cel mai ostil mie la *table d'hôte*, a lăsat pliscul mic. Francezii au suportat chiar şi povestirea mea despre un ins pe care l-am văzut acum doi ani, în care, în opt sute doisprezece, un soldat francez dintr-un regiment de vânători a tras numai ca să-şi descarce arma. Pe atunci omul era un copil de zece ani şi familia lui nu reuşise să plece din Moscova.

- Asta nu se poate, zise franţuzul începând să fiarbă de furie, un soldat francez n-ar trage într-un copil!

- Şi totuşi aşa s-a întâmplat, îi replicai eu. Mi-a povestit un căpitan în retragere, demn de toată stima, şi eu i-am văzut cu ochii mei cicatricea lăsată de glonţ pe obraz.

Franţuzul începu să vorbească mult şi repede. Generalul se apucă să-l susţină, dar eu i-am recomandat

---

4 N-a fost o prostie chiar atât de mare (fr.).

să citească măcar, de pildă, *Însemnările generalului Perovski*, care, în opt sute doisprezece, a fost prizonier la francezi. În cele din urmă, Maria Filippovna a început să povestească ceva ca să întrerupă discuția. Generalul era foarte nemulțumit de mine, pentru că eu şi franțuzul aproape că începusem să strigăm unul la altul. Dar se pare că lui *mister* Astley cearta mea cu francezul îi plăcuse foarte mult; ridicându-se de la masă, îmi propuse să beau cu el un pahar de vin. Seara, cum era de aşteptat, am reuşit să discut un sfert de ceas cu Polina Aleksandrovna. Convorbirea noastră a avut loc în timpul plimbării. Toți s-au dus în parc, la cazinou. Polina s-a aşezat pe banca din dreptul havuzului, iar pe Nadenka a lăsat-o să se joace în apropiere cu copiii. I-am dat şi eu drumul lui Mişa să se joace la fântâna arteziană şi, în sfârşit, am rămas singuri.

La început, fireşte, am vorbit de afaceri. Polina s-a supărat pur şi simplu când i-am dat numai şapte sute de guldeni. Era sigură că, amanetându-i briliantele la Paris, îi voi aduce cel puțin două mii de guldeni sau chiar mai mulți.

- Am neapărat nevoie de bani, spuse ea, şi trebuie să fac rost. Altfel s-a zis cu mine.

Am început s-o descos ce s-a întâmplat în lipsa mea.

- Nu s-a întâmplat nimic, doar că s-au primit de la Petersburg două veşti: mai întâi că bunica se simte foarte rău, iar peste două zile, cum că, se pare, a murit. Vestea e de la Timofei Petrovici, adăugă Polina, şi el e un om precis în ceea ce face. Aşteptăm ultima veste, definitivă.

- Deci, toți stau aici în aşteptare? întrebai eu.

- Fireşte: toți şi totul; de o jumătate de an numai asta le-a fost speranța.

- Şi dumneata speri? întrebai eu.

- Păi eu nu le sunt rudă, nu-s decât fiica vitregă a generalului. Dar ştiu precis că bătrâna îşi va aminti de mine în testament.

- Mi se pare că ai să te alegi cu bani foarte mulți, spusei eu afirmativ.

- Da, a ținut mult la mine; dar de ce *dumitale* ți se pare aşa?

- Spune-mi, îi răspunsei cu o întrebare, marchizul nostru, pare-mi-se, e şi el inițiat în toate secretele de familie?

- Dar pe dumneata de ce te interesează asta? mă întrebă Polina, privindu-mă cu asprime şi răceală.

- Ştiu eu de ce. Dacă nu mă înşel, generalul a apucat să împrumute bani de la el.

- Presupunerea dumitale este foarte exactă.

- Dar i-ar fi dat bani dacă nu ar fi ştiut de bunicuța? Cred că ai observat la masă că, de vreo trei ori, vorbind de bunica, o numeau bunicuță: „*la baboulinka*”[5]. Ce relații strânse şi chiar prieteneşti!

- Da, ai dreptate. De îndată ce-o să afle că mă aleg şi eu cu ceva prin testament, o să mă ceară de soție. Asta voiai să ştii, nu-i aşa?

- De-abia are de gând să te ceară de soție? Credeam că te-a cerut de mult!

- Ştii foarte bine că nu! spuse Polina cu ciudă. Unde l-ai întâlnit pe englezul ăsta? adăugă ea după câteva clipe de tăcere.

- Eram sigur că o să întrebi chiar acum de el.

I-am povestit fostele mele întâlniri pe drum cu *mister* Astley. „E timid şi se îndrăgosteşte uşor şi, desigur, e îndrăgostit de dumneata, nu?”

- Da, e îndrăgostit de mine, îmi răspunse Polina.

- Şi, fireşte, e de zece ori mai bogat decât francezul. Ce zici, francezul are într-adevăr ceva? Nu e loc de îndoială?

- Nu e loc. Are un *château*[6]. Încă de ieri generalul mi-a vorbit de asta ca despre ceva sigur. Ei, îți ajunge?

---

5 Bunicuța (rus. în transcriere franceză).

6 Castel (fr.).

- În locul dumitale, m-aş mărita neapărat cu englezul.

- De ce? întrebă Polina.

- Francezul e mai frumos, dar mai mârşav. Iar englezul, pe lângă faptul că-i cinstit, mai e şi de zece ori mai bogat, i-o trântii eu.

- Da, însă francezul e marchiz şi mai deştept, îmi răspunse ea cât se poate de liniştită.

- Aşa să fie? continuai pe acelaşi ton.

- Chiar aşa.

Polinei nu-i plăceau deloc întrebările mele şi vedeam că voia să mă enerveze cu tonul şi cu absurditatea răspunsului; asta i-am spus-o pe loc.

- Da, într-adevăr mă distrează să văd cum turbezi. Fie şi numai pentru că-ți permit să-mi pui asemenea întrebări şi să-ți dai cu presupusul, trebuie să plăteşti.

- Mă consider într-adevăr în drept să-ți pun orice întrebări, îi răspunsei eu calm, şi asta pentru că-s gata să plătesc oricum pentru ele şi pentru că nu mai pun acum niciun preț pe viața mea.

Polina izbucni în râs:

- Ultima dată, la Schlangenberg, mi-ai spus că, la primul meu cuvânt, eşti gata să te arunci cu capul în jos, iar acolo, mi se pare, sunt aproape o mie de picioare înălțime. Voi rosti cândva cuvântul ăsta numai ca să văd cum o să plăteşti şi să fii sigur că n-am să mă pierd cu firea. Te urăsc tocmai fiindcă ți-am permis multe şi te urăsc şi mai mult pentru că am nevoie de dumneata. Dar, atâta timp cât am nevoie de dumneata, trebuie să te cruț.

Polina se ridică. Vorbea cu iritare. În ultimul timp, vorbind cu mine, întotdeauna termina discuțiile cu răutate şi iritare, cu ură adevărată.

- Îmi dai voie să te întreb ce hram poartă *mademoiselle* Blanche? întrebai eu, nedorind să mă retrag fără explicații.

- Ştii şi singur ce hram poartă *mademoiselle* Blanche. De atunci nu s-a mai adăugat nimic. *Mademoiselle*

Blanche va fi cu siguranță soția generalului - fireşte, dacă se va confirma ştirea cu privire la decesul bunicii, pentru că şi *mademoiselle* Blanche, şi mama ei, şi acest *cousin*-marchiz, care îi e văr de-al doilea, ştiu cu toții foarte bine că suntem ruinați.

- Dar generalul e îndrăgostit iremediabil?

- Acum nu despre asta-i vorba. Ascultă şi ține minte: ia aceşti bani, şapte sute de florini, şi du-te să joci, câştigă-mi la ruletă cât poți de mult; acum am neapărat nevoie de bani.

Spunând asta, Polina o strigă pe Nadenka şi porni spre cazinou, unde se alătură întregului nostru anturaj. Eu am cotit la stânga pe prima alee întâlnită în cale, cugetând şi mirându-mă. Parcă mă lovise ceva în cap după porunca de a merge la ruletă. Ciudat lucru: aveam la ce mă gândi, dar mă cufundasem cu totul în analiza sentimentelor mele pentru Polina. Ce-i drept, în cursul acestor două săptămâni de absență îmi fusese mai uşor decât acum, în ziua întoarcerii, deşi pe drum îmi fusese un dor nebun, mă zbuciumasem ca un bezmetic şi chiar o văzusem clipă de clipă în vis. Odată (asta s-a întâmplat în Elveția), ațipind în tren, cred că am început să vorbesc cu voce tare cu Polina, făcându-i să râdă pe toți pasagerii din compartiment. Şi acum mi-am pus încă o dată întrebarea: oare o iubesc? Şi încă o dată n-am fost în stare să răspund, adică, mai bine zis, încă o dată, a suta oară, mi-am dat răspunsul că o urăsc. Da, iarăşi o detest. Au existat momente (şi de fiecare dată tocmai la sfârşitul discuțiilor noastre) când mi-aş fi dat o jumătate din viață ca să o sugrum! Jur că, dacă ar fi posibil să înfig încet în ea un cuțit ascuțit, cred că aş pune cu plăcere mâna pe el. Şi totuşi, jur pe tot ce am mai sfânt că, dacă pe Schlangenberg, un *point* la modă, ea mi-ar fi spus într-adevăr: „aruncă-te în jos”, eu m-aş fi aruncat imediat şi chiar aş fi făcut-o cu plăcere. Asta o ştiam. Într-un fel sau altul, totul ar trebui să se rezolve. Toate acestea ea le

pricepe nemaipomenit de bine şi gândul că eu, cât se poate de precis şi de clar, îmi dau seama că-mi este cu desăvârşire inaccesibilă, că fanteziile mele sunt absolut imposibile - acest gând, sunt sigur de asta, îi face o plăcere imensă; altfel, precautã şi inteligentă fiind, ar putea să se poarte cu mine într-un fel atât de intim şi de sincer? Mi se pare că până acum s-a uitat la mine ca împărăteasa aceea din vechime, care a început să se dezbrace în fața sclavului ei, pe care nu-l considera om. De multe ori Polina nu m-a considerat om…

Totuşi aveam de făcut un serviciu - să câştig neapărat la ruletă. N-aveam timp să cuget: de ce şi cât de repede trebuie să câştig şi ce noi planuri se înfiripaseră în acest cap mereu calculat? În plus, în aceste două săptămâni, se adăugaseră pesemne o mulțime de fapte noi, de care eu încă nu aveam habar. Trebuia să ghicesc totul, să descifrez totul şi asta cât mai repede. Însă deocamdată nu aveam timp: trebuia să mă duc la ruletă.

Capitolul II

Recunosc că asta nu-mi plăcea; deşi mă hotărâsem să joc, nu mă gândisem câtuşi de puţin să încep pentru alţii. Asta chiar mă deruta puţin, aşa că în sălile de joc am intrat foarte necăjit. Acolo, de la prima privire, nu mi-a plăcut nimic. Nu pot suporta tonul acesta de slugoi din foiletoanele din lumea întreagă, dar cu precădere pe cele din gazetele noastre ruseşti, unde aproape în fiecare primăvară foiletoniştii noştri povestesc despre două lucruri: în primul rând, despre splendoarea şi fastul sălilor de joc din oraşele de pe Rin, vestite datorită jocului la ruletă, şi, în al doilea rând, despre mormanele de aur care, pasămite, s-ar afla pe mese. Şi doar nu-i plăteşte nimeni pentru asta; povestesc pur şi simplu, din servilism dezinteresat. Sălile astea parşive n-au niciun fel de splendoare, iar aurul nu numai că nu zace în mormane pe mese, ci abia-abia de se vede. Fireşte, din când în când, în decursul sezonului, mai vine câte un ins ciudat, un englez sau un asiatic, care pierde sau câştigă deodată foarte mult; ceilalţi însă joacă pe guldeni mărunţi şi de regulă pe masă sunt întotdeauna foarte puţini bani. De cum am intrat în sala de joc (pentru prima oară în viaţa mea), câtva timp nu m-am putut hotărî să joc. În plus, mă deranja mulţimea. Însă, chiar dacă aş fi fost singur, cred că şi atunci mai curând aş fi plecat decât să încep să joc. Recunosc că mi se zbătea inima în piept şi nu-mi păstrasem sângele rece; ştiam precis şi mă hotărâsem de mult că nu voi pleca din Ruletenburg aşa cum am venit; că ceva radical şi definitiv se va întâmpla neapărat în destinul meu. Aşa trebuie şi aşa va fi. Poate că-i caraghios că mă aştept la atât de multe de la ruletă, însă şi mai caraghioasă mi se pare opinia de rutină că-i o prostie şi o stupizenie să te aştepţi la ceva de la ruletă. Şi de ce jocul ar fi mai rău decât oricare alt mijloc de a face rost de bani, decât comerţul, de pildă? Ce-i drept, din sute

de oameni, câştigă numai unul. Dar asta ce mă priveşte pe mine?

În tot cazul, mi-am pus în gând să mă uit bine la joc şi să nu încep nimic în seara asta. În seara asta, dacă s-ar întâmpla ceva, s-ar întâmpla subit şi superficial - aşa mi-am zis. Pe deasupra, mai trebuia şi să studiez jocul în sine; pentru că, cu toate miile de descrieri ale ruletei, pe care le-am citit mereu cu atâta aviditate, n-am înțeles absolut nimic din construcția ei până când n-am văzut cu ochii mei.

În primul rând, totul mi s-a părut acolo murdar - cumva obscen şi murdar din punct de vedere moral. Nu mă refer câtuşi de puțin la persoanele lacome şi agitate care cu zecile, chiar cu sutele înconjoară mesele de joc. Nu văd absolut nimic murdar în dorința de a câştiga cât mai repede şi cât mai mult; întotdeauna mi s-a părut foarte tâmpită ideea unui moralist sătul şi îndestulat, care, la justificarea cuiva cum că „se mizează sume mici", a răspuns: cu atât mai rău, fiindcă-i vorba de lăcomie meschină. Numai că lăcomia meschină şi lăcomia de mari proporții nu-s acelaşi lucru. E ceva proporțional. Ceea ce pentru Rothschild e meschin, pentru mine e foarte mult, iar în ce priveşte câştigul uşor şi profitul, oamenii în tot locul nu fac altceva decât că-şi iau unii altora ceva de sub nas sau câştigă unii de la alții. Dacă profitul şi câştigul sunt ceva în general mârşav - asta-i altă întrebare. Dar aici nu eu hotărăsc. Întrucât şi eu eram obsedat în gradul cel mai înalt de dorința câştigului, toată această lăcomie şi toată această murdărie lacomă, dacă vreți, îmi erau, la intrarea în sală, cumva mai la îndemână, mai apropiate. Cel mai frumos e atunci când oamenii nu umblă cu fasoane unii cu alții şi acționează fățiş, fără ascunzişuri. Şi la ce bun să te minți singur? E îndeletnicirea cea mai prostească şi mai nechibzuită! La prima vedere, la toate canaliile dimprejurul ruletei, deosebit de urât era respectul pentru ocupația lor, aerul acela serios şi chiar cuviincios,

cu care toți înconjurau mesele. Iată de ce aici se face distincția tranșantă între jocul numit de *mauvais genre*[7] și cel care îi este permis unui om cumsecade. Există două jocuri, unul de gentlemeni și unul de plebei, lacom, jocul tuturor canaliilor. Aici această distincție este tranșantă, dar cât de mârșavă este în realitate această distincție! Un gentleman, de pildă, poate miza cinci sau zece ludovici, arareori mai mult - de altminteri, poate pune la bătaie și o mie de franci, dacă-i foarte bogat -, dar numai pentru joc, numai pentru distracție, numai pentru a vedea procesul pierderii sau al câștigului; dar nu trebuie să fie câtuși de puțin interesat de câștigul în sine. Câștigând, el poate, de pildă, să râdă tare, poate să-i transmită o observație cuiva din preajmă, poate chiar să mai mizeze încă o dată și să mai dubleze o dată, dar numai și numai din curiozitate, pentru a face observații asupra șanselor, pentru evaluări și nu din dorința plebee de a câștiga. Pe scurt, la toate aceste mese de joc, la rulete și *trente et quarante*[8], el trebuie să se uite doar ca la o distracție, pusă la cale numai pentru a-i face lui plăcere. El nici măcar nu trebuie să bănuiască lăcomia și capcana pe care se bazează și funcționează banca. N-ar fi rău deloc dacă i s-ar părea, de pildă, că și ceilalți jucători, toate aceste canalii care tremură pentru un gulden, sunt întru totul niște bogătași și gentlemeni ca și el, și joacă numai și numai ca să-și facă o plăcere și să se distreze. Această absolută necunoaștere a realității și părerea inocentă despre oameni ar fi, desigur, foarte aristocrate. Am văzut cum multe mame împingeau înainte niște *miss* de câte cincisprezece și șaisprezece ani, nevinovate și elegante, fiicele lor, și, dându-le câteva monede de aur, le arătau cum să joace. Domnișoara câștiga sau pierdea, zâmbea neapărat și se retrăgea foarte mulțumită. Generalul nostru, semeț și cu un aer plin de

---

7 Prost gust (fr.).
8 Treizeci și patruzeci (fr.).

importanță, se apropie de masă; un servitor se repezi să-i ofere un scaun, dar el nu-l observă; îi trebui mult timp până să scoată portmoneul, îi trebui mult timp să scoată din el trei sute de franci de aur, îi puse pe culoarea neagră şi câştigă. Nu luă câştigul, îl lăsă pe masă. Iar ieşi culoarea neagră; nici de data asta generalul nu luă banii şi a treia oară, când ieşi culoarea roşie, pierdu deodată o mie două sute de franci. Se retrase zâmbind şi dovedi tărie de caracter. Sunt sigur că avea o piatră pe inimă şi, dacă miza ar fi fost dublă sau triplă, n-ar mai fi dovedit tărie de caracter şi s-ar fi emoționat. De altfel, în prezența mea, un francez a câştigat şi apoi a pierdut vreo treizeci de mii de franci, şi a făcut-o vesel şi fără nicio tulburare. Un adevărat gentleman, chiar dacă şi-a pierdut toată averea, nu trebuie să se tulbure. Banii trebuie să fie până într-atât mai prejos de statutul lui de gentleman, încât aproape că nu merită să-ți baţi capul cu ei. Fireşte, o atitudine foarte aristocratică ar fi să nu observi toată mizeria canaliilor şi a interiorului. Totuşi, uneori o atitudine tot atât de aristocratică este procedeul invers, să observi, adică să te uiți, chiar să le cercetezi, de pildă, chiar prin lornion, pe toate aceste canalii; dar nu altfel decât luând această mulțime şi toată această mizerie drept un fel de distracție, drept un spectacol pus la cale pentru amuzamentul tău de gentleman. Poți să te înghesui tu însuți în această mulțime, dar să te uiți împrejur, absolut convins fiind că tu eşti doar un observator şi nu faci parte nicidecum din componența acesteia. De altminteri, nu se face nici să observi prea atent: iar nu ar fi ceva demn de un gentleman, pentru că, în tot cazul, spectacolul nu merită o atenție prea mare şi prea încordată. De fapt, există prea puține spectacole demne de atenția încordată a unui gentleman. Şi totuşi, mie personal mi s-a părut că toate acestea merită foarte mult o observație atentă, mai ales pentru cel care n-a venit numai ca să observe, ci el singur, cu sinceritate şi bună-credință, consideră că el însuşi este

una dintre aceste canalii. Cât priveşte convingerile mele morale cele mai intime, acestea, desigur, nu-şi găsesc locul în aceste raţionamente ale mele. Aşa să fie; vorbesc numai ca să am conştiinţa împăcată. Dar iată ce remarc: în ultimul timp, am simţit un dezgust teribil în a-mi aprecia faptele şi gândurile în funcţie de o anumită unitate de măsură a moralei. Altceva îmi dicta ce să fac...

Canaliile joacă într-adevăr foarte murdar. Chiar nu-s departe de gândul că aici, la masă, se întâmplă multă hoţie din cea mai obişnuită. Crupierii, care sunt postaţi la capetele mesei, supraveghează mizele şi fac socotelile, au teribil de mult de lucru. Mai au şi canaliile pe cap! Canaliile sunt cel mai adesea francezi. De altfel, aici nu observ deloc şi nu remarc toate astea pentru a descrie ruleta; mă acomodez pentru mine însumi, ca să ştiu cum să mă comport în viitor. Am remarcat, de pildă, că nu e nimic mai obişnuit decât ca de dincolo de masă să se întindă mâna cuiva şi să ia ceea ce ai câştigat tu. Începe cearta, adeseori se ajunge la ţipete şi - vă rog supus să dovediţi, să găsiţi martori că miza a fost a dumneavoastră!

La început toată această ruletă era ca o limbă pe care nu o înţelegeam; ghiceam doar şi îmi dădeam vag seama că mizele se pun pe cifre, pare şi impare, şi pe culori. Din banii Polinei Aleksandrovna m-am hotărât în seara aceea să încerc cu o sută de guldeni. Gândul că încep să joc pentru altul mă cam deruta. Sentimentul era extrem de neplăcut şi voiam să mă descotorosesc cât mai repede de el. Mi se tot părea că, începând pentru Polina, îmi subminez propriul noroc. Oare nu poţi să te atingi de masa de joc fără să te molipseşti imediat de superstiţii? Am început prin a scoate cinci frederici, adică cincizeci de guldeni, şi i-am pus pe cifra patru. Roata s-a învârtit şi a ieşit treizeci - am pierdut. Cu un sentiment dureros, numai ca să mă descotorosesc de această obligaţie şi să plec, am mai pus încă cinci frederici pe roşu. A ieşit culoarea roşie. Am pus toţi cei zece frederici - a ieşit din

nou culoarea roşie. Primind patruzeci frederici, am pus douăzeci pe cele douăsprezece cifre medii, neştiind ce va ieşi din asta. Mi s-a plătit triplu. Astfel, din douăzeci de frederici, m-am pomenit deodată cu optzeci. Începusem să suport atât de greu sentimentul acela neobişnuit şi ciudat, încât am hotărât să plec. Totuşi, am pus toți fredericii încă o dată pe cifra patru. De data asta, a ieşit patru; mi s-au mai vărsat încă optzeci de frederici şi, înhățând toată grămada de o sută şaizeci de frederici, am plecat s-o caut pe Polina Aleksandrovna.

Încă se plimbau cu toții prin parc şi am reuşit să mă văd cu ea numai la cină. De data asta franțuzul lipsea şi generalul şi-a luat avânt: printre altele, a considerat necesar să-mi facă observația că n-ar dori să mă vadă la masa de joc. După părerea lui, ar fi tare compromis dacă aş pierde cumva prea mult; „dar şi dacă ai câştiga foarte mult, şi atunci aş fi compromis, adăugă el cu un aer plin de importanță. Desigur, nu am dreptul să-ți dictez ce să faci, dar fii şi dumneata de acord...” Aici, după cum avea obiceiul, nu termină ce avea de zis. I-am răspuns cu răceală că am foarte puțini bani şi, prin urmare, nu pot pierde prea mult, chiar dacă aş începe să joc. Urcând în camera mea, am apucat să-i dau Polinei câştigul şi să-i spun că altă dată nu voi mai juca pentru ea.

- De ce? mă întrebă ea alarmată.

- Fiindcă vreau să joc pentru mine, îi răspunsei eu, cercetând-o cu uimire, iar asta mă deranjează.

- Deci, ai în continuare ferma convingere că ruleta este singura dumitale cale de salvare? mă întrebă ea cu ironie. I-am răspuns iarăşi foarte serios că da; cât priveşte siguranța mea că voi câştiga neapărat, las' să fie caraghioasă, sunt de acord, „dar să fiu lăsat în pace”.

Polina Aleksandrovna insistă să împărțim neapărat pe din două câştigul din ziua aceea şi îmi dădu optzeci de frederici, propunându-mi să continuăm şi pe viitor jocul în aceleaşi condiții. Am refuzat hotărât şi definitiv jumătatea

din câştig şi i-am spus că nu mai pot juca pentru alții nu pentru că nu vreau, ci pentru că precis aş pierde.

- Şi totuşi, chiar dacă-i o prostie, şi eu mi-am pus speranța aproape numai în ruletă, spuse ea gânditoare. Şi de aceea dumneata trebuie să continui neapărat să joci pe din două cu mine, ceea ce, desigur, vei face. Spunând acestea, ieşi din camera mea, fără să-mi mai asculte obiecțiile.

Capitolul III

Şi totuşi, ieri toată ziua, nu mi-a făcut nicio aluzie cu privire la joc. De fapt, ieri a şi evitat să vorbească cu mine. Purtarea ei de altădată faţă de mine nu s-a schimbat. Aceeaşi desăvârşită desconsiderare în atitudine când mă întâlneşte şi chiar ceva dispreţuitor şi ostil. În general, nu vrea să-şi ascundă dezgustul faţă de mine; asta o văd. Cu toate acestea, nici nu-mi ascunde că are nevoie de mine pentru un anume scop şi că mă păstrează pentru ceva. Între noi s-au instaurat nişte relaţii ciudate, de neînţeles pentru mine în multe privinţe, luând în considerare mândria şi aroganţa ei faţă de toată lumea. Ştie, de pildă, că o iubesc la nebunie şi îmi permite chiar să-i vorbesc de pasiunea mea - şi, fireşte, prin nimic altceva nu şi-ar exprima mai bine dispreţul, decât prin această permisiune de a-i vorbi fără oprelişte şi fără cenzură despre dragostea mea. „Înseamnă, pasămite, că sentimentele tale nu au nicio valoare pentru mine, încât mi-e absolut indiferent ce-mi spui şi ce sentimente ai.” Despre propriile ei treburi a vorbit cu mine şi mai înainte, dar nu a fost niciodată întru totul sinceră. Mai mult chiar, în desconsiderarea ei faţă de mine existau, de pildă, asemenea rafinamente: ştie, să zicem, că am cunoştinţă de o împrejurare din viaţa ei sau de ceva care o îngrijorează foarte mult; chiar ea însăşi îmi povesteşte câte ceva din viaţa ei, dacă trebuie să mă folosească cumva pentru scopurile ei, să-i fiu un fel de sclav sau om de alergătură; dar îmi povesteşte întotdeauna exact atât cât trebuie să ştie un om de alergătură şi - dacă eu încă nu ştiu întregul lanţ al evenimentelor, dacă ea vede cum mă chinuiesc şi mă îngrijorez de chinurile şi grijile ei, niciodată nu catadicseşte să mă liniştească de tot prin sinceritatea ei prietenească, cu toate că, folosindu-mă adeseori şi punându-mă să-i fac servicii nu numai anevoioase, ci chiar şi primejdioase, ea, după părerea mea, ar avea obligaţia să fie sinceră cu mine. La drept vorbind,

merită oare să-şi bată capul cu sentimentele mele, cu faptul că şi eu îmi fac griji, poate de trei ori mai multe griji decât ea, că grijile şi ghinioanele ei mă fac să sufăr mai mult decât suferă ea însăşi?!

De vreo trei săptămâni ştiam de intenția Polinei de a juca la ruletă. Chiar mă prevenise că va trebui să jucăm împreună, pentru că n-ar fi decent să joace chiar ea. După tonul vorbelor ei, am observat atunci că o stăpâneşte o îngrijorare serioasă şi nu doar dorința de a câştiga bani. Ce-s pentru ea banii în sine! Aici este un scop, aici sunt nişte împrejurări, pe care le pot ghici, dar pe care nu le cunosc până acum. Desigur, înjosirea şi sclavia în care mă ține mi-ar putea da (şi adeseori îmi dau) posibilitatea s-o descos cu grosolănie şi de-a dreptul. Deoarece pentru ea sunt un sclav şi, în ochii ei, par un om de tot nimicul, nici n-ar avea rost să se supere de grosolana mea curiozitate. Însă problema e că, permițându-mi să-i pun întrebări, nu-mi răspunde la ele. Uneori nici nu le bagă în seamă. Uite-aşa stau lucrurile între noi!

Ieri la noi s-a vorbit mult despre o telegramă trimisă de patru zile la Petersburg, la care nu se primise răspuns. În mod vizibil, generalul e îngrijorat şi îngândurat. E vorba, desigur, de bunica. Şi francezul e îngrijorat. Ieri, de pildă, după masa de prânz, au avut o discuție lungă şi serioasă. Față de noi toți, francezul are un ton neobişnuit de arogant şi disprețuitor. Chiar că se potriveşte zicala: parcă n-ar fi prost destul dacă n-ar fi fudul. Chiar şi cu Polina e neglijent până la prostie; de altfel, ia parte cu plăcere la plimbările comune la cazinou sau la cavalcadele şi călătoriile în afara oraşului. Am ştiință de anumite circumstanțe legate de francez şi de general: în Rusia, au pus împreună la cale înființarea unei uzine; nu ştiu dacă proiectul a eşuat sau dacă încă se mai vorbeşte de el. Pe deasupra, am aflat întâmplător o parte dintr-un secret de familie: anul trecut, la predarea funcției, francezul l-a salvat pe general şi i-a dat treizeci de mii ca să completeze

suma lipsă din banii statului. Şi, fireşte, îl are pe general în gheare; dar acum, mai ales acum, rolul principal în toată această istorie îl joacă *m-lle* Blanche şi sunt singur că aici nu greşesc.

Dar cine-i *m-lle* Blanche? La noi se spune aici că e o franţuzoaică ilustră, care o are alături pe maică-sa şi posedă o avere colosală. Se mai ştie că este un fel de rudă cu marchizul nostru, numai că foarte de departe, un fel de verişoară sau verişoară de-a doua. Se spune că înaintea călătoriei mele la Paris, francezul şi *m-lle* Blanche se purtau unul cu altul mult mai fin şi mai delicat; acum relația lor, prietenia şi înrudirea arată cumva mai grosolane, mai intime. Poate că situația noastră li se pare atât de proastă, încât nu mai consideră că-i necesar să ne menajeze şi să se ascundă. Acum trei zile am observat cum *mister* Astley se uita la *m-lle* Blanche şi la mămica acesteia. Chiar mi s-a părut că şi francezul nostru s-a mai întâlnit şi altă dată cu *mister* Astley. De altminteri, *mister* Astley e atât de timid, de ruşinos şi de tăcut, încât pe el poți să fii aproape sigur - rufele murdare se vor spăla în familie. În tot cazul, francezul de-abia îl salută când îl vede şi aproape că nu-l priveşte. Asta încă-i de înțeles; dar de ce nici *m-lle* Blache aproape că nu se uită la el? Mai ales că ieri marchizul şi-a dat drumul la gură: în cursul discuției comune, a spus, nu mai ştiu cu care prilej, că *mister* Astley e colosal de bogat şi că el, francezul, ştie asta; aici ar fi fost cazul ca *m-lle* Blanche să se fi uitat la *mister* Astley! În linii mari, generalul e neliniştit. Se înțelege ce ar putea să însemne pentru el telegrama despre moartea mătuşii!

Cu toate că mi s-a părut sigur faptul că Polina evită să discute cu mine şi că evită parcă cu un scop, mi-am luat şi eu un aer rece şi indiferent: mă tot gândeam că va veni la mine din clipă în clipă. Însă ieri mi-am îndreptat cu precădere atenția către *m-lle* Blanche. Bietul general, e pierdut definitiv! Să te îndrăgosteşti la cincizeci şi cinci de

ani cu atâta forță a pasiunii - e, desigur, o nenorocire. Adăugați la asta faptul că-i văduv, adăugați-i pe copii, moşia ruinată cu desăvârşire, datoriile şi, în sfârşit, adăugați-o pe femeia de care s-a întâmplat să se îndrăgostească. *M-lle* Blanche e frumoasă. Dar nu ştiu dacă voi fi înțeles când mă voi exprima că are una dintre fețele de care te poți speria. În tot cazul, eu m-am temut întotdeauna de asemenea femei. Are pesemne vreo douăzeci şi cinci de ani. E voinică şi spătoasă, cu umeri lați; gâtul şi pieptul îi sunt splendide; tenul e de culoare brun-galbenă, părul, negru ca tuşul şi teribil de des, încât ar ajunge pentru două coafuri. Are ochii negri, globurile oculare gălbui, privirea impertinentă, dinții strălucitor de albi, buzele întotdeauna rujate; miroase întotdeauna a mosc. Îmbrăcămintea îi este de efect, bogată, cu şic, dar şi cu mult bun-gust. Brațele şi picioarele îi sunt extraordinare. Vocea - un contralto răguşit. Uneori izbucneşte în hohote de râs şi îşi arată dinții albi, dar de obicei priveşte în tăcere şi cu impertinență - în tot cazul, în prezența Polinei şi a Mariei Filippovna. (O veste ciudată: Maria Filippovna pleacă în Rusia.) Mi se pare că *m-lle* Blanche n-are niciun pic de educație, poate chiar nici nu-i deşteaptă, în schimb e suspicioasă şi vicleană. Cred că viața ei n-a fost lipsită de aventuri. Şi dacă-i să spun totul, se poate ca marchizul să nu-i fie rudă deloc, iar mama să nu-i fie mamă câtuşi de puțin. Dar există informații că la Berlin, unde ne-am întâlnit cu dânsele, ea şi mama ei aveau câteva cunoştințe foarte onorabile. În ce-l priveşte pe marchiz, cu toate că şi acum mă îndoiesc că-i marchiz, apartenența lui la lumea bună, la noi, de pildă, la Moscova sau pe alocuri, în Germania, pare a nu putea fi pusă la îndoială. Nu ştiu ce hram va fi purtând în Franța. Se zice că are un *château*. Credeam că în decursul acestor două săptămâni aveau să se întâmple multe şi, totuşi, încă nu ştiu precis dacă între *m-lle* Blanche şi general s-a rostit vreun cuvânt decisiv. În linii mari, acum totul depinde de

averea noastră, adică dacă generalul le poate etala mulți bani. Dacă, de pildă, ar veni vestea că bunica n-a murit, sunt sigur că *m-lle* Blanche ar dispărea în aceeaşi clipă. Mă mir singur şi-mi vine să râd dându-mi seama ce bârfitor am ajuns. O, cât de mult mă dezgustă toate astea! Dar oare pot s-o părăsesc pe Polina şi să plec de aici, oare pot să nu spionez în jurul ei? Spionarea e, desigur, o mârşăvie - dar asta nu mă priveşte!

De asemenea, interesant mi s-a părut şi *mister* Astley, ieri şi astăzi. Da, sunt convins că e îndrăgostit de Polina! E curios şi amuzant cât poate uneori să exprime privirea unui om timid şi bolnăvicios de cast, peste care a dat iubirea, când el, desigur, mai curând ar fi gata să se lase înghițit de pământ decât să spună sau să exprime ceva printr-un cuvânt sau o privire. *Mister* Astley se întâlneşte foarte des cu noi la plimbare. Îşi scoate pălăria şi trece pe lângă noi, murind, fireşte, de dorința de a ni se alătura. Dacă îl invită cineva, refuză imediat. La locurile de odihnă, la cazinou, la chioşcul unde cântă fanfara sau în dreptul fântânii arteziene, el se opreşte neapărat undeva în apropierea băncii noastre şi, oriunde ne-am afla, în parc, în pădure, pe Schlangerberg - e de-ajuns doar să-ți arunci privirea, să te uiți împrejur şi negreşit, într-un loc sau altul, sau pe poteca cea mai apropiată, sau de după un tufiş, apare un crâmpei din *mister* Astley. Pare-mi-se, caută un prilej să discute cu mine. Azi-dimineață ne-am întâlnit şi am schimbat câteva cuvinte. Uneori vorbeşte cu mine extrem de sacadat. Încă înainte de a-mi spune „bună ziua”, a început prin a rosti:

- Ah, *mademoiselle* Blanche!... Am văzut multe femei ca *mademoiselle* Blanche!

Apoi a tăcut, privindu-mă cu un aer semnificativ. Ce-o fi vrut să spună prin asta - nu ştiu, fiindcă la întrebarea mea: ce înseamnă asta? - el, cu un zâmbet şiret, a dat din cap şi a adăugat: „Asta aşa-i. *Mademoiselle* Pauline iubeşte mult florile?”

- Nu ştiu, nu ştiu deloc, i-am răspuns eu.

- Cum! Nici asta n-o ştii! a strigat el, uimit peste poate.

- Nu ştiu, n-am observat chiar deloc, am repetat eu, râzând.

- Hm, asta mă face să mă gândesc la ceva anume. Spunând acestea, a dat din cap şi şi-a văzut de drum. De altfel, părea mulțumit. Vorbeşte cu mine într-o franceză cât se poate de proastă.

Capitolul IV

Ziua de astăzi a fost ridicolă, oribilă, stupidă. Acum e ora unsprezece noaptea. Stau în chichineaţa mea şi îmi amintesc totul. Mi-am început dimineaţa prin faptul că am fost, totuşi, nevoit să mă duc la ruletă să joc pentru Polina Aleksandrovna. Am luat toţi cei o sută şaizeci de frederici ai ei, dar cu două condiţii: prima - că nu vreau să joc pe din două, adică, dacă voi câştiga, nu voi lua nimic pentru mine, şi a doua - că seara Polina îmi va explica de ce are atât de mare nevoie să câştige şi câţi bani îi trebuie. Nu puteam totuşi să cred că totul era pur şi simplu din cauza banilor. Pesemne că în istoria asta banii erau necesari, şi cât mai repede, pentru un scop anume. Polina mi-a promis că-mi va explica, şi eu m-am dus. În sălile de joc îmbulzeala era îngrozitoare. Cât de neobrăzaţi şi de lacomi sunt toţi! M-am înghesuit în mijloc şi m-am postat chiar lângă crupier; apoi am început timid să tatonez jocul, mizând câte două sau trei monede. Între timp, observam şi trăgeam concluzii; mi s-a părut că, în sine, calculul înseamnă foarte puţin şi nu are câtuşi de puţin importanţa pe care i-o dau mulţi jucători. Unii stau cu hârtii liniate, observă loviturile, socotesc, deduc şansele, calculează, în cele din urmă mizează şi pierd la fel ca şi noi, muritorii de rând, care jucăm la întâmplare. Însă am ajuns la o concluzie, care mi se pare exactă: într-adevăr, în decursul şanselor întâmplătoare apare dacă nu un sistem, măcar o ordine - ceea ce, desigur, e foarte ciudat. De pildă, se întâmplă ca, după douăsprezece cifre mijlocii, să cadă cele douăsprezece de la urmă; de două ori, să zicem, bila se opreşte pe aceste douăsprezece de la urmă şi se mută pe cele douăsprezece de la început. După ce a căzut pe primele douăsprezece, trece din nou pe cele douăsprezece din mijloc, se opreşte de trei, de patru ori pe cele din mijloc şi iarăşi trece la cele douăsprezece de la urmă, unde, din nou, după două opriri, trece la primele, la primele iar

se opreşte o dată şi apoi urmează iarăşi trei opriri pe cifrele din mijloc şi astfel se continuă în decurs de o oră şi jumătate sau de două ore. Unu, trei şi doi; unu, trei şi doi. E foarte amuzant. În câte o zi sau în câte o dimineață se întâmplă că, de pildă, culorii roşii îi la locul cea neagră şi invers, clipă de clipă, fără nicio ordine, aşa că bila nu se opreşte mai mult de două-trei ori consecutiv pe roşu sau pe negru. Însă a doua zi sau a doua seară, cade mereu culoarea roşie, ajunge, de pildă, până la douăzeci şi două de ture una după alta şi aşa ține negreşit câtva timp, în decurs de o zi, să zicem. Despre toate acestea mi-a dat multe explicații *mister* Astley, care a stat toată dimineața lângă mesele de joc, dar nu a mizat nicio dată. Cât despre mine, m-am curățat de tot şi foarte repede. Am pus de la bun început pe patru douăzeci de frederici şi am câştigat, apoi am pus cinci şi iar am câştigat şi tot aşa, de încă două sau trei ori. Cred că am câştigat aproape patru sute de frederici în vreo cinci minute. Ar fi trebui să plec, dar în mine se înfiripase o simțire stranie, o provocare a destinului, o dorință de a-i da un bobârnac, de a-i arăta limba. Am pus miza maximă permisă, de patru mii de guldeni, şi am pierdut. Apoi, înfierbântându-mă, am scos tot ce aveam, am repetat miza şi am pierdut din nou, după care m-am îndepărtat zăpăcit de masă. Nici măcar nu înțelegeam ce mi s-a întâmplat, şi Polinei Aleksandrovna i-am spus de pierdere de-abia înainte de masa de prânz. Între timp umblasem năuc prin parc.

La masa de prânz m-am aflat iarăşi într-o stare de surescitare nervoasă ca şi cu trei zile mai înainte. Francezul şi *m-lle* Blanche iar luau masa cu noi. Am aflat că *m-lle* Blanche fusese în timpul dimineții în sălile de joc şi văzuse faptele mele de vitejie. De data asta a vorbit cu mine cu ceva mai multă atenție. Francezul a fost mai direct şi m-a întrebat de-a dreptul dacă am pierdut banii mei. Mi se pare că o suspectează pe Polina. Într-un cuvânt,

e ceva la mijloc. Am mințit la repezeală şi am spus că erau banii mei.

Generalul era extrem de mirat: de unde am luat atâția bani. I-am explicat că am început cu zece frederici, că şase sau şapte lovituri succesive, cu dublare, mi-au adus cinci sau şase mii de guldeni şi că pe urmă am pierdut totul în două ture.

Toate acestea erau, desigur, plauzibile. Dând explicații, m-am uitat la Polina, dar n-am putut citi nimic pe chipul ei. Totuşi, ea m-a lăsat să mint şi nu m-a corijat; de aici am tras concluzia că trebuia să mint şi să ascund faptul că am jucat pentru ea. În tot cazul, îmi ziceam în sinea mea, îmi datorează o explicație şi mi-a promis de cu dimineață că-mi va dezvălui ceva.

Credeam că generalul îmi va face vreo observație, dar a tăcut; în schimb eu am remarcat pe chipul lui tulburare şi nelinişte. Poate că în situația lui dezastruoasă îi era greu să asculte cum o grămadă atât de mare de aur venise şi dispăruse într-un sfert de oră din mâinile unui prost atât de nechibzuit ca mine.

Bănuiesc că în seara din ajun a avut cu francezul o controversă înverşunată. Încuindu-se într-o cameră, au avut o discuție lungă şi înflăcărată. Francezul a plecat parcă iritat, iar astăzi, de cu dimineață, a venit din nou la general - probabil ca să continue discuția.

După ce a aflat cum am pierdut, francezul mi-a făcut observația caustică şi chiar răutăcioasă că s-ar fi cuvenit să fiu mai prudent. Nu ştiu de ce, a adăugat că, deşi sunt mulți ruşi care joacă, după părerea lui ruşii nici nu-s capabili să joace.

- Însă după părerea mea ruleta este creată numai pentru ruşi, l-am contrazis eu, şi când, la replica mea, francezul a zâmbit, i-am spus că, desigur, adevărul e de partea mea, fiindcă, vorbind de ruşi ca jucători, îi ocărăsc mai degrabă decât îi laud şi că, prin urmare, poate crede ce-i spun.

- Cum îți argumentezi părerea? mă întrebă francezul.

- Cu faptul că în catehismul virtuților şi însuşirilor unui occidental civilizat a pătruns, istoriceşte şi aproape sub forma punctului principal, capacitatea de a obține un capital. Însă rusul nu numai că nu e capabil să obțină capitaluri, dar chiar le şi risipeşte, şi o face cumva aiurea şi urât. Totuşi, şi noi, ruşii, avem nevoie de bani, adăugai eu, şi prin urmare ne bucurăm foarte mult şi suntem foarte ahtiați după asemenea mijloace, cum ar fi ruletele, unde te poți îmbogăți deodată, în două ore, fără să munceşti. Asta ne ispiteşte foarte mult; şi întrucât jucăm aiurea, fără muncă, pierdem!

- Asta-i adevărat, în parte, remarcă francezul cu încântare de sine.

- Nu, nu-i adevărat şi ar trebui să-ți fie ruşine să te exprimi astfel despre patria dumitale, mă dojeni generalul cu asprime şi convingere.

- Ba să mă iertați, îi răspunsei eu, căci, zău aşa, încă nu se ştie ce-i mai mârşav: necuviința rusească sau mijlocul nemțesc de agonisire prin muncă cinstită?

- Ce idee hidoasă! exclamă generalul.

- Ce idee rusească! exclamă francezul.

Râdeam, fiindcă aveam un chef nebun să-i întărât.

- În ce mă priveşte, mai bine aş umbla toată viața cu un cort kirghiz, strigai eu, decât să mă închin idolului nemțesc.

- Care idol? strigă generalul, începând de-acum să se supere la modul serios.

- Modului nemțesc de agonisire a bogăției. Nu sunt de mult aici, însă ceea ce am reuşit totuşi să remarc şi să verific scandalizează rasa mea tătărească. Zău, nu vreau asemenea virtuți! Încă de ieri am izbutit să fac pe-aici un ocol de vreo zece verste. Ei bine, totul e exact ca în cărțuliile moralizatoare nemțeşti cu ilustrații: aici, peste

tot, în fiecare casă este câte un *Vater*[9], grozav de virtuos şi extraordinar de cinstit. Atâta-i de cinstit, încât ţi-e şi frică să te apropii de el. Nu-i pot suporta pe oamenii cinstiţi, de care ţi-e frică să te apropii. Fiecare *Vater* are familia lui, iar seara citesc toţi, cu voce tare, cărţi moralizatoare. Deasupra căsuţei foşnesc ulmii şi castanii. Soarele asfinţeşte, pe acoperiş stă un cocostârc şi totul e extraordinar de poetic şi înduioşător... Nu vă supăraţi, generale, daţi-mi voie să povestesc cât mai înduioşător. Îmi aduc aminte cum tatăl meu, răposatul, tot sub teii din grădiniţă, ne citea seara, mie şi mamei, asemenea cărţulii... Asta pot s-o judec eu însumi cum se cuvine. Ei bine, fiecare familie de aici se află în deplină robie şi supunere faţă de *Vater*. Toţi muncesc, precum boii, şi toţi agonisesc bani, precum ovreii. Să zicem că *Vater* a agonisit atâţia guldeni şi se gândeşte la feciorul cel mare ca să-i transmită meseria sau peticul de pământ; pentru asta fiicei lui nu-i dă zestre şi ea rămâne fată bătrână. Tot pentru asta pe mezin îl vinde ca slugă ori ca soldat şi banii îi adaugă la capitalul familiei. Zău, aşa se procedează aici; m-am interesat. Toate astea nu se fac decât din cinste, din cinste stăruitoare, încât şi mezinul vândut crede că n-a fost vândut decât din cinste - şi ăsta-i de-acum un ideal, când victima se bucură singură că e dusă la spânzurătoare. Ce mai urmează? Urmează că nici fiului celui mare nu-i e mai uşor: are el o Amalchen, spre care îl trage inima - dar nu se poate însura fiindcă n-au fost încă agonisiţi atâţia şi atâţia guldeni. Şi ei aşteaptă cuminţi şi sinceri şi merg zâmbind la spânzurătoare. Amalchen are de-acum obrajii scofâlciţi, se usucă pe picioare. În sfârşit, peste vreo douăzeci de ani, bunăstarea a sporit; guldenii au fost agonisiţi cu cinste şi virtute. *Vater* îi binecuvântează pe fiul său de patruzeci de ani şi pe Amalchen ajunsă la treizeci şi cinci, cu sânii zbârciţi şi

---

9 Tată (germ.).

nasul roşu... Făcând asta, plânge, le dă povețe moralizatoare şi moare. Fiul cel mare se preface el însuşi într-un *Vater* virtuos, şi aceeaşi istorie începe de la capăt. Şi uite-aşa, peste vreo cincizeci sau şaptezeci de ani, nepotul primului *Vater* adună într-adevăr un capital important şi îl transmite fiului său, fiul - fiului şi tot aşa mai departe, iar peste cinci sau şase generații iese un Rothschild, sau un *Hoppe et Comp.*[10], sau dracu' mai ştie ce. Ah, cum să nu fie un spectacol măreț: o muncă continuă de o sută sau două sute de ani, răbdare, inteligență, cinste, tărie de caracter, fermitate, calcul, cocostârcul pe acoperiş! Ce mai vreți, doar nu există nimic mai presus de asta, şi din punctul acesta de vedere ei încep să judece întreaga lume, iar pe cei vinovați, adică pe cei care nu seamănă cu ei, îi spânzură pe loc. Ei bine, iată despre ce-i vorba: eu prefer să fac tămbălău ruseşte sau să mă îmbogățesc la ruletă. Nu vreau să fiu *Hoppe et Comp.* peste cinci generații. Banii îmi trebuie pentru mine însumi, nu mă consider drept ceva necesar şi accesoriu pe lângă capital. Ştiu că am luat-o razna îngrozitor, dar aşa să fie. Astea-s convingerile mele.

- Nu ştiu cât adevăr există în ceea ce ai spus, rosti generalul cu îngândurare, dar ştiu sigur că începi să debitezi nişte bazaconii insuportabile de îndată ce ți se permite să-ți uiți lungul nasului...

După cum îi stătea în obicei, nu termină ce avea de spus. Dacă generalul nostru începea să vorbească ceva cât de cât mai important decât discuțiile obişnuite de zi cu zi, nu încheia niciodată fraza. Francezul asculta nepăsător, cu ochii un pic holbați. Nu înțelesese nimic din cele spuse de mine. Polina privea cu un fel de indiferență arogantă. Parcă nu numai pe mine nu mă auzise, ci nu auzise nimic din cele ce se vorbiseră de data asta la masă.

---

10 Celebră firmă bancară din Londra şi Amsterdam.

Capitolul V

Polina era neobişnuit de îngândurată, dar imediat după ce ne-am ridicat de la masă, îmi porunci s-o însoțesc la plimbare. Am luat copiii şi ne-am dus în parc, la fântâna arteziană.

Întrucât eram foarte surescitat, i-am trântit o întrebare prostească şi grosolană: de ce marchizul nostru, Des Grieux, micul franțuz, nu numai că n-o acompaniază acum, când iese undeva, dar nici măcar nu vorbeşte zile întregi cu ea?

- Pentru că-i ticălos, îmi răspunse Polina într-un mod ciudat. Nu mai auzisem niciodată de la ea o astfel de apreciere la adresa lui Des Grieux, aşa că am tăcut, temându-mă să înțeleg această irascibilitate.

- Ai remarcat că astăzi a cam fost în contradicție cu generalul?

- Dumneata vrei să ştii despre ce-i vorba, îmi răspunse ea cu răceală şi iritare. Ştii că generalul i-a ipotecat totul, întreaga moşie e a lui şi, dacă bunica nu moare, francezul devine imediat proprietarul tuturor bunurilor ipotecate.

- Deci e adevărat că totul e ipotecat? Am auzit, dar n-am ştiut că chiar tot.

- Păi, cum altfel?

- Şi, în cazul ăsta, adio *mademoiselle* Blanche, observai eu. Atunci nu va mai fi soție de general! Ştii ceva: mi se pare că generalul s-a îndrăgostit într-un asemenea hal, încât s-ar împuşca dacă *mademoiselle* Blanche l-ar părăsi. La anii lui, e primejdios să te îndrăgosteşti atât de tare.

- Şi mie mi se pare că i se va întâmpla ceva, rosti îngândurată Polina Aleksandrovna.

- Ce splendoare! exclamai eu. Nu i se poate arăta într-un mod mai grosolan că a acceptat să se mărite cu el numai de dragul banilor. Aici nici măcar regulile

bunei-cuviințe nu s-au respectat, totul s-a petrecut fără nicio jenă. Ce mai minune! Iar în privința bunicii, ce poate fi mai comic şi mai murdar decât să expediezi telegramă după telegramă şi să tot întrebi: a murit, a murit? Ce zici? Cum îți place asta, Polina Aleksandrovna?

- Astea-s prostii, spuse ea cu dezgust, întrerupându-mă. Eu, dimpotrivă, mă mir că eşti atât de vesel. De ce te bucuri? Nu cumva pentru că mi-ai pierdut banii?

- De ce mi i-ai dat ca să-i pierd? Doar ți-am spus că nu pot juca pentru alții, cu atât mai mult pentru dumneata. Mă supun, orice poruncă mi-ai da; dar rezultatul nu depinde de mine. Doar te-am prevenit că n-o să iasă nimic. Spune-mi, eşti foarte necăjită că ai pierdut atâția bani? De ce ai nevoie de atât de mulți?

- La ce bun întrebările astea?

- Păi singură mi-ai promis că ai să-mi explici. Ascultă: sunt absolut convins că, atunci când am să încep să joc pentru mine (am doisprezece frederici), am să câştig. Atunci o să poți lua de la mine câți bani îți trebuie.

Polina îşi compuse o mină dispreţuitoare.

- Nu te supăra pe mine, continuai eu, pentru propunere asta. Am până într-atâta conştiința faptului că sunt un nimic în fața dumitale, adică în ochii dumitale, încât poți accepta de la mine chiar şi bani. Nu poți fi jignită de un cadou de la mine. Mai ales că ți-am pierdut banii.

Ea îmi aruncă o privire iute şi, observând că vorbesc cu iritare şi sarcasm, îmi luă iarăşi vorba din gură.

- Pentru dumneata nu există nimic interesant în situația mea. Dacă vrei să ştii, sunt pur şi simplu datoare. Banii i-am luat cu împrumut şi aş vrea să-i restitui. Mi-a venit ideea nebunească şi ciudată că voi câştiga aici, la masa de joc. De ce am avut această idee - nu-mi dau seama, dar am crezut în ea. Cine ştie, voi fi crezut în ea pentru că nu mi-a mai rămas nicio şansă de alegere.

- Sau pentru că aveai prea mare *nevoie* să câştigi. E ca în cazul celui care se îneacă şi se agață de un fir de pai. Fii şi dumneata de acord că, dacă nu s-ar îneca, n-ar crede că firul de pai e un ciot de lemn.

Polina se miră.

- Cum aşa, întrebă ea, dacă şi dumneata ai aceeaşi speranță? Acum două săptămâni mi-ai vorbit o dată mult şi bine că eşti sigur că vei câştiga aici, la ruletă, şi ai încercat să mă convingi să nu te iau drept nebun. Sau atunci ai glumit? Dar mi-aduc aminte că ai vorbit atât de serios, încât nu puteam nicidecum să cred că glumeşti.

- E adevărat, îi răspunsei eu gânditor, şi acum sunt absolut sigur că voi câştiga. Chiar îți mărturisesc că m-ai făcut acum să-mi pun o întrebare: de ce pierderea mea de astăzi, o pierdere aiurea şi urâtă, nu mi-a lăsat nici urmă de îndoială? Totuşi, sunt ferm convins că, de îndată ce voi începe să joc pentru mine, voi câştiga negreşit.

- De ce eşti atât de convins?

- Dacă vrei să mă crezi, nu ştiu. Ştiu doar că am *nevoie* să câştig, că asta-i singura mea ieşire. Iată de aceea, poate, mi se pare că trebuie să câştig neapărat.

- Deci, şi dumneata ai prea mare *nevoie* să câştigi, dacă ai această convingere fanatică?

- Pariez că te îndoieşti de faptul că aş fi în stare să am o necesitate serioasă, nu?

- Mi-e totuna, îmi răspunse Polina încet şi indiferent. Dacă vrei, *da*, mă îndoiesc că te-ar chinui ceva serios. Dumneata poți suferi, dar nu la modul serios. Eşti un om dezordonat şi nematurizat. La ce-ți trebuie banii? În toate argumentele pe care mi le-ai prezentat atunci, eu n-am găsit nimic serios.

- Apropo, o întrerupsei eu, ai spus că trebuie să restitui o datorie. Înseamnă că datoria-i de toată frumusețea! Nu cumva îi eşti datoare francezului?

- Ce-i cu întrebările astea? Astăzi eşti deosebit de vehement. Nu cumva eşti beat?

- Ştii că uneori îmi permit să vorbesc şi să pun întrebări cu foarte multă sinceritate. Repet, îți sunt sclav, iar de sclavi nu trebuie să te ruşinezi, şi un sclav nu poate să te jignească.

- Toate astea-s prostii! Şi nu pot suferi teoria asta „sclavagistă" a dumitale.

- Nu uita că nu vorbesc despre sclavia mea fiindcă aş dori să-ți fiu sclav, ci, pur şi simplu, vorbesc ca despre un fapt ce nu depinde de mine.

- Spune deschis: la ce-ți trebuie banii?

- Dar dumneata de ce vrei să ştii?

- Cum doreşti, îmi răspunse ea şi îşi roti capul cu mândrie.

- Teoria sclavagistă n-o poți suferi, dar pretinzi sclavie. „Răspunde şi nu judeca!" Bine, fie şi aşa. La ce-mi trebuie banii, mă întrebi? Cum la ce? Banii înseamnă totul!

- Înțeleg, dar, dorindu-i, nu merită să înnebuneşti în halul ăsta! Căci şi dumneata ajungi la frenezie, la fatalism. Aici este ceva, un scop deosebit. Spune fără ocolişuri, asta vreau.

Polina parcă începea să se supere şi mie îmi plăcea grozav că mă descosea cu atâta interes.

- Desigur, am un scop, spusei eu, dar nu sunt în stare să-ți explic care-i. Atâta tot că, având bani, aş deveni şi pentru dumneata alt om, nu un sclav.

- Cum? Cum ai să realizezi asta?

- Cum am să realizez? Deci, nici măcar nu înțelegi cum am să fac ca dumneata să mă priveşti altfel decât ca pe un sclav! Tocmai asta nu vreau, nu vreau asemenea mirări şi nedumeriri.

- Spuneai că sclavia asta e o desfătare. Aşa credeam şi eu.

- Aşa credeai! strigai eu cu o plăcere ciudată. Ah, ce frumoasă naivitate din partea dumitale! Fie, da, sclavia pe care mi-o impui e o desfătare pentru mine. Există, există desfătare în cel din urmă hal de umilire şi nimicnicie!

continuai eu să aiurez. La dracu', poate că desfătarea există şi în bici, atunci când plesneşte spinarea şi rupe fâşii de carne... Dar poate că vreau să încerc şi alte desfătări. Mai adineauri, la masă, generalul mi-a ținut în prezența dumitale o morală de şapte sute de ruble pe an, pe care, poate, nici n-am să le primesc de la el. Marchizul Des Grieux, ridicându-şi sprâncenele, mă priveşte şi în acelaşi timp nu mă vede. Dar dacă eu, la rându-mi, poate, îmi doresc cu patimă să-l apuc de nas pe marchizul Des Grieux sub ochii dumitale?

- Vorbe de puştan. În orice situație poți să te porți demn. Dacă-i vorba de luptă, ea te înalță, nu te înjoseşte!

- Banală sentință! Ia presupune că eu, poate, nu ştiu să mă port demn. Adică, eu aş fi un om demn, dar nu ştiu să mă port demn. Înțelegi că aşa ceva este posibil? De fapt, toți ruşii sunt aşa, şi ştii de ce? Pentru că ruşii sunt prea bogați şi multilateral înzestrați ca să-şi găsească repede o formă decentă. Aici e vorba de formă. Cel mai adesea, noi, ruşii, suntem atât de bogat înzestrați, încât pentru o formă decentă avem nevoie de genialitate. Ei bine, tocmai genialitatea ne lipseşte de cele mai multe ori, fiindcă ea, de regulă, se întâlneşte rar. Numai la francezi şi poate la alți câțiva europeni forma s-a conturat atât de bine, încât poți să arăți extraordinar de demn şi să fii omul cel mai nedemn. De aceea forma înseamnă atât de mult la ei. Francezul ar suporta o jignire, o jignire adevărată, care-l loveşte drept în inimă, dar un bobârnac peste nas nu l-ar suporta, pentru că asta ar fi o încălcare a formei de decență acceptate şi eternizate. Duducilor noastre li se aprind atât de tare călcâiele după francezi tocmai pentru că forma lor este frumoasă. De altfel, după mine, nu există nicio formă, există numai cocoşul, *le coq gaulois*[11]. De altminteri, asta nu pot s-o înțeleg, nu-s femeie. Cocoşii, poate, sunt buni. Însă am cam luat-o razna şi dumneata

---

11 Cocoşul galic (fr.).

nu mă opreşti. Opreşte-mă mai des; când vorbesc cu dumneata, vreau să spun tot, tot, tot. Îmi pierd orice formă. Sunt chiar de acord că nu numai formă, ci niciun fel de calităţi nu am. Asta ţi-o mărturisesc. Nici măcar nu mă îngrijesc să am vreo calitate. Acum totul s-a oprit în mine. Ştii şi singură de ce. Nu am în cap nicio idee omenească. De mult nu mai ştiu ce se întâmplă pe lume, nici în Rusia, nici aici. Uite, am străbătut Dresda şi nu-mi mai aduc aminte ce fel de oraş este Dresda. Ştii şi singură ce m-a absorbit. Fiindcă nu am nicio speranţă şi sunt un zero în ochii dumitale, vorbesc deschis: numai pe dumneata te văd pretutindeni, iar restul mi-e indiferent. De ce şi cum te iubesc - nu ştiu. Ştii că, poate, nu eşti deloc frumoasă? Imaginează-ţi că nici măcar nu ştiu dacă eşti frumoasă sau nu la chip. Pesemne că inima ţi-e rea şi mintea ingrată; asta se prea poate.

- Poate că te gândeşti să mă cumperi cu bani, spuse ea, fiindcă nu crezi în nobleţea caracterului meu?

- Când m-am gândit să te cumpăr cu bani? strigai eu.

- Ai îndrugat prea multe şi ai pierdut şirul. Dacă nu pe mine, cel puţin respectul meu vrei să-l cumperi cu bani.

- Ba nu, asta nu-i chiar aşa. Ţi-am spus că mi-e greu să mă explic. Mă copleşeşti. Nu te supăra pe flecăreala mea. Înţelege de ce nu te poţi supăra pe mine: pur şi simplu, sunt nebun. De altfel, mi-e totuna dacă te superi. Eu, în cămăruţa mea de la mansardă, de îndată ce-mi amintesc şi-mi imaginez foşnetul rochiei dumitale, sunt gata şi să-mi muşc mâinile. Şi de ce te-ai supăra pe mine? Fiindcă spun că-s sclav? Foloseşte-te, foloseşte-te de sclavia mea, foloseşte-te! Ştii că odată şi-odată am să te omor? Am să te omor nu pentru că am să încetez să te mai iubesc sau pentru că o să mă împingă gelozia, ci aşa, pur şi simplu, pentru că uneori îmi vine să te devorez. Râzi…

- Nu râd deloc, îmi spuse ea cu mânie. Îţi poruncesc să taci.

Polina se opri, de-abia trăgându-şi sufletul de furie. Zău, nu ştiu dacă era frumoasă, dar întotdeauna îmi plăcea să o privesc atunci când se oprea aşa în fața mea şi de aceea aveam chef să-i trezesc furia. Poate că ea observase acest lucru şi se supăra dinadins. Asta i-am spus-o.

- Ce mizerie! strigă ea cu dezgust.

- Mi-e totuna, continuai eu. Şi să mai ştii că e primejdios să ne plimbăm în doi: de multe ori am simțit pornirea să te lovesc, să te mutilez, să te sugrum. Şi crezi că nu voi ajunge la asta? Ai să mă împingi până la nebunie. Crezi că mi-e frică de scandal? De mânia dumitale? Dar ce-mi pasă mie de mânia dumitale? Te iubesc fără speranță şi ştiu că după asta am să te iubesc de o mie de ori mai mult. Dacă am să te omor cândva, va trebui să mă sinucid şi eu; ei bine - am să amân cât mai mult sinuciderea, ca să simt fără dumneata durerea asta insuportabilă: cred că ştii un lucru incredibil: din zi în zi, te iubesc *tot mai mult*, iar asta-i aproape imposibil. Şi după toate astea să nu fiu fatalist? Ți-aduci aminte, acum trei zile, pe Schlangenberg, provocat de dumneata, ți-am şoptit: spune-mi un cuvânt şi sar în prăpastia asta. Chiar nu crezi că aş fi sărit?

- Ce flecăreală stupidă! strigă ea.

- Nu-mi pasă dacă-i stupidă sau inteligentă, strigai eu. Ştiu că în prezența dumitale trebuie să vorbesc, să vorbesc, să vorbesc - şi vorbesc. În prezența dumitale, îmi pierd tot amorul propriu şi nu-mi pasă.

- De ce să te pun să sari de pe Schlangenberg? spuse ea cu răceală şi cumva deosebit de jignitor. E ceva absolut inutil pentru mine.

- Minunat! strigai eu. Ai rostit dinadins acest minunat „inutil”, ca să mă striveşti. Te citesc ca-n palmă. Inutil, zici? Însă plăcerea e întotdeauna utilă, iar puterea sălbatică, nelimitată - fie şi asupra unei muşte - este şi ea tot un fel

de plăcere. Omul este despot de la natură şi îi place să fie călău. Dumitale îți place teribil.

Îmi amintesc că mă cerceta cu o atenție deosebit de încordată. Cred că atunci chipul meu exprima toate simțirile mele aiurite şi stupide. Acum îmi aduc aminte că discuția noastră de atunci a fost aproape cuvânt cu cuvânt aşa cum am descris-o aici. Ochii mi s-au injectat. În colțurile gurii se uscase spuma. Cât despre Schlangenberg, jur pe onoarea mea chiar şi acum: dacă atunci mi-ar fi poruncit să mă arunc în jos, m-aş fi aruncat! Dacă ar fi spus-o numai în glumă, dacă ar fi spus-o cu dispreț, ca să-şi bată joc de mine - şi în cazul ăsta m-aş fi aruncat!

- Ba da, de ce nu, te cred, rosti Polina, dar aşa cum se pricepe ea uneori să vorbească, cu atâta dispreț şi malițiozitate, cu atâta aroganță, încât, zău, aş fi putut s-o ucid în momentul acela. Risca. Nici în privința asta n-am mințit atunci când i-am spus.

- Nu eşti laş? mă întrebă ea din senin.

- Nu ştiu, poate că-s laş. Nu ştiu... nu m-am gândit de mult la asta.

- Dacă ți-aş spune: ucide-l pe omul acesta, l-ai ucide?

- Pe cine?

- Pe cine am să vreau eu.

- Pe francez?

- Nu întreba, ci răspunde-mi - pe cine am să-ți spun eu. Vreau să ştiu: ai vorbit serios sau nu? Polina aştepta răspunsul cu atâta seriozitate şi nerăbdare, încât am început să mă simt ciudat.

- Dar spune-mi odată ce se întâmplă aici! strigai eu. Ce, te temi de mine? Văd şi eu toate încurcăturile de aici. Eşti fiica vitregă a unui om nebun şi ruinat, molipsit de patima pentru acest diavol - Blanche; apoi, aici se află franțuzul ăsta, cu influența lui misterioasă asupra dumitale şi - iată că acum, cu atâta seriozitate, îmi pui ... o asemenea întrebare. Măcar să ştiu; altfel mă smintesc

aici sau fac ceva. Sau te ruşinezi să mă onorezi cu sinceritatea dumitale? Oare te poți ruşina de mine?

- Îți vorbeam de cu totul altceva. Te-am întrebat ceva şi aştept să-mi răspunzi.

- Fireşte că-l omor, strigai eu, pe oricine-mi porunceşti, dar oare poți... oare-o să-mi porunceşti aşa ceva?

- Crezi că te-aş cruța? Am să poruncesc şi am să stau deoparte. Ai să suporți asta? Da de unde! Poate că ai să ucizi la ordin, dar ai să vii apoi să mă ucizi şi pe mine, pentru că am îndrăznit să te trimit.

La auzul acestor cuvinte, parcă m-a lovit ceva în cap. Desigur, şi atunci luam întrebarea ei pe jumătate în glumă, drept o provocare; totuşi, vorbise cu prea mare seriozitate. Eram uluit de faptul că se exprimase astfel, că îşi rezervă acest drept asupra mea, că acceptă această putere asupra mea şi îmi spune atât de franc: „Du-te la pieire, iar eu rămân deoparte”. În vorbele acestea era ceva atât de cinic şi de sincer, încât, după părerea mea, era prea mult. Deci, cum mă priveşte după toate astea? Asta a depăşit limita sclaviei şi nimicniciei. După o asemenea atitudine, consideri că omul se află la nivelul tău. Şi oricât de stupidă, oricât de incredibilă era toată discuția noastră, inima mi-a tresărit totuşi.

Deodată Polina izbucni în râs. Atunci şedeam pe bancă, în dreptul copiilor care se jucau, vizavi de locul unde se opreau echipajele şi din ele cobora publicul pe aleea ce ducea spre cazinou.

- O vezi pe baroana aceea grasă? strigă Polina. E baroana Wurmerhelm. A sosit doar de trei zile. Îl vezi pe soțul ei: prusacul acela înalt, uscat, cu un baston în mână. Îți aminteşti cum s-a uitat la noi alaltăieri? Du-te acum, apropie-te de baroană, scoate-ți pălăria şi spune-i ceva pe franțuzeşte.

- De ce?

- Ai jurat că ai sări de pe Schlangenberg; juri că eşti gata să ucizi, dacă îţi poruncesc. În locul acestor crime şi tragedii, vreau doar să râd. Du-te fără comentarii. Vreau să văd cum baronul o să te croiască cu bastonul.

- Mă provoci; crezi că n-o fac?

- Da, te provoc, du-te, aşa vreau eu!

- Poftim, mă duc, deşi asta-i o fantezie ciudată. Dar uite ce: nu cumva generalul o să aibă neplăceri, iar el o să ţi le facă dumitale? Zău, nu de mine mă îngrijesc, ci de dumneata, ei bine - şi de general. Şi ce-i cu fantezia asta să mă duc să jignesc o femeie?

- Mda, eşti doar un flecar, după cum văd, spuse ea cu dispreţ. Numai ochii ţi s-au injectat mai înainte, probabil că ai băut mult vin la masa de prânz. Păi nu înţeleg şi singură că-i o prostie, o vulgaritate şi că generalul o să se supere? Dar aşa vreau şi gata! Şi de ce s-o jigneşti pe femeie? Cred că mai degrabă o să fii croit cu bastonul.

M-am întors şi am pornit tăcut să-i îndeplinesc porunca. Desigur, era o prostie şi, desigur, n-am reuşit să mă eschivez, dar îmi amintesc că, atunci când am început să mă apropii de baroană, parcă ceva îmi dădea ghes, ştrengăria din mine mă aţâţa. De fapt, eram şi grozav de surescitat, ca la beţie.

Capitolul VI

Iată că au trecut două zile de la ziua aceea tâmpită. Şi câte țipete, câtă gălăgie, vorbărie, ceartă! Şi ce aiureală, ce țicneală, ce prostie şi vulgaritate, şi eu sunt singurul vinovat de toate. Dealtminteri, uneori e amuzant - pentru mine în tot cazul. Nu-mi pot da seama ce s-a întâmplat cu mine, dacă sunt într-adevăr într-o stare de frenezie sau pur şi simplu am luat-o razna şi am să-mi fac de cap până când au să mă lege. Uneori mi se pare că mi se tulbură mintea. Iar alteori mi se pare că încă nu-s departe de copilărie, de banca mea de la şcoală şi că mă țin de şotii grosolane.

Polina, Polina e la mijloc! Poate că n-aş fi făcut şotia, dacă n-ar fi fost ea. Cine ştie, poate că am făcut toate astea din disperare (oricât de prosteşte este, de altfel, să judec aşa). Şi nu înțeleg, nu înțeleg ce-i frumos la ea. Căci şi pe alții îi scoate din minți. E înaltă şi zveltă. Doar că-i foarte subțire. Mi se pare că aş putea s-o înnod sau s-o îndoi. Urma lăsată de piciorul ei e îngustă şi lungă - chinuitoare. Chiar chinuitoare. Părul are o nuanță roşcată. Ochii - cu adevărat de pisică, dar cu câtă mândrie şi aroganță se pricepe să privească cu ei. Acum vreo patru luni, când abia primisem slujba asta, ea, într-o seară, a stat cu Des Grieux în salon şi avut cu el o discuție lungă şi aprinsă. Şi aşa mi ți-l privea… încât eu, când m-am dus să mă culc în camera mea, îmi închipuiam că i-a tras o scatoalcă - de-abia i-a plesnit-o, stă în fața lui şi-l priveşte. Uite, din seara aceea m-am îndrăgostit de ea.

De altfel, să trecem la fapte.

Am coborât de pe cărare pe alee, m-am oprit în mijlocul aleii şi i-am aşteptat pe baroană şi pe baron. Când erau la cinci paşi de mine, mi-am scos pălăria şi m-am înclinat.

Îmi aduc aminte că baroana era îmbrăcată într-o rochie de mătase de o circumferință nemărginită, de

culoare gri-deschis, cu volănaşe şi cu crinolină la coadă. Era scundă şi neobişnuit de trupeşă, cu bărbia neobişnuit de grasă şi pleoştită, încât gâtul nu i se vedea deloc. Fața îi era stacojie. Ochii, mici, răi şi obraznici. Merge de parcă prezența ei le-ar face tuturor o onoare. Baronul era uscat, înalt. Fața, ca de obicei la nemți, îi era strâmbă, cu o mie de zbârcituri; purta ochelari; avea vreo patruzeci şi cinci de ani. Picioarele mai că nu-i porneau direct din piept; asta însemna rasa. Fudul ca un păun. Cam greoi. În expresia feței avea ceva de berbec, care, într-un fel, îi ținea loc de profunzime a gândirii.

Toate acestea mi-au trecut prin fața ochilor în trei secunde.

Plecăciunea şi pălăria mea luată în mână de-abia le-au atras atenția la început. Numai baronul şi-a încruntat un pic sprâncenele. Baroana continua să plutească spre mine.

- *Madamme la baronne*, rostii limpede şi tare, pronunțând răspicat fiecare cuvânt, *j'ai l'honneur d'être votre esclave*[12].

Apoi m-am înclinat, mi-am pus pălăria pe cap şi am trecut pe lângă baron, întorcându-mi politicos fața spre el şi zâmbind.

Pălăria îmi poruncise Polina s-o scot, dar plecăciunea şi obrăznicia le-am adăugat de la mine, Drace, oare ce m-o fi împins? Coboram parcă de pe un munte şi nu mă puteam opri.

- *Hein*! strigă sau, mai bine zis, icni baronul, răsucindu-se spre mine cu o uimire supărată.

M-am întors cu fața spre el şi m-am oprit într-o aşteptare respectuoasă, continuând să-l privesc şi să zâmbesc. Pesemne că baronul era nedumerit şi şi-a ridicat

---

12 Doamnă baroană… am onoarea să fiu sclavul dumneavoastră (fr.).

sprâncenele până la *nec plus ultra*[13]. Se întuneca din ce în ce mai mult la faţă. Baroana se întorsese şi ea spre mine şi mă privea cu o nedumerire furioasă. Unii trecători au început să se uite la noi. Alţii chiar se opriseră în loc.

- *Hein*! icni din nou baronul de două ori mai tare şi de două ori mai furios.

- *Ja wohl*[14], spusei ei tărăgănat, continuând să mă uit drept în ochii lui.

- *Sind sie rasend*?[15] icni el, fluturându-şi bastonul şi, pare-mi-se, începând să simtă un pic de teamă. Poate că-l dezorienta costumul meu. Eram îmbrăcat foarte decent, chiar elegant, ca un ins ce face parte întru totul din mediul cel mai onorabil.

- *Ja wo-o-ohl*! icnii eu deodată din răsputeri, lungind sunetul *o*, aşa cum îl lungesc berlinezii, care întrebuinţează mereu în discuţie expresia „*ja wohl*" şi-l lungesc pe *o* mai mult sau mai puţin, pentru a reda diferite nuanţe de idei şi trăiri.

Baronul şi baroana se întoarseră iute şi, speriaţi, se îndepărtară de mine aproape în fugă. Câţiva dintre privitori începură să crâcnească, alţii se uitau nedumeriţi la mine. De altfel, nu-mi aduc bine aminte.

M-am întors şi am pornit cu pasul meu obişnuit spre Polina Aleksandrovna. Însă, înainte de a ajunge la vreo sută de paşi de banca ei, am văzut că s-a ridicat şi a pornit cu copiii spre hotel.

Am ajuns-o din urmă la scară.

- Am făcut… prostia, spusei eu când eram în dreptul ei.

- Ei, şi ce-i cu asta? Acum n-ai decât să te descurci, îmi răspunse ea fără ca măcar să mă privească şi urcă scara.

---

13 Până la limită (lat.).
14 Da (germ.).
15 Sunteţi turbat? (germ.)

Toată seara aceea mi-am petrecut-o în parc. Traversând parcul şi apoi pădurea, am trecut chiar în alt ducat. Într-o căsuță am mâncat omletă şi am băut vin: pentru această idilă am fost jecmănit de un taler şi jumătate.

Abia la ora unsprezece m-am întors acasă. Imediat generalul a trimis după mine.

În hotel, ai noştri ocupă două apartamente; au patru camere. Prima, cea mai mare, este salonul unde se află pianul. Alături este tot o cameră mare, cabinetul generalului. Aici mă aştepta, stând în picioare în mijlocul cabinetului într-o poză extrem de maiestuoasă. Des Grieux stătea tolănit pe canapea.

- Stimate domn, permite-mi să te întreb ce boacănă ai făcut? începu generalul, adresându-mi-se.

- Aş dori, generale, să intrați direct în subiect, îi spusei eu. Doriți pesemne să vorbim despre întâlnirea mea de astăzi cu un neamț?

- Cu un neamț! Neamțul acesta este baronul Wurmerhelm şi-i o persoană importantă! Te-ai purtat grosolan cu dumnealui şi cu baroana!

- Câtuşi de puțin!

- I-ai speriat, stimate domn! strigă generalul.

- Ba deloc! Încă din Berlin mi s-a întipărit în auz expresia „*ja wohl*”, care se repetă neîntrerupt după fiecare cuvânt şi pe care ei o tărăgănează dezgustător. Când m-am întâlnit cu el pe alee, nu ştiu de ce, acest „*ja wohl*” mi-a revenit brusc în memorie şi a acționat iritant asupra mea... Pe deasupra, şi baroana, cu care m-am întâlnit acum de trei ori, are obiceiul să înainteze de-a dreptul spre mine, ca şi cum aş fi un vierme pe care îl poți strivi cu piciorul. Fiți de acord că pot avea şi eu amor propriu. Mi-am scos pălăria şi, cu respect (vă încredințez: cu respect), i-am spus: „*Madame*, *j'ai l'honneur d'être votre esclave*”. Când baronul s-a întors spre mine şi a strigat „*hein*!”, ceva m-a împins subit să strig şi eu: „*Ja wohl*!” Şi

am strigat de două ori: prima dată în mod obişnuit, iar a doua oară tărăgănând din răsputeri. Asta-i tot.

Recunosc că eram grozav de bucuros de această explicație ştrengărească în gradul cel mai înalt cu putință. Țineam morțiş să înfloresc toată istoria asta cât mai stupid.

Şi, pe măsură ce povesteam, prindeam tot mai mult gustul.

- Îți râzi de mine, strigă generalul. Se răsuci spre francez şi îi spuse franțuzeşte că eu o caut dinadins cu lumânarea. Des Grieux zâmbi cu dispreț şi strânse din umeri.

- O, asta să n-o credeți, nici prin cap nu mi-a trecut! îi strigai eu generalului. Desigur, fapta mea e urâtă, vă mărturisesc cu toată sinceritatea. Aş putea chiar spune că fapta mea e o ştrengărie prostească şi indecentă, dar nu mai mult decât atât. Şi să ştiți, generale, că mă căiesc din tot sufletul. Dar există aici un aspect, care, în ochii mei, mă scuteşte chiar şi de căință. În ultimul timp, cam de vreo două săptămâni, chiar de trei, nu mi-e bine: mă simt bolnav, nervos, irascibil, fantezist şi în unele cazuri îmi pierd controlul. Zău, uneori am câte-un chef nebun să mă adresez aşa din senin marchizului Des Grieux şi... De altfel, n-are rost să spun tot; s-ar putea simți jignit. Pe scurt, astea-s semne de boală. Mă întreb dacă baroana Wurmerhelm va lua în considerare acest aspect când o voi ruga să mă scuze (pentru că am intenția să-i prezint scuzele mele). Cred că nu, mai ales că în ultimul timp, după câte ştiu, de acest aspect a început să se abuzeze în mediul juridic: la procesele penale, avocații au început foarte des să-şi apere clienții cu argumentul că în momentul comiterii infracțiunii nu-şi dădeau seama de nimic, că există aşa, o boală. „L-a pocnit, pasămite, şi nu-şi mai aduce aminte nimic.” Şi, imaginați-vă, generale, medicina le cântă în strună - confirmă într-adevăr că există aşa o boală, o demență temporară, când omul nu-şi mai aminteşte nimic sau nu-şi aminteşte decât jumătate,

decât un sfert din ce-a fost. Însă baronul şi baroana sunt oameni din vechea generaţie şi, pe deasupra, iuncheri prusaci şi moşieri. Se poate ca acest progres din mediul juridico-medical să nu le fie cunoscut şi de aceea să nu accepte explicaţiile mele. Ce credeţi, generale?

- Destul, domnule! rosti generalul tăios şi cu indignare reţinută. Destul! Voi încerca să mă descotorosesc pentru totdeauna de ştrengăriile dumitale. N-ai să le prezinţi scuze baroanei şi baronului. Orice relaţie cu dumneata, chiar dacă n-ar consta decât în rugămintea de a fi iertat, ar fi prea înjositoare pentru ei. Aflând că aparţii de casa mea, baronul a şi avut o explicaţie cu mine la cazinou şi, mărturisesc, n-a lipsit mult să-mi ceară satisfacţie. Înţelegi la ce m-ai expus, stimate domn? Eu, eu am fost nevoit să-i prezint scuze baronului şi i-am dat cuvântul că imediat, chiar de astăzi, nu vei mai aparţine casei mele…

- Daţi-mi voie, daţi-mi voie, generale, chiar dumnealui a pretins neapărat ca eu să nu mai aparţin casei dumneavoastră, aşa cum binevoiţi să vă exprimaţi?

- Nu; dar eu însumi m-am considerat obligat să-i ofer această satisfacţie; şi, fireşte, baronul a rămas mulţumit. Ne despărţim, stimate domn. Mai ai de primit de la mine aceşti patru frederici şi trei florini după cursul de aici. Iată banii, iată şi hârtia cu socoteala; poţi verifica. La revedere! Din clipa asta, nu ne mai cunoaştem. De pe urma dumitale n-am avut parte decât de bătăi de cap şi neplăceri. Chem îndată recepţionerul şi-i comunic că de mâine nu mai răspund pentru cheltuielile dumitale la hotel. Am onoarea să fiu sluga dumitale.

Am luat banii, hârtia pe care, cu creionul, era scrisă socoteala, m-am înclinat spre general şi i-am spus foarte serios:

- Generale, treaba asta nu se poate încheia astfel. Îmi pare rău că aţi avut neplăceri cu baronul, dar, scuzaţi-mă, numai dumneavoastră sunteţi vinovat. De unde şi până

unde ideea de a vă gândi să răspundeți pentru mine față de baron? Ce înseamnă expresia că aparțin casei dumneavoastră? Sunt doar preceptor în casa dumneavoastră şi atât. Nu vă sunt fiu, nu mă aflu sub tutela dumneavoastră şi nu puteți răspunde pentru faptele mele. Eu însumi sunt o persoană responsabilă juridic. Am douăzeci şi cinci de ani, sunt *candidat*[16] al universității, nobil şi vă sunt cu desăvârşire străin. Numai nemărginitul meu respect pentru însuşirile dumneavoastră mă împiedică să vă cer pe loc satisfacție şi explicații suplimentare, fiindcă v-ați arogat dreptul de a răspunde pentru mine.

Generalul era atât de uimit, încât îşi desfăcu brațele, apoi se întoarse brusc spre francez şi îi spuse în grabă că eu mai că nu l-am provocat la duel. Francezul râse tare.

- Dar baronului n-am intenția să i-o trec cu vederea, continuai eu cu deplin sânge rece, fără să mă intimidez deloc de râsul lui *m-r* Des Grieux, şi întrucât dumneavoastră, generale, acceptând astăzi să ascultați plângerea baronului şi trecând de partea interesului dumnealui, v-ați pus cumva în postura de participant la toată această tărăşenie, am onoarea să vă informez că nu mai târziu de mâine dimineață îi voi cere baronului, în nume propriu, o explicație formală a cauzelor în virtutea cărora el, având de-a face cu mine, s-a adresat, peste capul meu, unei alte persoane - ca şi cum eu n-aş fi putut sau n-aş fi fost în stare să răspund singur de faptele mele.

S-a întâmplat ceea ce presimțisem. Auzind această nouă prostie, generalul deveni teribil de laş.

- Cum, chiar ai de gând să continui istoria asta blestemată? strigă el. Dar ce faci cu mine, Dumnezeule! Să nu îndrăzneşti, să nu îndrăzneşti, stimate domn, altfel, îți jur!... Există şi aici autorități şi eu... eu... într-un cuvânt,

---

16 Cel mai mic titlu ştiințific, care dădea dreptul la un rang de clasa a zecea (secretar de colegiu), conform Tabelului rangurilor.

la rangul meu... şi baronul de asemenea... într-un cuvânt, vei fi arestat şi expulzat de aici cu poliția, ca să nu faci scandal! Asta trebuie s-o înțelegi! Şi cu toate că i se tăiase răsuflarea de furie, era teribil de speriat.

- Generale, îi răspunsei cu un calm insuportabil pentru el, nu pot fi arestat pentru scandal înainte de a provoca scandalul respectiv. Încă nu mi-am început explicația cu baronul, iar dumneavoastră nu ştiți încă deloc în ce formă şi pe ce baze am de gând să abordez această chestiune. Nu doresc decât să elucidez presupunerea, jignitoare pentru mine, că mă aflu sub tutela unei persoane care ar avea putere asupra liberului meu arbitru. Degeaba vă neliniştiți şi vă alarmați.

- Pentru Dumnezeu, pentru Dumnezeu, Aleksei Ivanovici, renunță la această intenție absurdă! bâigui generalul, trecând deodată de la tonul mânios la unul implorator şi chiar apucându-mă de mână. Hai, imaginează-ți ce ar ieşi din asta. Încă o neplăcere! Fii şi dumneata de acord că aici trebuie să am o atitudine deosebită, mai ales acum!... Mai ales acum!... O, dumneata nu ştii, nu-mi cunoşti întru totul situația!... După ce vom pleca de aici, sunt gata să te primesc din nou în slujbă. Acum însă, numai aşa, ei bine, într-un cuvânt - doar înțelegi cauzele! strigă el cu disperare. Aleksei Ivanovici, Aleksei Ivanovici!...

Retrăgându-mă spre uşă, l-am mai rugat o dată insistent să nu se alarmeze, promițându-i că totul se va sfârşi cu bine şi decent, după care m-am grăbit să ies.

Uneori, în străinătate, ruşii sunt foarte laşi şi le e o frică teribilă de ceea ce se spune despre ei, de felul cum sunt priviți şi dacă e cuviincios cutare sau cutare lucru. Pe scurt, mai ales cei care se dau deosebit de importanți se poartă de parcă ar fi strânşi într-un corset. Cea mai plăcută pentru ei e o formă preconcepută, adoptată o dată pentru totdeauna, pe care o urmează servil - la hotel, la plimbare, în societate, pe drum... Însă generalul lăsase

să-i scape că, pe lângă toate acestea, există nişte motive aparte, în virtutea cărora trebuie să aibă o „atitudine deosebită”. De aceea s-a speriat brusc cu atâta laşitate şi a schimbat tonul față de mine. Am luat cunoştință de asta şi mi-am notat-o în memorie. Şi, desigur, din prostie, ar putea să facă a doua zi apel la nişte autorități, aşa că într-adevăr trebuia să fiu precaut.

De fapt, nu voiam câtuşi de puțin să-l supăr propriu-zis pe general; dar aveam acum chef s-o supăr pe Polina. Polina se purtase cu mine atât de crud şi mă împinsese pe o cale atât de tâmpită, încât voiam s-o aduc într-un asemenea hal, încât să mă roage ea însăşi să mă opresc. Ştrengăria mea putea, la urma urmei, s-o compromită şi pe ea. În plus, în suflet mi se formaseră şi alte simțăminte şi dorințe; dacă eu, de pildă, mă prefac de bunăvoie într-un nimic în fața ei, asta nu înseamnă câtuşi de puțin că în ochii oamenilor eu sunt o curcă plouată şi, desigur, nu baronul e acela care mă poate „croi cu bastonul”. Aveam chef să-mi râd de ei toți şi să ies cu fruntea sus din toată tărăşenia. N-au decât să vadă! Cred şi eu! Ea se va speria de scandal şi mă va chema din nou. Chiar dacă n-o să mă strige, o să vadă că nu-s o curcă plouată…

*

(O veste uimitoare: de-abia acum am aflat de la dădaca noastră, pe care am întâlnit-o pe scară, că Maria Filippovna a plecat astăzi, singură-singurică, la Karlsbad, cu trenul de seară, la verişoara ei. Ce-i cu vestea asta? Dădaca zice că se pregătea de mult; însă cum de n-a ştiut nimeni? De altfel, încă de acum trei zile, Maria Filippovna i-a tras generalului un perdaf straşnic. Pricep. La mijloc e cu siguranță *m-lle* Blanche. Da, la noi urmează ceva decisiv.)

Capitolul VII

A doua zi de dimineață l-am chemat pe recepționer şi l-am anunțat că urmează să-mi facă nota de plată separat. Camera mea nu era chiar atât de scumpă ca să mă sperii prea tare şi să părăsesc hotelul. Aveam şaisprezece frederici şi după asta… după asta, ar putea urma bogăția! Ciudat lucru, încă n-am câştigat, dar mă port, simt şi gândesc ca un bogătaş şi nu mă pot închipui altfel.

Cu toate că era foarte devreme, aveam de gând să mă duc imediat la *mister* Astley, la hotelul d'Angleterre, foarte aproape de noi, când deodată în camera mea a intrat Des Grieux. Aşa ceva nu se mai întâmplase niciodată şi, pe deasupra, cu acest domn, în ultimul timp, mă aflam în relațiile cele mai distante şi încordate. El nu-şi ascundea văditul dispreț pentru mine, chiar se străduia să nu-l ascundă; iar eu - eu aveam propriile mele motive să nu-l înghit. Într-un cuvânt, îl uram. Venirea lui m-a uimit foarte tare. Imediat mi-am dat seama că aici a ieşit o dandana deosebită.

A intrat foarte politicos şi mi-a făcut un compliment în privința camerei. Văzându-mă cu pălăria în mână, s-a interesat dacă ies atât de devreme la plimbare. Când a auzit că mă duc la *mister* Astley într-o problemă, s-a gândit, a ghicit despre ce-i vorba şi fața lui a căpătat o expresie extrem de îngrijorată.

Des Grieux era ca toți francezii, adică vesel şi politicos, atunci când se cerea şi-i convenea, şi insuportabil de plicticos, când înceta necesitatea de a fi vesel şi politicos. Francezul e arareori politicos de la natură; e întotdeauna politicos parcă la comandă, din calcul. Dacă, de pildă, vede necesitatea de a fi fantezist, original, ieşit din comun, atunci fantezia lui, cea mai stupidă şi mai nefirească, nu e decât reluarea unor tipare vechi şi de mult vulgarizate. Francezul natural constă din practicismul cel mai filistin, mai meschin şi mai banal - pe scurt, e ființa cea mai

plicticoasă din lume. După părerea mea, numai novicii şi mai ales duducile rusoaice se lasă ademenite de francezi. Însă oricărui om cu scaun la cap îi sare de îndată în ochi şi îi devine insuportabilă această rutină prefabricată a amabilităţii de salon, a degajării şi veseliei.

- Am venit cu o problemă la dumneata, începu el cu un aer extrem de independent, dar, de altfel, politicos, şi nu ascund că sunt un sol sau, mai bine zis, un mijlocitor din partea generalului. Cunoscând foarte prost limba rusă, ieri n-am înţeles aproape nimic; dar generalul mi-a explicat amănunţit şi mărturisesc…

- Dar ascultaţi-mă, *monsieur* Des Grieux, îl întrerupsei eu, în chestiunea asta v-aţi apucat să fiţi mijlocitor. Eu, desigur, sunt *„un outchitel”* şi niciodată n-am pretins la onoarea de a fi prieten apropiat al acestei case sau la alte relaţii deosebit de intime, aşa că de aceea nu cunosc toate circumstanţele; dar explicaţi-mi: oare dumneavoastră acum faceţi întru totul parte dintre membrii acestei familii? Pentru că dumneavoastră, la urma urmei, vă implicaţi neapărat în toate, doriţi să fiţi de îndată mijlocitor…

Întrebarea mea nu i-a plăcut. Pentru el, era prea străvezie şi nu voia să-l ia gura pe dinainte.

- Mă leagă de general în parte afacerile, în parte *unele circumstanţe speciale*, spuse el cu răceală. Generalul m-a trimis să te rog să renunţi la intenţiile dumitale de ieri. Tot ce ai plănuit este, desigur, foarte inteligent; dar generalul m-a rugat să-ţi argumentez că nu vei reuşi deloc; nu numai că baronul nu te va primi şi că, în fine, are în orice caz toate mijloacele să se descotorosească de alte neplăceri din partea dumitale. Fii şi dumneata de acord. Ia spune: la ce bun să continui? Generalul îţi face promisiunea fermă că te va reprimi în casa lui la primul prilej favorabil şi că până atunci îţi trece salariul, *vos appointements*, în cont. E destul de convenabil, nu-i aşa?

I-am replicat foarte calm că se înşală oarecum; că, poate, baronul nu mă va alunga, ci, dimpotrivă, mă va asculta şi l-am rugat să mărturisească şi el că pesemne a venit ca să se intereseze cum anume voi aborda această chestiune.

- O, Doamne, dacă generalul este atât de interesat, atunci, desigur, îi va face plăcere să afle ce şi cum vei face. Asta-i atât de firesc!

M-am apucat să-i explic, iar el a început să asculte, tolănit, cu capul aplecat un pic spre mine, având pe față o vizibilă umbră de ironie, pe care nu şi-o ascundea. Îndeobşte, se uita foarte de sus. Încercam din răsputeri să mă prefac că privesc problema din cel mai serios punct de vedere. I-am explicat cum, din pricina faptului că baronul i s-a adresat generalului cu o plângere la adresa mea, ca şi cum i-aş fi servitor generalului, în primul rând m-a făcut să-mi pierd slujba şi, în al doilea rând, m-a tratat cu dispreț, ca pe o persoană care nu este în stare să răspundă de faptele sale şi cu care nici nu merită să stai de vorbă. Desigur, pe bună dreptate, mă simt ofensat; totuşi, înțelegând diferența de vârstă, de situație în societate şi celelalte (în acest loc de-abia m-am abținut să nu râd), nu vreau să-mi mai asum o nouă faptă uşuratică, adică să-i pretind baronului de-a dreptul sau doar să-i propun să-mi dea satisfacție. Totuşi, consider că am tot dreptul să-i prezint lui şi mai ales baroanei scuzele mele, mai cu seamă că în ultimul timp mă simt într-adevăr bolnav, prost dispus şi, ca să zic aşa, fantezist şi celelalte, şi celelalte. Cu toate acestea, însuşi baronul, adresându-i-se în ajun, ceea ce este o jignire pentru mine, generalului şi pretinzându-i acestuia să mă dea afară din slujbă, m-a pus în situația că acum nu mai pot să-i prezint scuze lui şi baroanei, pentru că şi el, şi baroana, şi toată lumea vor crede că am venit cu scuze doar de frică şi ca să-mi recapăt slujba. Din toate astea, rezultă că acum mă văd nevoit să-l rog pe baron să se scuze mai întâi în fața mea -

de pildă, să spună că n-a dorit câtuşi de puţin să mă jignească. Şi, după ce baronul va spune toate acestea, atunci şi eu, având mâinile dezlegate, îi voi prezenta scuzele mele cu inima curată şi cu sinceritate. Într-un cuvânt, am încheiat eu, nu-l rog pe baron decât să-mi dezlege mâinile.

- Ptiu, câtă scrupulozitate şi câtă pedanterie! Şi de ce te-ai scuza? Ei bine, fii de acord, *monsieur*… *monsieur*… că pui toate astea la cale dinadins, ca să-i faci generalului în ciudă… sau, poate, ai nişte scopuri anume… *mon cher monsieur*, *pardon*, *j'ai oublié votre nom*, *monsieur Alexis*?… *N'est pas*?[17]

- Dar daţi-mi voie, *mon cher marquis*[18], pe dumneavoastră ce vă priveşte?

- *Mais le général*…[19]

- Şi pe general ce-l priveşte? Ieri spunea că trebuie să se comporte la nu ştiu ce înălţime… şi era atât de alarmat… dar n-am înţeles nimic.

- Există, aici există într-adevăr o împrejurare deosebită, sări Des Grieux cu gura pe un ton rugător, în care se simţea tot mai multă ciudă. O cunoşti pe *mademoiselle de Cominges*?

- Adică pe *mademoiselle Blanche*?

- Da, pe *mademoiselle Blanche de Cominges*… *et madame sa mère*…[20] Fii şi dumneata de acord, generalul… într-un cuvânt, generalul e îndrăgostit şi chiar… chiar, poate, aici va avea loc o căsătorie. Şi în cazul acesta, imaginaţi-vă felurite scandaluri, istorii…

- Eu nu văd aici nici scandaluri, nici istorii, care să aibă vreo legătură cu căsătoria.

---

17 Dragă domnule, iartă-mă, ţi-am uitat numele, domnul Alexis?… Nu-i aşa? (fr.).
18 Dragă marchize (fr.).
19 Dar generalul… (fr.).
20 Domnişoara Blanche de Cominges… şi mama Domniei Sale (fr.).

- Dar *le baron est si irascible, un caractère prussien, vous savez, enfin il fera une querelle d'Allemand*[21].

- Scandalul mi-l va face mie, nu dumneavoastră, pentru că nu mai aparțin casei… (Mă străduiam dinadins să par cât mai nătâng.) Dar, dați-mi voie, e hotărât că *mademoiselle Blanche* se mărită cu generalul? Ce mai aşteaptă? Vreau să spun: de ce să ne ascundă asta nouă, celor din casă?

- Nu vă pot… de fapt, încă nu-i cu totul… totuşi… ştii, aşteaptă o veste din Rusia; generalul trebuie să-şi aranjeze afacerile…

- A, a! *La baboulinka*!

Des Grieux mă privi cu ură.

- Într-un cuvânt, mă întrerupse el, îmi pun toate speranțele în amabilitatea dumitale înnăscută, contez pe inteligența, pe tactul… Asta, desigur, o vei face de dragul unei familii în care ai fost primit ca o rudă, în care ai fost iubit, respectat…

- Ba să mă iertați, am fost alungat! Şi acum afirmați că asta-i numai aşa, de ochii lumii; dar fiți de acord că, dacă vi se spune: „Eu, desigur, nu vreau să te trag de urechi, permite-mi să te trag de urechi de ochii lumii...” - nu-i aşa că ar fi aproape totuna?

- Dacă-i aşa, dacă nicio rugăminte nu te poate influența, începu el cu asprime şi aroganță, atunci dă-mi voie să te încredințez că vor fi luate toate măsurile. Aici există autorități, vei fi expulzat chiar astăzi - *que diable*! *un blan-bec comme vous*[22] vrea să provoace la duel o persoană cum este baronul! Crezi dumneata că vei fi lăsat să-ți faci mendrele? Şi, crede-mă, aici nu se teme nimeni de dumneata! Dacă te-am rugat, am făcut-o mai degrabă în numele meu, pentru că l-ai speriat pe general. Şi oare

---

21 Baronul este atât de irascibil, un caracter prusac, ştii, în fine, va face un scandal tipic nemțesc (fr.).

22 Ce naiba, un băiețandru ca dumneata (fr.).

chiar crezi că baronul n-o să-i poruncească lacheului să te alunge?

- Păi nu mă duc eu însumi, îi răspunsei eu extrem de calm. Aici vă înşelaţi, *monsieur* Des Grieux, totul va fi mult mai decent decât credeţi. Chiar acum mă duc la *mister* Astley şi am să-l rog să fie mijlocitorul meu, într-un cuvânt să-mi fie *second*[23]. Acest om mă iubeşte şi baronul îl va primi. Dacă nu sunt decât *un outchitel* şi par a fi prin ceva *subalterne*, deci, în fine, lipsit de apărare, *mister* Astley este nepotul unui lord, al unui lord adevărat, asta o ştiţi, al lordului Peebrock, şi acest lord se află aici. Credeţi-mă că baronul va fi politicos cu *mister* Astley şi-l va asculta. Şi, dacă nu-l va asculta, *mister* Astley va lua asta drept o jignire personală (ştiţi ce tenaci sunt englezii) şi va trimite la baron un prieten al său, iar el are prieteni buni. Aşa că daţi-vă seama că, poate, lucrurile nu vor sta aşa cum presupuneţi dumneavoastră.

Francezul se sperie de-a binelea; într-adevăr, totul semăna foarte bine a adevăr şi, prin urmare, reieşea că eram în stare să stârnesc o istorie.

- Dar te rog, începu el cu o voce întru totul imploratoare, renunţă la toate astea! Parcă ţi-ar plăcea că se iscă un scandal! Nu de satisfacţie ai nevoie, ci de scandal! Am spus că ar putea ieşi o poveste amuzantă şi chiar inteligentă, ceea ce, poate, dumneata şi doreşti, dar, într-un cuvânt, încheie el, văzând că mă ridic şi-mi iau pălăria, am venit ca să-ţi înmânez aceste două cuvinte din partea unei persoane - citeşte, am fost însărcinat să aştept răspuns.

Spunând asta, scoase din buzunar şi-mi întinse un bilet mic, împăturit şi sigilat.

De mâna Polinei era scris:

---

23 Secundant (fr.).

„Mi s-a părut că ai intenția să continui această istorie. Te-ai supărat şi începi să faci boroboațe ca şcolarii. Dar există aici motive speciale, pe care, poate, ți le voi explica mai târziu; aşa că, te rog, încetează şi astâmpără-te. La ce bun toate prostiile astea? Am nevoie de dumneata şi mi-ai promis că ai să mă asculți. Aminteşte-ți de Schlangenberg. Te rog să fii ascultător şi, dacă e nevoie, îți poruncesc.

A dumitale P.

P. S. Dacă eşti supărat pe mine pentru ziua de ieri, iartă-mă”.

Când am citit aceste rânduri, am simțit că totul mi se împăienjeneşte dinaintea ochilor. Buzele mi-au albit şi am început să tremur. Afurisitul de francez mă privea cu o discreție prefăcută şi ferindu-şi ochii de mine, ca şi cum n-ar fi vrut să-mi vadă tulburarea. Mai bine ar fi râs cu hohote.

- Bine, îi răspunsei eu, încredințați-o pe *mademoiselle* că poate să fie liniştită. Dați-mi voie, totuşi, să vă întreb, adăugai eu tăios, de ce ați amânat atât de mult să-mi dați acest bilet? Mi se pare că, în loc să-mi debitați atâtea fleacuri, ați fi putut începe cu asta... dacă ați venit anume cu această însărcinare.

- O, am vrut... În general, toate astea sunt atât de ciudate, încât te rog să-mi scuzi nerăbdarea firească. Am vrut să aflu cât mai repede, chiar de la dumneata, care îți sunt intențiile. De altfel, nu ştiu ce scrie în bilet şi m-am gândit că am tot timpul să ți-l înmânez.

- Înțeleg, pur şi simplu vi s-a poruncit să mi-l dați numai în ultimă instanță şi să nu mi-l dați dacă ați aplana totul verbal. Aşa-i? Spuneți de-a dreptul, *monsieur* Des Grieux!

- *Peut-être*[24], spuse el luându-şi un aer deosebit de rezervat şi privindu-mă cumva cu subînțeles.

---

24 Poate (fr.).

Mi-am luat pălăria; francezul a dat din cap şi a ieşit. Mi s-a părut că văd pe buzele lui un zâmbet batjocoritor. Dar parcă putea fi altfel?

- Am să mă răfuiesc eu cu tine, franţuzule, o să vedem noi care pe care! mormăiam eu, coborând scara. Încă nu-mi puteam da seama de nimic, de parcă m-ar fi lovit ceva în moalele capului. Aerul m-a răcorit cât de cât.

Peste vreo două minute, de îndată ce am început să-mi dau seama pe ce lume mă aflu, mi-au apărut clar două idei: *prima* - că din asemenea fleacuri, din câteva ameninţări ştrengăreşti, neverosimile, rostite în ajun, în treacăt, de un băieţandru, s-a stârnit această alarmă *generală*! Şi *a doua* idee: care este, totuşi, influenţa acestui franţuz asupra Polinei? E de ajuns să spună un cuvânt - şi ea face tot ce are el nevoie, îmi scrie biletul şi chiar *mă roagă*. Desigur, relaţiile dintre ei au fost întotdeauna o enigmă pentru mine de la bun început, din primele zile de când mi s-a dat slujba aici; totuşi, în aceste ultime zile am observat la ea un dezgust categoric şi chiar dispreţ faţă de el, iar francezul nici măcar nu s-a uitat la Polina, chiar a fost, pur şi simplu, nepoliticos cu ea. Asta am remarcat-o. Polina mi-a vorbit singură de dezgustul ei; a şi lăsat să-i scape mărturisiri extrem de importante... Deci, el o stăpâneşte pur şi simplu, o ţine în mai ştiu eu ce lanţuri...

Capitolul VIII

La promenadă, cum se spune aici, adică pe aleea cu castani, l-am întâlnit pe englezul meu.

- O, o! începu el, văzându-mă. Eu mă duceam la dumneata, iar dumneata, la mine. Aşadar, te-ai despărţit de ai dumitale?

- Spune-mi, în primul rând, de unde ştii dumneata toate astea, îl întrebai eu cu mirare, oare chiar toţi ştiu?

- O, nu, nu ştiu toţi; de fapt, nici nu merită să ştie. Nimeni nu vorbeşte nimic.

- Atunci cum se face că dumneata ştii?

- Ştiu, adică am avut prilejul să aflu. Acum unde vei pleca de aici? Ţin la dumneata şi de aceea am venit.

- Eşti un om grozav, *mister* Astley, spusei eu (de altminteri, eram teribil de uimit: de unde ştie?), şi, fiindcă nu mi-am băut cafeaua, iar dumneata pesemne n-ai băut-o în tihnă, hai la cafeneaua de la cazinou, stăm un pic, gustăm ceva şi am să-ţi povestesc totul şi... ai să-mi povesteşti şi dumneata.

Cafeneaua era la o sută de paşi. Ni s-a adus cafea, ne-am aşezat, eu mi-am aprins o ţigară, *mister* Astley nu şi-a aprins nimic şi, fixându-mă cu privirea, s-a pregătit să asculte.

- Nu plec nicăieri, rămân aici, începui eu.

- Am fost convins că rămâi, rosti aprobator *mister* Astley.

Ducându-mă la *mister* Astley, nu aveam deloc intenţia şi chiar dinadins nu voiam să-i povestesc nimic despre dragostea mea pentru Polina. În toate aceste zile, vorbind cu el, nu suflasem aproape nicio vorbă despre asta. Pe deasupra, era şi foarte timid. De prima dată am văzut că Polina l-a impresionat puternic, dar el nu-i pomenea niciodată numele. Acum însă, ciudat lucru, de îndată ce s-a aşezat şi şi-a îndreptat spre mine ochii de culoarea cositorului, în mine, cine ştie de ce, s-a stârnit dorinţa de

a-i povesti tot, adică toată dragostea mea şi cu toate nuanțele. I-am vorbit o jumătate de oră în cap şi m-am simțit extrem de bine, povestind asta pentru prima dată! Şi, observând că la pasajele deosebit de înflăcărate el se fâstâceşte, am întețit dinadins ardoarea povestirii mele. De un singur lucru mă căiesc: poate am spus câteva lucruri de prisos despre francez...

Mister Astley m-a ascultat şezând nemişcat în fața mea, fără să scoată niciun cuvânt, niciun sunet şi privindu-mă în ochi; dar, când am adus vorba despre francez, m-a pus de îndată la punct şi m-a întrebat cu asprime: am dreptul să pomenesc despre această împrejurare care nu mă priveşte? Mister Astley punea întotdeauna întrebările într-un mod foarte ciudat.

- Ai dreptate: mă tem că nu, îi răspunsei eu.

- Despre acest marchiz şi despre *miss* Polina nu poți spune nimic precis în afară de presupuneri?

M-am mirat din nou de această întrebare categorică venită de la un om atât de timid ca *mister* Astley.

- Nu, nimic precis, răspunsei eu, fireşte că nimic precis.

- Dacă-i aşa, a fost urât din partea dumitale nu numai că ai adus vorba de asta în prezența mea, ci chiar că ai gândit-o în sinea dumitale.

- Bine, bine! Recunosc; dar acum nu de asta-i vorba, îl întrerupsei eu, mirându-mă în sinea mea. Imediat, i-am povestit toată istoria din ajun, cu toate amănuntele, ieşirea Polinei, pățania cu baronul, concedierea mea, extraordinara laşitate a generalului şi, în fine, i-am relatat amănunțit vizita lui Des Grieux din ziua aceea, cu toate nuanțele; în încheiere, i-am arătat biletul.

- Ce concluzie tragi din asta? întrebai eu. Am venit anume ca să aflu ce gândeşti. În ce mă priveşte, mi se pare că l-aş ucide pe franțuzul ăsta şi, poate, am s-o fac.

- Şi eu, spuse *mister* Astley. Cât despre *miss* Polina... ştii că intrăm în relații chiar şi cu oameni pe care îi urâm,

dacă ne împinge o necesitate. Aici pot exista legături pe care nu le cunoşti, dependente de împrejurări de altă natură. Cred că poţi fi liniştit, în parte, fireşte. Cât despre fapta de ieri, asta e, desigur, ciudată - nu pentru că *miss* Polina a dorit să se descotorosească de dumneata şi te-a trimis în bătaia ciomagului baronului (pe care, nu înţeleg de ce nu l-a utilizat, deşi îl avea în mână), ci pentru că această ieşire pentru o asemenea… pentru o asemenea superbă *miss*, e indecentă. Fireşte, nu putea să prevadă că dumneata vei îndeplini întocmai dorinţa ei jucăuşă…

- Ştii ceva? strigai deodată, uitându-mă atent la *mister* Astley. Mi se pare că ai auzit despre toate astea - ştii de la cine? De la însăşi *miss* Polina!

Mister Astley mă privi cu uimire.

- Îţi strălucesc ochii, şi eu citesc în ei suspiciune, rosti el, revenind imediat la calmul de dinainte, dar nu ai nici cel mai mic drept să-ţi dai pe faţă suspiciunile. Eu nu-ţi pot recunoaşte acest drept şi refuz cu desăvârşire să răspund la întrebarea dumitale.

- Bine, gata! Nici nu-i nevoie! strigai eu, ciudat de tulburat şi neînţelegând cum de mi-a trecut prin minte acest gând. Şi când, în ce fel *mister* Astley a putut fi ales de Polina drept confident? În ultima vreme, de altfel, îl scăpasem parţial din vedere pe *mister* Astley, iar Polina a fost întotdeauna o enigmă pentru mine - o enigmă atât de mare, încât, acum, de pildă, apucându-mă să-i povestesc lui *mister* Astley întreaga istorie a iubirii mele, deodată, în cursul povestirii, am fost uimit de faptul că nu puteam să-i povestesc aproape nimic precis şi concret despre relaţiile mele cu ea. Dimpotrivă, totul era fantezist, ciudat, lipsit de temei şi chiar aiurea.

- Bine, bine; sunt zăpăcit şi deocamdată nu-mi pot da seama de multe lucruri, îi răspunsei eu, parcă sufocându-mă. De altfel, eşti un om bun. Acum e altceva, şi îţi cer nu sfatul, ci părerea.

Am făcut o pauză şi am început:

- Ce crezi, de ce generalului i s-a făcut frică? De ce din cea mai stupidă zburdălnicie a mea au scos o asemenea istorie? O asemenea istorie, în care până şi însuşi Des Grieux a găsit cu cale să se implice (iar el se implică numai în cazurile cele mai importante), m-a vizitat (ia te uită!), m-a rugat, m-a implorat - el, Des Grieux, să mă roage pe mine! În fine, ia notă de faptul că a venit pe la nouă, la nouă fără ceva, şi avea la el biletul primit de la *miss* Polina. Când, mă întreb eu, a fost scris? Poate că au trezit-o pe *miss* Polina pentru asta! Pe lângă faptul că din asta văd că *miss* Polina e sclava lui (fiindcă a ajuns să-mi ceară iertare tocmai mie!), pe lângă asta - ea personal ce are de câştigat din asta? De ce se interesează atât de mult de asta? De ce s-au speriat atât de tare de un oarecare baron? Şi ce înseamnă căsătoria generalului cu *mademoiselle* Blanche de Cominges? Ei spun că generalul trebuie să se poarte într-un mod *deosebit* ca urmare a acestei circumstanțe - dar, fii şi dumneata de acord, purtarea asta-i chiar prea deosebită! Ce crezi? Uitându-mă în ochii dumitale, sunt convins că şi aici ştii mai multe decât mine!

Mister Astley surâse şi dădu din cap.

- Într-adevăr, mi se pare că despre asta ştiu mult mai multe decât dumneata, spuse el. Aici toată chestiunea o priveşte numai pe *mademoiselle* Blanche şi sunt sigur că acesta-i adevărul adevărat.

- Dar ce-i cu *mademoiselle* Blanche? strigai eu cu nerăbdare (am început subit să sper că acum mi se va dezvălui ceva despre *m-lle* Blanche).

- Mi se pare că, în momentul de față, *mademoiselle* Blanche are un interes deosebit să evite orice întâlnire cu baronul şi baroana - cu atât mai mult o întâlnire neplăcută şi, mai rău, una scandaloasă.

- Hai! Hai!

- Acum doi ani, în timpul sezonului, *mademoiselle* Blanche a mai fost aici, la Ruletenburg. Şi eu mă aflam

aici. *Mademoiselle* Blanche nu se numea atunci *mademoiselle* de Cominges, la fel cum şi mama dumneaei, *madame veuve* Cominges, nu exista. În tot cazul, nici nu se pomenea de dumneaei. Des Grieux - nici Des Grieux nu era. Nutresc profunda convingere nu numai că nu sunt rude, ci şi că se cunosc de foarte puţin timp. Des Grieux a devenit marchiz tot foarte recent - de asta sunt sigur datorită unei circumstanţe. Chiar se poate presupune că a început recent să se numească Des Grieux. Cunosc aici un om care l-a întâlnit şi sub alt nume.

- Dar nu-i aşa că are într-adevăr un cerc de cunoştinţe importante?

- O, asta se poate. Până şi *mademoiselle* Blanche le poate avea. Dar acum doi ani, *mademoiselle* Blanche, la plângerea acestei baroane, a primit din partea poliţiei locale invitaţia de a părăsi oraşul, şi l-a părăsit.

- Cum aşa?

- Mai întâi şi-a făcut apariţia aici cu un italian, un fel de prinţ cu nume istoric, *Barberini*[25] sau cam aşa ceva. Insul avea o mulţime de inele şi briliante, nici măcar false. Umblau cu un echipaj extraordinar. Mai întâi *mademoiselle* Blanche a jucat bine *trente et quarante*, mai apoi însă norocul a început s-o trădeze foarte tare; aşa îmi amintesc eu. Ţin minte că într-o seară a pierdut o sumă extrem de mare. Dar cel mai rău a fost că a venit *un beau matin*[26], când prinţul ei a dispărut nu se ştie unde; au dispărut şi caii, şi echipajul, totul a dispărut. Datoria de la hotel era teribilă. *Mademoiselle* Zelma (din Barberini devenise deodată *mademoiselle* Zelma), era în ultimul hal de disperare. Plângea şi ţipa de se auzea în tot hotelul şi, cuprinsă de furie, îşi sfâşia hainele. Chiar aici în hotel locuia un conte polonez (toţi polonezii care călătoresc sunt conţi), şi *mademoiselle* Zelma, care îşi sfâşiase rochiile şi,

---

25 Renumită familie florentină.
26 O bună dimineaţă (fr.).

precum o pisică, îşi zgâriase fața cu mâinile ei minunate, spălate cu parfum, i-a produs o oarecare impresie. Au stat de vorbă şi spre ora prânzului ea s-a potolit. Seara contele a apărut la braț cu ea în cazinou. *Mademoiselle* Zelma râdea, după obiceiul ei, foarte tare şi în manierele ei apăruse ceva mai multă degajare. A intrat de-a dreptul în categoria doamnelor jucătoare la ruletă care, apropiindu-se de masă, împing din răsputeri cu umărul pe jucătorul de alături, ca să-şi facă loc. Aşa-i şicul deosebit al acestor doamne. Desigur, le-ai observat, nu?

- O, da!

- Nici nu merită să le bagi în seamă. Spre necazul publicului decent, nu dispar de aici, în tot cazul acelea dintre ele care schimbă în fiecare zi la masă bilete de o mie de franci. De altfel, de îndată ce încetează să mai schimbe bilete, sunt imediat rugate să plece. *Mademoiselle* Zelma continua să schimbe bilete; dar avea tot mai mult ghinion la joc. Ia aminte că foarte des aceste doamne joacă norocos; au o extraordinară stăpânire de sine. De altminteri, mi-am terminat istoria. Odată, exact ca prințul, a dispărut şi contele. *Mademoiselle* Zelma a venit seara să joace singură; de data asta n-a mai apărut nimeni ca să-i ofere brațul. În două zile a pierdut tot. Punând la bătaie ultimul ludovic şi pierzându-l, s-a uitat împrejur şi l-a văzut lângă ea pe baronul Wurmerhelm, care o cerceta foarte atent şi cu o indignare profundă. Dar *mademoiselle* Zelma nu a observat indignarea şi, adresându-i-se baronului cu un anumit zâmbet, l-a rugat să mizeze pentru ea zece ludovici pe culoarea roşie. Ca urmare a acestui fapt, la plângerea baroanei, a primit spre seară invitația de a nu-şi mai face apariția la cazinou. Dacă te miri că îmi sunt cunoscute aceste amănunte mărunte şi absolut indecente, asta-i pentru că le-am auzit cu certitudine de la *mister* Fider, o rudă de-a mea, care în aceeaşi seară a luat-o cu caleaşca sa pe *mademoiselle* Zelma şi a dus-o de la Ruletenburg la Spa. Acum pricepe: *mademoiselle* Blanche vrea să devină

soție de general, pesemne pentru ca în viitor să nu mai primească invitații cum a fost cea de acum doi ani din partea poliției cazinoului. Acum nu mai joacă; dar asta pentru că, după toate semnele, are un capital pe care îl împrumută cu dobândă jucătorilor de aici. Aşa-i mult mai rațional. Chiar bănuiesc că îi e dator şi bietul general. Poate că îi e dator şi Des Grieux. Des Grieux, poate, îi e asociat. Fii şi dumneata de acord că cel puțin până la nuntă ea n-ar dori sub niciun motiv să atragă atenția baroanei şi a baronului. Într-un cuvânt, în situația ei cel mai puțin convenabil e un scandal. Dumneata eşti legat de casa lor şi faptele dumitale ar putea provoca un scandal, mai ales că ea în fiecare zi apare în public la braț cu generalul sau cu *miss* Polina. Acum înțelegi?

- Nu, nu înțeleg! strigai eu, bătând din răsputeri cu pumnul în masă, încât un *garçon* dădu fuga speriat la noi.

- Spune-mi, *mister* Astley, repetai eu cuprins de frenezie, dacă ştiai toată această istorie şi, prin urmare, ştii pe de rost ce-i cu *mademoiselle* Blanche de Cominges - cum se face că nu ne-ai prevenit - pe mine, pe general şi, în fine, mai cu seamă pe *miss* Polina, care s-a arătat aici la cazinou, în public, la braț cu *mademoiselle* Blanche? Se poate una ca asta?

- Pe dumneata n-aveam de ce să te previn, pentru că nu puteai face nimic, îmi răspunse calm *mister* Astley. De altminteri, în ce privință să te previn? Generalul, poate, ştie mult mai multe despre *mademoiselle* Blanche decât ştiu eu, şi totuşi se plimbă cu ea şi cu *miss* Polina. Generalul este un om nefericit. Am văzut ieri cum *mademoiselle* Blanche galopa pe un cal excelent cu *monsieur* Des Grieux şi cu prințul acela rus mic de statură, iar generalul galopa în urma lor pe un cal roib. Dimineață îmi spusese că îl dor picioarele, dar ținuta lui era frumoasă. Şi, iată, chiar în clipa aceea mi-a trecut subit prin cap că generalul e un om pierdut de tot. Pe deasupra, asta nu-i deloc treaba mea şi de-abia recent am avut

onoarea s-o cunosc pe *miss* Polina. De altfel (îşi luă deodată seama *mister* Astley) ți-am şi spus că nu-ți pot recunoaşte dreptul la unele întrebări, cu toate că țin sincer la dumneata…

- Ajunge, spusei eu, ridicându-mă, de-acum mi-e clar ca lumina zilei că *miss* Polina ştie totul despre *mademoiselle* Blanche, dar că nu se poate despărți de francezul ei şi de aceea acceptă să se plimbe cu *mademoiselle* Blanche. Crede-mă că nicio presiune nu ar sili-o să se plimbe cu *mademoiselle* Blanche şi să mă implore în bilet să nu mă ating de baron. La mijloc trebuie să fie această presiune, în fața căreia totul se înclină! Şi totuşi, doar ea m-a asmuțit asupra baronului! La naiba, nu mai înțeleg nimic!

- Uiți că, în primul rând, această *mademoiselle* de Cominges este logodnica generalului şi, în al doilea rând, că *miss* Polina, care îi e generalului fiică vitregă, are un frățior şi o surioară, copiii generalului, cu desăvârşire părăsiți şi chiar, mi se pare, jefuiți de acest om nebun.

- Da, da! Aşa-i! Dacă ar pleca de lângă copii, ar însemna să-i lase cu totul de izbelişte, dacă ar rămâne, ar însemna să le apere interesele şi, poate, să salveze câteva petice de moşie. Da, da, asta-i adevărat! Şi totuşi, totuşi! O, înțeleg de ce acum se interesează cu toții atât de mult de bunicuța!

- De cine? întrebă *mister* Astley.

- De hoaşca aceea bătrână de la Moscova, care nu mai moare şi despre moartea căreia aşteaptă să le vină o telegramă.

- Da, da, desigur, tot interesul s-a concentrat asupra ei. Toată chestiunea stă în moştenire! Se anunță moştenirea şi generalul se însoară; *miss* Polina se va vedea şi ea eliberată, iar Des Grieux…

- Ei, ce-i cu Des Grieux?

- Des Grieux îşi va primi banii; numai asta aşteaptă el aici.

- Numai asta! Crezi că asta aşteaptă?

- Nu mai ştiu nimic, se încăpățână *mister* Astley să nu-mi dezvăluie mai mult.

- Dar eu ştiu, ştiu! repetai eu furios. Şi el aşteaptă moştenirea, pentru că Polina va primi zestre şi, după ce se va alege cu banii, imediat i se va arunca de gât. Toate femeile sunt aşa! Chiar şi cele mai mândre dintre ele ajung sclavele cele mai banale! Polina nu este în stare decât să iubească pătimaş, şi atât! Uită-te la ea mai ales atunci când stă singură, căzută pe gânduri: e ceva predestinat, condamnat, blestemat! E capabilă de toate ororile vieții şi pasiunii… ea… ea… dar cine mă strigă? exclamai eu dintr-o dată. Cine strigă? Am auzit pe cineva strigând ruseşte: „Aleksei Ivanovici!" O voce de femeie, auzi, auzi!

Între timp ne apropiam de hotelul nostru. De mult, aproape fără să ne dăm seama, ieşiserăm din cafenea.

- Am auzit nişte strigăte de femeie, dar nu ştiu pe cine chema; striga ruseşte; acum văd de unde veneau strigătele, îmi arătă *mister* Astley, strigă femeia aceea, care stă într-un fotoliu mare şi pe care chiar acum au urcat-o pe scară atâția lachei. Din urmă vin alții cu geamantane, deci de-abia a sosit trenul.

- Dar de ce mă strigă pe mine? Strigă din nou, uite, ne face semne cu mâna.

- Văd că face semne cu mâna, zise *mister* Astley.

- Aleksei Ivanovici! Aleksei Ivanovici! Ah, Dumnezeule, ce mai nătărău! se auziră strigăte disperate de pe scara hotelului.

Am pornit aproape în fugă spre intrare. Am păşit pe palier şi… brațele mi-au căzut în jos de uimire, iar picioarele mi-au prins parcă rădăcini în piatră.

Capitolul IX

Pe palierul de sus al scării late a hotelului, purtată pe trepte într-un fotoliu şi înconjurată de servitori, servitoare şi de mulțimea slugarnică de oameni de serviciu ai hotelului, în prezența recepționerului-şef, care ieşise în întâmpinarea înaltei vizitatoare care sosise cu atâtea surle şi tobe, cu propriile slugi şi cu atâtea cufere şi geamantane - trona... *bunica*! Dar, era chiar ea, cumplita şi bogata Antonida Vasilievna Taraseviceva, o moşiereasă de şaptezeci şi cinci de ani, boieroaică de la Moscova, *la baboulinka*, în legătură cu care se expediau şi se primeau telegrame, care era pe moarte şi nu murise şi deodată chiar ea, în persoană, picase ca trăsnetul printre noi. Apăruse, deşi paralizată, purtată ca întotdeauna în decursul ultimilor cinci ani în fotoliu, dar fiind, ca de obicei, vioaie, plină de viață, plină de sine, ținându-se drept, strigând tare şi poruncitor, ocărând pe toată lumea - ei bine, exact aşa cum era atunci când am avut onoarea s-o văd de vreo două ori din momentul când mă angajasem ca preceptor în casa generalului. Fireşte că, de uimire, rămăsesem ca o momâie în fața ei. Ea însă mă zărise, cu ochii ei de linx, încă de la o sută de paşi, de pe când o aduceau cu fotoliul, mă recunoscuse şi mă strigase pe numele mic şi pe numele mare, pe care, aşa cum îi era obiceiul, şi le întipărise în minte o dată pentru totdeauna. „Şi pe una ca asta ne aşteptam s-o vedem în sicriu, îngropată şi lăsând moştenirea? mi-a trecut mie prin gând. Păi asta va trăi mai mult decât noi şi decât toți locatarii hotelului! Dar, Doamne, ce se va întâmpla acum cu ai noştri, ce se va întâmpla cu generalul! Acum va întoarce tot hotelul pe dos!”

- Ei, fiule, ce-ai rămas aşa în fața mea, cu ochii holbați! continuă bunica să țipe la mine. Nu ştii să te înclini, să saluți? Sau te-ai umflat în pene şi nu mai vrei? Ori, poate, nu m-ai recunoscut? Ascultă, Potapâci, i se

adresă ea unui bătrân cărunt, în frac, cu cravată albă şi chelie roz, majordomul ei, care o însoțea în voiaj, auzi, nu mă recunoaşte! M-au îngropat! Trimit telegramă după telegramă: am murit sau n-am murit? Păi ştiu tot! Şi eu, după cum vezi, sunt vie.

- Ba să mă ierți, Antonida Vasilievna, de ce ți-aş dori răul? îi răspunsei eu vesel, dezmeticindu-mă. Doar am rămas uimit… Şi cum să nu mă mir, când aşa, pe neaşteptate…

- Dar ce-i aici de-a mirării? Am urcat în tren şi am venit. În vagon e bine, nu te scutură. Ai fost la plimbare?

- Da, m-am plimbat până la cazinou.

- Aici e bine, spuse bunica, uitându-se împrejur. E cald şi casele-s bogate. Asta-mi place! Ai noştri sunt acasă? Generalul?

- O! E acasă, pesemne că la ora asta sunt toți acasă.

- Şi aici fac totul după ceas şi umblă cu mofturi? Dau tonul. Am auzit că țin un echipaj, *les seigneurs russes*[27]! S-au lefterit şi fuga în străinătate! Şi Praskovia-i cu ei?

- Şi Polina Aleksandrovna.

- Şi franțuzul? Las' că-i văd eu pe toți. Aleksei Ivanovici, arătă-mi drumul, du-mă de-a dreptul la el. Dar ție îți merge bine aici?

- Aşa şi aşa, Antonida Vasilievna.

- Iar tu, Potapâci, spune-i nătărăului aceluia, recepționerului, să-mi dea un apartament confortabil, bun, nu sus, şi cară acolo toate lucrurile chiar acum. Da' ce se înghesuie toți ca să mă care? De ce se bagă? Ce mai sclavi! Ăsta de lângă tine cine-i? mi se adresă ea din nou.

- E *mister* Astley, îi răspunsei.

- Şi ce-i de capul lui *mister* Astley?

- E un excursionist, bun prieten cu mine; se cunoaşte şi cu generalul.

---

27 Seniorii ruşi (fr.).

- Englez. De-aia se holbează la mine şi nu-şi descleştează dinţii. De altminteri, îmi plac englezii. Hai, duceţi-mă sus, de-a dreptul în apartamentul lor; unde-s?

Bunica fu luată pe sus; eu mergeam înainte pe scara largă a hotelului. Alaiul nostru era cât se poate de spectaculos. Toţi cei pe care-i întâlneam se opreau şi ne priveau cu ochii mari. Hotelul nostru era considerat cel mai bun, cel mai scump şi mai aristocratic din staţiune. Pe scară şi pe coridoare vezi întotdeauna doamne splendide şi englezi impozanţi. Mulţi se interesau la parter, îl întrebau pe recepţionerul-şef, care, la rândul lui, era profund uimit. Fireşte, le răspundea tuturor că-i o străină de vază, *une russe*, *une comtesse*, *grande dame*[28], şi că aceasta va ocupa apartamentul în care cu o săptămână mai înainte locuise *la grande duchesse de N*[29]. Înfăţişarea poruncitoare şi autoritară a bunicii, purtată în fotoliu, era motivul efectului principal. Întâlnind o persoană necunoscută, o măsura de îndată cu o privire curioasă şi mă descosea în gura mare despre fiecare. Bunica era masivă şi, cu toate că nu se ridica din fotoliu, presimţeai, privind-o, că e foarte înaltă. Spinarea şi-o ţinea dreaptă ca o scândură şi nu şi-o sprijinea de spătar. Capul cărunt, cu trăsături largi şi aspre ale feţei, şi-l ţinea sus; se uita cumva arogant şi provocator şi se vedea că privirea şi gesturile ei erau absolut naturale. În pofida celor şaptezeci şi cinci de ani ai ei, avea faţa destul de proaspătă şi nici măcar dinţii nu-i erau stricaţi de tot. Purta o rochie de mătase neagră şi o bonetă albă.

- Mă interesează extrem de mult, îmi şopti *mister* Astley, urcând treptele alături de mine.

„Ştie de telegrame, mă gândii eu. Îl cunoaşte şi pe Des Grieux, dar, pare-mi-se, despre *m-lle* Blanche încă nu ştie

---

28 O rusoaică, o contesă, o mare doamnă (fr.).
29 Marea ducesă de N (fr.).

prea multe." I-am spus îndată toate acestea lui *mister* Astley.

Om păcătos! De îndată ce mi-a trecut prima uimire, mă bucuram teribil de lovitura pe care acuşi-acuşi i-o vom da generalului. Parcă mă îmboldea ceva, aşa că păşeam extrem de vesel înaintea celorlalţi.

Ai noştri locuiau la etajul al doilea; n-am anunţat şi nici măcar n-am bătut la uşă, ci, pur şi simplu, am dat-o de perete, iar bunica a fost adusă cu triumf. Ca un făcut, erau cu toţii adunaţi în cabinetul generalului. Era ora douăsprezece şi, mi se pare, se proiecta o excursie - unii cu trăsurile, alţii călări, cu tot anturajul; pe deasupra, mai invitaseră şi nişte cunoştinţe. În afară de general, Polina şi copiii şi dădaca acestora, în cabinet se mai aflau: Des Grieux, *m-lle* Blanche, iarăşi în costum de amazoană, mama ei, *m-me veuve Cominges*, prinţul cel scund şi încă un excursionist, tobă de carte, neamţ, pe care-l vedeam la ei pentru prima oară. Fotoliul cu bunica a fost lăsat jos chiar în mijlocul cabinetului, la trei paşi de general. Doamne, n-am să uit niciodată această surpriză! Înainte de a intra noi, generalul povestea ceva, iar Des Grieux îl corecta. Trebuie remarcat că, cine ştie de ce, în ultimele două-trei zile, *m-lle* Blanche şi Des Grieux erau foarte atenţi cu prinţul cel scund - *à la barbe de pauvre général*[30] şi în grupul lor, deşi poate în mod artificial, domnea o atmosferă de veselie şi cordialitate familială. Văzând-o pe bunica, generalul înlemni brusc, căscă gura şi se poticni la jumătatea cuvântului. Se uita la ea cu ochii holbaţi, ca şi cum ar fi fost fermecat de privirea unui vasilisc. La rândul ei, bunica îl privea în tăcere şi nemişcare - dar ce privire triumfătoare, provocatoare şi batjocoritoare! Se uitară unul la altul cam vreo zece secunde, în profunda tăcere a celor din jur. Des Grieux mai întâi împietrise, dar curând pe chipul lui licări o îngrijorare profundă. *M-lle* Blanche îşi

---

30 Sub nasul bietului general (fr.).

ridicase sprâncenele, căscase gura şi se uita năucă la bunica. Prinţul şi neamţul erudit contemplau nedumeriţi acest tablou. În privirea Polinei se exprimau mirarea extremă şi nedumerirea, însă deodată ea se făcu albă ca varul la faţă; peste un minut sângele îi năvăli repede în obraji, împurpurându-i. Da, asta era o catastrofă pentru toţi! Eu doar îmi mutam privirea de la bunica la cei din jur şi înapoi. *Mister* Astley stătea deoparte, calm şi ceremonios ca de obicei.

- Ei, iată-mă şi pe mine! În locul telegramei! izbucni, în sfârşit, bunica, rupând tăcerea. Ce, nu v-aţi aşteptat?

- Antonida Vasilievna... mătuşică... dar în ce fel... bâigui bietul general. Dacă bunica şi-ar mai fi prelungit tăcerea cu vreo câteva secunde, ar fi făcut, poate, un atac de apoplexie.

- Cum în ce fel? M-am urcat în tren şi am venit. Pentru ce există calea ferată? Iar voi credeaţi cu toţii că am dat ortul popii şi v-am lăsat moştenirea? Păi ştiu eu cum trimiteai telegrame de aici. Cred că ai cheltuit mult cu ele. Că poşta nu-i ieftină aici. Iar eu mi-am luat picioarele la spinare şi am venit. Ăsta-i franţuzul acela? Parcă *monsieur* Des Grieux, nu?

- *Oui, madame*, sări cu gura Des Grieux, *et croyez, je souis si enchanté... votre santé... c'est un miracle... vous voir ici, une surprise charmante...*[31]

- Chiar că-i *charmante*; te ştiu eu, panglicarule, şi nu te cred nici atâtica! spuse ea şi îi arătă degetul mic. Asta cine mai e? întrebă bunica, arătând spre *m-lle* Blanche. Pesemne că extravaganta franţuzoaică, în costum de amazoană şi cu cravaşa în mână, o uimise. E din partea locului?

31 Da, doamnă... şi, credeţi-mă, sunt atât de încântat... sănătatea dumneavoastră... e un miracol... să vă văd aici, o surpriză încântătoare (fr.).

- E *mademoiselle* Blanche de Cominges, iar acolo-i mama dumneaei, *madame* de Cominges; locuiesc în hotelul acesta, dădui eu raportul.

- Fiica-i măritată? mă descusu bunica fără jenă.

- *Mademoiselle* de Cominges e domnişoară, îi răspunsei eu cât mai respectuos şi dinadins cu jumătate de voce.

- E veselă?

N-am înțeles întrebarea.

- Nu ți-e urât cu ea? Înțelege ruseşte? Uite, Des Grieux, la noi la Moscova, a învățat ceva ruseşte, rupe un pic.

I-am explicat că *m-lle* de Cominges n-a fost niciodată în Rusia.

- *Bonjour*! spuse bunica, adresându-i-se brusc lui *m-lle* Blanche.

- *Bonjour*, *madame*, rosti *m-lle* Blanche şi făcu o reverență ceremonioasă şi grațioasă, grăbindu-se, sub o mască de extraordinară modestie şi politețe, să arate, prin întreaga expresie a chipului şi a ținutei, că se miră foarte mult de întrebarea pusă şi de atitudinea bunicii față de ea.

- Oho, şi-a lăsat ochii în jos, se fandoseşte şi face fițe; se vede îndată ce fel de pasăre e; vreo actriță. Am tras aici la hotel, jos, se adresă ea deodată generalului. Am să-ți fiu vecină; te bucuri sau nu te bucuri?

- O, mătuşică! Fii încredințată de sincerele mele sentimente... de plăcerea mea, se grăbi generalul să răspundă. Se mai dezmeticise cât de cât şi, fiindcă, la nevoie, se pricepea să vorbească bine, impunător şi cu pretenții la un oarecare efect, începu să lungească vorba şi acum. Eram atât de îngrijorați şi uimiți de veştile primite în legătură cu sănătatea dumitale... Primeam nişte telegrame atât de disperate şi deodată...

- Ei, minți, minți! îl întrerupse imediat bunica.

- Dar cum, o întrerupse şi generalul cât se poate de repede şi ridică tonul, străduindu-se să nu remarce acest

„minți”, cum de te-ai hotărât, totuşi, să porneşti într-o asemenea călătorie? Fii şi dumneata de acord că la anii pe care îi ai, cu sănătatea dumitale… în tot cazul, e ceva atât de neaşteptat, încât uimirea noastră e de înțeles. Dar mă bucur atât de mult… şi noi toți (începu să zâmbească cu înduioşare şi exaltare) ne vom strădui din răsputeri să-ți facem din sejurul de aici o cât mai plăcută petrecere…

- Gata, ajungă-ți; asta-i vorbărie goală; trăncăneşti ca de obicei; m-oi pricepe şi singură să-mi petrec timpul. De altminteri, nici cu voi n-am nimic; nu vă port pică. Cum? mă întrebi. Da’ ce-i de-a mirării? Cât se poate de simplu. Bună ziua, Praskovia. Tu ce faci aici?

- Bună ziua, bunică, spuse Polina, apropiindu-se de ea. A fost lung drumul?

- Uite, asta a pus o întrebare mai deşteaptă decât toți, că ăştia numai: ah şi iar ah! Vezi tu: am zăcut cât am zăcut, mi s-au tot făcut tratamente, iar eu i-am alungat pe doctori şi l-am chemat pe paracliserul de la Sf. Nikola. Pe o femeie care avea tot boala mea a vindecat-o cu scuturătură de fân. M-a ajutat şi pe mine; a treia zi m-au trecut toate sudorile şi m-am sculat. Pe urmă s-au adunat nemții mei, şi-au pus ochelarii şi au început să-mi dea sfaturi: „Dacă, cică, v-ați duce acum în străinătate şi ați face un tratament cu ape minerale, atunci v-ar trece ocluziunile”. Iar eu mă gândesc: de ce nu? Proştii de Zajighin au început să ofteze: „Cum, cică, ai să ajungi?” Asta-i bună! Într-o zi mi-am strâns catrafusele şi vinerea trecută am luat-o pe fata asta, pe Potapâci şi pe Feodor, lacheul, dar lui Feodor i-am făcut vânt acasă din Berlin, fiindcă am văzut că n-am deloc nevoie de el şi că aş ajunge şi singură-singurică… Iau un vagon special, iar hamali sunt la toate stațiile, pentru douăzeci de copeici te cară unde vrei. Ia te uită ce apartament aveți! încheie ea, uitându-se împrejur. Cu ce bani, fiule? Că doar ai ipotecat totul. Numai franțuzului ăstuia câți bani îi datorezi! Că doară ştiu tot, ştiu tot!

- Eu, mătuşică... începu generalul simţindu-se foarte penibil, mă mir, mătuşică... mi se pare că pot şi fără să mă controleze cineva... mai ales că cheltuielile nu depăşesc posibilităţile mele, iar noi aici...

- La tine nu depăşesc? Ai spus-o! Cred că i-ai jefuit pe copii de ultimii bănuţi! Halal tutore!

- După asta, după asemenea cuvinte... începu generalul cu indignare, chiar că nu mai ştiu...

- Asta-i, nu ştii! Bănuiesc că nu te desprinzi de ruletă, nu? Te-ai lefterit de tot?

Generalul era atât de uimit, încât mai că nu se înecă de năvala sentimentelor sale tulburate.

- La ruletă? Eu? Cu rangul meu... Eu? Vino-ţi în fire, mătuşică, cred că încă mai eşti bolnavă...

- Ei, minţi, minţi; se vede treaba că nu te pot oamenii trage de la masă; minţi întruna! Am să mă uit şi eu ca să văd ce-i ruleta, chiar azi. Tu, Praskovia, povesteşte-mi ce se poate vizita aici, o să-mi arate şi Aleksei Ivanovici, iar tu, Potapâci, notează-ţi toate locurile unde trebuie să mergem. Ce vizitează oamenii aici? i se adresă ea deodată tot Polinei.

- În apropiere, sunt ruinele unui castel, apoi Schlangenbergul...

- Ce-i Schlangenbergul? O dumbravă?

- Nu, nu-i o dumbravă, e un munte; acolo-i un *point*...

- Ce fel de *point*?

- Punctul cel mai înalt de pe munte, un loc împrejmuit cu gard. Priveliştea-i minunată de acolo.

- Să mă care cu fotoliul pe munte? Au să mă poată căra sau nu?

- O, putem găsi hamali, răspunsei eu.

Între timp veni s-o salute pe bunica Fedosia, dădaca, aducându-i şi pe copiii generalului.

- Stai, n-are rost să ne pupăm! Nu-mi place să mă sărut cu copiii: toţi copiii sunt mucoşi! Ei, cum îţi merge aici, Fedosia?

- Aici îi tare, tare bine, maică Antonida Vasilievna, răspunse Fedosia. Dar matale cum ți-a fost, maică? Că noi ți-am dus grija.

- Ştiu, tu eşti cu sufletul curat. Ăştia toți vi-s musafiri? i se adresă din nou bunica Polinei. Cine-i jigăritul acela cu ochelari?

- Prințul Nilski, bunico, îi şopti Polina.

- A, e rus? Şi eu credeam că n-are să înțeleagă! Poate că n-a auzit! Pe *mister* Astley am apucat să-l văd. Da' uite-l din nou, spuse bunica, văzându-l. Bună ziua! i se adresă ea deodată lui *mister* Astley.

Mister Astley se înclină în tăcere.

- Ei, ce gând frumos îmi puteți spune? Spuneți-mi ceva! Tradu-i asta, Polina.

Polina traduse.

- Că mă uit la dumneavoastră cu mare plăcere şi mă bucur că sunteți bine sănătoasă, îi răspunse *mister* Astley serios, dar extrem de prompt. Bunicii i se traduse şi pesemne că asta îi plăcu.

- Ce frumos răspund întotdeauna englezii, remarcă ea. Nu ştiu de ce, întotdeauna i-am iubit pe englezi, nici nu se compară cu franțuzii! Treceți pe la mine, i se adresă ea din nou lui *mister* Astley. Am să mă străduiesc să nu vă bat prea mult la cap. Tradu-i şi mai spune-i că stau aici jos, aici jos - ascultați, aici jos, jos, îi repetă ea lui *mister* Astley, arătându-i cu degetul în jos.

Mister Astley era extrem de bucuros de invitație.

Cu o privire atentă şi mulțumită, bunica o măsură pe Polina din cap până-n picioare.

- Aş ține la tine, Praskovia, spuse ea deodată, eşti o fată grozavă, mai bună decât toți, dar ai o fire - of! Dar nici eu nu-s mai brează; ia întoarce-te; ai meşe în păr?

- Nu, bunico, e părul meu.

- Bine, că nu-mi place moda prostească de acum. Eşti tare frumoasă. M-aş îndrăgosti de tine dacă aş fi cavaler. De ce nu te măriți? Dar e timpul să plec. Vreau să mă

plimb, că până acum n-am văzut decât vagonul şi iar vagonul…Da' tu tot mai eşti supărat? i se adresă ea generalului.

- Nici vorbă, mătuşică! sări generalul bucuros. Înțeleg, la anii dumitale…

- *Cette vieille est tombée en enfance32*, îmi şopti Des Grieux.

- Vreau să văd tot ce se poate vedea aici? Mi-l cedezi pe Aleksei Ivanovici? urmă bunica spre general.

- O, cât vrei, dar şi eu însumi… şi Polina, şi *monsieur* Des Grieux… noi toți am fi încântați să te însoțim…

- *Mais, madame, cela sera un plaisir*[33], se întoarse Des Grieux spre ea, cu un zâmbet fermecător.

- Tocmai, *plaisir*. Eşti caraghios, fiule. De altminteri, bani n-am să-ți dau, adăugă ea deodată, adresându-i-se generalului. Bine, acum mă duc în camera mea: trebuie s-o văd, după care am să merg în toate locurile. Hai, ridicați-mă.

Bunica fu din nou ridicată şi porniră toți grămadă, în urma fotoliului, coborând scara. Generalul păşea ca un ins năucit de o lovitură de măciucă în moalele capului. Des Grieux chibzuia ceva. *M-lle* Blanche voise să rămână, dar apoi, cine ştie de ce, se hotărâse să meargă şi ea cu toți ceilalți. În urma bunicii porni îndată şi prințul, iar sus, în apartamentul generalului, rămaseră numai neamțul şi *madame veuve* Cominges.

---

32 Bătrâna asta a dat în mintea copiilor (fr.).
33 Dar, doamnă, ar fi o plăcere (fr.).

Capitolul X

În staţiunile balneare şi, mi se pare, în toată Europa, administratorii hotelurilor şi recepţionerii-şefi, atunci când distribuie apartamentele, nu se conduc atât după pretenţiile şi dorinţele clienţilor, cât după propriile lor păreri despre aceştia; şi, trebuie să remarcăm, greşesc arareori. Însă bunicii, nu se ştie de ce, i s-a dat un apartament atât de impunător, încât chiar s-a sărit peste cal: patru camere splendid mobilate, cu baie, cu încăperi pentru servitori, cu o odaie separată pentru cameristă etc., etc. Într-adevăr, în camerele acelea, cu o săptămână mai înainte, se oprise o *grande duchesse*, lucru care, desigur, li se anunţa de îndată noilor clienţi, pentru ca apartamentul să capete mai multă importanţă. Bunica a fost cărată sau, mai bine zis, a fost împinsă prin toate camerele şi ea le-a cercetat cu atenţie şi asprime. Recepţionerul-şef, un ins de-acum bătrân, pleşuv, a însoţit-o respectuos în cursul acestei prime inspecţii.

Nu ştiu drept cine o luaseră pe bunica, dar, mi se pare, o considerau o persoană extrem de importantă şi, mai ales, foarte bogată. În registru au scris pe loc: „*Madame la génèrale*, *princesse Tarassevitcheva*”[34], deşi bunica nu fusese niciodată prinţesă. Propriii servitori, compartimentul separat în vagon, mulţimea inutilă de cufăraşe, geamantane şi chiar cufere, sosite odată cu bunica, slujiseră drept începutul prestigiului; iar fotoliul, tonul tăios şi vocea bunicii, întrebările ei excentrice puse cu aerul cel mai lipsit de jenă, care nu suferea nicio obiecţie, întreaga persoană a bunicii - directă, tăioasă, autoritară - desăvârşiseră veneraţia tuturor pentru ea. Făcând inspecţia, bunica poruncea câteodată din senin să fie oprit fotoliul pe rotile, arăta spre câte o piesă de mobilier şi i se adresa cu câte o întrebare neaşteptată

---

34 Doamna generăleasă, prinţesa Taraseviceva (fr.).

recepționerului-şef care zâmbea respectuos, dar începuse să fie temător. Bunica punea întrebări în limba franceză, pe care, de altfel, o vorbea destul de prost, aşa că de obicei traduceam eu. Cel mai adesea răspunsurile recepționerului-şef nu-i plăceau şi i se păreau nesatisfăcătoare. De fapt, şi ea parcă punea întrebările într-o doară şi numai Dumnezeu ştia la ce se gândea. De pildă, s-a oprit dintr-o dată în dreptul unui tablou, o copie destul de slabă după un original cunoscut, cu subiect mitologic.

- Al cui e portretul?

Recepționerul-şef îi spuse că, probabil, e al unei contese.

- Cum să nu ştii? Locuieşti aici şi nu ştii. De ce e aici? De ce are ochii saşii?

La toate aceste întrebări, recepționerul-şef nu putu răspunde satisfăcător şi chiar se pierdu cu firea.

- Ce mai dobitoc! îl gratulă bunica ruseşte.

A fost dusă mai departe. Aceeaşi istorie s-a repetat cu o statuetă de Saxa, pe care bunica a cercetat-o îndelung şi apoi a poruncit să fie scoasă de acolo, fără să se ştie de ce. În sfârşit, l-a luat la întrebări pe recepționerul-şef: cât au costat covoarele din dormitor şi unde sunt țesute? Recepționerul-şef a promis că se va interesa.

- Ce nătărăi! bombăni bunica şi îşi îndreptă toată atenția asupra patului.

- Ce baldachin bogat! Desfaceți-l!

Patul fu desfăcut.

- Mai mult, mai mult, desfaceți tot! Dați la o parte pernele, fețele lor, ridicați salteaua!

Dădură totul deoparte. Bunica cercetă cu atenție.

- Bine că n-au ploşnițe. Tot aşternutul afară! Puneți aşternutul şi pernele mele. Totuşi, toate astea-s prea bogate, la ce-mi trebuie mie, femeie bătrână, un asemenea apartament; am să mă plictisesc singură. Aleksei Ivanovici, să vii cât de des la mine, când isprăveşti lecțiile cu copiii.

- De ieri nu mai lucrez la general, îi răspunsei eu, şi locuiesc la hotel absolut independent.

- Asta de ce?

- Zilele astea a venit aici un baron neamț de vază cu baroneasa, soția lui, din Berlin. Ieri, la plimbare, am intrat în vorbă cu el în limba germană, fără să respect pronunția berlineză.

- Bine, şi ce-i cu asta?

- A luat-o drept o obrăznicie şi i s-a plâns generalului, iar generalul m-a concediat tot ieri.

- Da' ce i-ai făcut baronului, l-ai ocărât? (Chiar dacă l-ai fi ocărât, n-ar fi fost nimic!)

- O, nu. Dimpotrivă, baronul a ridicat bastonul asupra mea.

- Şi tu, papă-lapte, i-ai permis să se poarte aşa cu preceptorul tău, i se adresă bunica generalului, ba încă l-ai şi dat afară din slujbă! Sunteți prostănaci, toți sunteți nişte prostănaci, după cum văd.

- Nu-ți face griji, mătuşică, îi răspunse generalul cu o oarecare nuanță arogant-familiară, mă pricep şi singur să-mi conduc treburile. Pe deasupra, relatarea lui Aleksei Ivanovici nu-i chiar exactă.

- Iar tu ai înghițit? mi se adresă bătrâna mie.

- Am vrut să-l provoc pe baron la duel, răspunsei eu cât se poate de modest şi de calm, dar generalul s-a împotrivit.

- Adică, de ce te-ai împotrivit? i se adresă iarăşi bunica generalului. (Iar tu, fiule, du-te, ai să vii când am să te chem, i se adresă ea şi recepționerului-şef, n-ai la ce sta aici cu gura căscată. Nu pot să văd în ochi mutra asta de Nürnberg!) Omul se înclină şi ieşi, neînțelegând, desigur, complimentul bunicii.

- Ba să mă ierți, bunică, dar oare duelurile-s cu putință? îi răspunse generalul cu un zâmbet ironic.

- De ce să nu fie cu putință? Bărbații sunt cu toții nişte cocoşi; n-aveau decât să se bată. Sunteți cu toții

nişte prostănaci, după cum văd, nu vă pricepeți să faceți cinste țării voastre. Hai, ridicați-mă! Potapâci, ai grijă să fie întotdeauna gata doi hamali, tocmeşte-i şi înțelege-te cu ei. Mai mult de doi nu-i nevoie. Au să mă care numai pe scară, iar la loc neted, pe stradă, au să mă împingă, aşa să le spui; şi plăteşte-le dinainte, aşa au să fie mai respectuoşi. Tu să fii întotdeauna lângă mine, iar tu, Aleksei Ivanovici, să mi-l arăți pe baronul acela la plimbare: măcar să văd şi eu ce mai von-baron va fi fiind. Ei, unde-i ruleta asta?

I-am explicat că ruletele se află la cazinou, în săli. Apoi au urmat întrebările: Sunt multe? Joacă mulți? Se joacă toată ziua? Cum sunt construite? Până l-a urmă, i-am răspuns că cel mai bine e să vadă asta cu ochii ei şi că e destul de greu de descris.

- Atunci, du-mă de-a dreptul acolo! Ia-o înainte, Aleksei Ivanovici!

- Cum, mătuşică, nici măcar n-ai să te odihneşti după drum? o întrebă, grijuliu, generalul. Prinsese să se agite, ca şi ceilalți, care se cam pierduseră cu firea şi începuseră să se uite unii la alții. Pesemne că le era oarecum jenă sau chiar ruşine s-o însoțească pe bunica de-a dreptul la cazinou, unde ea, fireşte, putea face unele excentricități, dar de-acum în public; totuşi, se oferiseră singuri s-o însoțească.

- De ce să mă odihnesc? N-am obosit; şi-aşa am şezut cinci zile. Iar pe urmă o să vedem ce izvoare şi ape tămăduitoare aveți aici şi unde sunt. Pe urmă... mergem la... cum i-ai zis tu, Praskovia... la acel *point* sau cum i-o mai fi zicând.

- *Point*, bunico.

- Bine, dacă-i *point*, *point* să fie. Şi ce mai este aici?

- Aici sunt multe obiective, bunico, răspunse, şovăind, Polina.

- Lasă, nu ştii nici tu! Marfa, mergi şi tu cu mine, îi spuse ea cameristei sale.

- Dar de ce să meargă şi ea, mătuşică? se îngrijoră deodată generalul. Asta, la urma urmei, nu se poate; nici lui Potapâci nu cred că au să-i dea voie să intre în cazinou.

- Prostii! Dacă-i slugă, s-o las în voia sorții? Că-i şi ea om; umblăm de-o săptămână pe drumuri, vrea şi ea să vadă. Cu cine să vadă, dacă nu cu mine? Că singură nici n-ar îndrăzni să scoată nasul în stradă.

- Dar, bunico…

- Ce, ți-e ruşine cu mine? Atunci rămâi acasă, nu te întreabă nimeni. Mare general; şi eu mi-s generăleasă. Şi n-are rost să-mi faceți alai şi să vă țineți de mine. Am să văd tot şi cu Aleksei Ivanovici…

Însă Des Grieux insistă cu fermitate s-o însoțească cu toții şi se lansă în frazele cele mai amabile în privința plăcerii de a o acompania şi aşa mai departe. Pornirăm cu toții.

- *Elle est tombée en enfance*, repetă Des Grieux, *seule elle fera des bêtises*[35]… N-am mai auzit ce-a spus mai departe, dar el avea, pesemne, nişte intenții şi, poate, îşi recăpătase chiar şi speranțele.

Până la cazinou era cam o jumătate de verstă. Drumul nostru trecea printr-o alee de castani, până la scuar, pe care, ocolindu-l, se ajungea de-a dreptul la cazinou. Generalul se linişti puțin, pentru că alaiul nostru, cu toate că era destul de excentric, părea totuşi corect şi decent. De fapt, nu era nimic de-a mirării în faptul că în stațiune îşi făcuse apariția un om bolnav şi slăbit, cu picioarele paralizate. Însă, pesemne, generalul se temea de cazinou; de ce un om bolnav, cu picioarele paralizate, ba încă o bătrână, s-ar duce la ruletă? Polina şi *m-lle* Blanche mergeau de-o parte şi de alta a fotoliului pe rotile, împins de hamali. *M-lle* Blanche râdea, era de o veselie modestă şi chiar cocheta uneori foarte amabil cu bunica, încât aceasta, până la urmă, o lăudă. Din partea cealaltă, Polina

---

35 Singură, va face prostii (fr.).

era obligată să răspundă la întrebările nenumărate, pe care bunica le punea clipă de clipă, cum ar fi: „Cine a trecut? Cine-i femeia din trăsură? E mare oraşul? Parcul e mare? Ce copaci sunt ăştia? Ce munți se văd acolo? Vulturii zboară pe aici? Ce-i cu acoperişul acela caraghios?” *Mister* Astley mergea alături de mine şi mi-a şoptit că se aşteaptă la multe întâmplări în dimineața aceea. Potapâci şi Marfa mergeau chiar în urma fotoliului - Potapâci cu fracul său, cu cravată, dar cu şapcă pe cap, Marfa, o fată de patruzeci de ani, rumenă, dar care începuse să încărunțească, cu bonetă, cu o rochie de stambă şi cu botine din piele de capră, cu scârț. Bunica li se adresa foarte des şi intra în vorbă cu ei. Des Grieux şi generalul rămăseseră puțin mai în urmă şi vorbeau ceva cu mare însuflețire. Generalul era foarte abătut; Des Grieux vorbea cu un aer hotărât. Poate că îl încuraja pe general; pesemne că îi dădea nişte sfaturi. Dar bunica rostise adineauri cuvintele fatale: „Bani n-am să-ți dau”. Poate că lui Des Grieux această înştiințare i se părea incredibilă, însă generalul îşi cunoştea mătuşica. Am observat că Des Grieux şi *m-lle* Blanche continuau să-şi facă cu ochiul. Pe prinț şi pe călătorul neamț i-am zărit chiar la capătul aleii: apoi au rămas în urmă de tot şi au plecat undeva, fără să ne mai urmeze.

La cazinou am ajuns în triumf. Portarul şi lacheii dădură dovadă de acelaşi respect, ca şi personalul hotelului. Totuşi, se uitau curioşi. Mai întâi bunica a poruncit să fie purtată prin toate sălile; unele lucruri le lăudă, față de altele rămase absolut indiferentă; întreba de toate. În sfârşit, am ajuns şi la sălile de joc. Lacheul, care stătea de santinelă la uşa încuiată, parcă uluit, o deschise larg.

Apariția bunicii la ruletă produse o puternică impresie asupra publicului. La mesele de ruletă şi în celălalt capăt al sălii, unde se afla masa cu *trente et quarante*, se înghesuiau, poate, vreo sută cincizeci sau

două sute de jucători, pe câteva şiruri. Cei care reuşeau să ajungă la masă stăteau de obicei bine înfipţi pe picioare şi nu-şi părăseau locul până nu pierdeau tot; căci nimănui nu i se permitea să stea ca simplu spectator şi să ocupe locurile de joc. Deşi sunt scaune de jur împrejur, puţini jucători se aşază, mai ales la aglomeraţie - pentru că, stând în picioare, poţi să te ţii mai aproape, să câştigi loc şi ţi-e mai comod să pui miza. Rândul al doilea şi cel de-al treilea se înghesuiau după primul, aşteptând şi pândind ocazia de a înainta; dar, nerăbdători, unii îşi întindeau mâna uneori peste cei din primul rând ca să-şi pună miza. Până şi cei din rândul al treilea izbuteau în felul acesta să joace; din cauza asta, nu treceau nici zece şi chiar nici cinci minute fără ca la un capăt sau altul al mesei să nu înceapă o „istorie" pentru mizele discutabile. De altfel, poliţia cazinoului e destul de bună. Fireşte, înghesuiala nu poate fi evitată; dimpotrivă personalul se bucură de afluenţa publicului, fiindcă-i rentabilă; însă cei opt crupieri, care stau împrejurul mesei, sunt cu ochii în patru şi urmăresc mizele; tot ei fac plăţile şi rezolvă certurile iscate. În cazuri extreme, cheamă poliţia, şi tărăşenia se termină într-un minut. Poliţiştii se află chiar în săli, în haine civile, printre spectatori, aşa că nu-i poţi recunoaşte. Îi supraveghează mai ales pe borfaşi şi pe hoţii profesionişti, care în preajma ruletei sunt foarte mulţi, datorită uşurinţei cu care îşi pot exercita aici meseria. Într-adevăr, peste tot în alte locuri sunt nevoiţi să fure din buzunare sau de sub lacăt, ceea ce, în caz de ghinion, se poate termina foarte rău. Însă aici, pur şi simplu, n-ai decât să ajungi la ruletă, să începi jocul şi deodată, făţiş, în văzul lumii, să iei câştigul altuia şi să-l bagi în buzunar; iar dacă se stârneşte o ceartă, escrocul susţine sus şi tare că miza a fost a lui. Dacă treaba s-a făcut cu dibăcie, şi martorii ezită, hoţul reuşeşte de foarte multe ori să-şi însuşească banii, dacă, desigur, suma nu e prea mare. În ultimul caz, ea e cu siguranţă observată mai înainte de

crupieri sau de unii jucători. Dar, dacă suma nu este prea importantă, uneori adevăratul ei stăpân renunță pur şi simplu să mai continue cearta şi se retrage, jenându-se de scandal. Însă, dacă apucă să-l demaşte pe hoț, acesta este scos afară cu scandal.

La toate astea, bunica se uită de departe, cu o curiozitate extraordinară. Îi plăcu foarte mult că hoțomanii sunt scoşi din sală. *Trente et qurante* îi trezi prea puțin curiozitatea; îl plăcu mai mult ruleta şi faptul că bila se rostogoleşte. Până la urmă, dori să vadă jocul mai de aproape. Nu înțeleg cum s-a întâmplat asta, dar servitorii şi alți câțiva agenți care se învârteau pe acolo (mai cu seamă polonezi lefteriți, care îşi oferă cu insistență serviciile jucătorilor norocoşi şi străinilor), găsiră imediat, în pofida înghesuielii, un loc pentru bunica, îl eliberară şi împinseră fotoliul ei chiar spre mijlocul mesei, lângă crupierul principal. Numeroşi vizitatori, care nu jucau, ci stăteau deoparte şi priveau jocul (mai ales englezi împreună cu familiile lor), se înghesuiră îndată spre masă ca s-o privească, din spatele jucătorilor, pe bunica. O mulțime de lornioane se îndreptară spre ea. Crupierii începură să spere: un jucător atât de excentric parcă promitea într-adevăr ceva neobişnuit. O femeie de şaptezeci de ani, cu picioarele paralizate, care doreşte să joace - era, desigur, un caz deloc obişnuit. M-am înghesuit şi eu spre masă şi m-am postat lângă bunica. Potapâci şi Marfa rămaseră undeva departe, în mulțime. Generalul, Polina, Des Grieux şi *m-lle* Blache se plasară şi ei deoparte, între spectatori.

Mai întâi bunica începu să-i cerceteze pe jucători. Aproape în şoaptă, îmi punea întrebări bruşte, întretăiate: Cine-i ăsta? Cine-i asta? Îi plăcu îndeosebi un tânăr de la capătul mesei, care juca pe bani mulți, miza cu miile şi câştigase, cum se şuşotea împrejur, vreo patruzeci de mii de franci, bani ce zăceau grămadă în fața lui, în aur şi în bancnote. Era palid; ochii îi scânteiau şi mâinile îi

tremurau; miza de-acum fără niciun calcul, cât apuca cu mâna şi totuşi câştiga şi câştiga, aduna şi iar aduna. Lacheii foiau pe lângă el, îi împingeau un scaun din spate, eliberau locul dimprejurul lui, ca să aibă mai mult spaţiu, să nu-l înghesuie mulţimea - toate acestea în aşteptarea unei recunoştinţe bogate. Unii jucători le dau uneori din câştig fără să numere, scoţând din buzunar, de bucurie, cât le încape în mână. Lângă tânăr se şi aciuase un polonez, care se dădea de ceasul morţii şi, cu respect, dar fără încetare, îi şoptea ceva, pesemne sfătuindu-l cum să mizeze şi dirijându-i jocul - fireşte aşteptându-se şi el să capete ulterior ceva de pomană. Dar jucătorul aproape că nu se uita la el, punea la întâmplare şi aduna. Se vedea clar că era zăpăcit.

Bunica îl urmări câteva minute.

- Spune-i, începu ea deodată să se agite, înghiontindu-mă, spune-i să renunţe, să-şi ia repede banii şi să plece. Are să piardă, acuşi are să piardă! strigă ea, aproape sufocându-se de emoţie. Unde-i Potapâci? Trimite-l pe Potapâci la el! Dar spune-i, spune-i odată! mă împinse ea. Unde-i, unde-i Potapâci, la urma urmei? *Sortez*, *sortez*[36]! începu ea deodată să-i strige tânărului. M-am aplecat spre ea şi i-am şoptit cu hotărâre că aici nu e permis să se strige aşa şi nici măcar să vorbeşti cât de cât tare, pentru ca asta deranjează la calcule şi că au să ne alunge imediat.

- Ce necaz! S-a zis cu omul, înseamnă că singur vrea asta... Nu pot să mă uit la el, mă întoarce pe dos. Ce mai nătărău! Pierde, acuşi are să piardă tot! Şi bunica se întoarse cât putu de repede în altă parte.

Acolo, la stânga, în cealaltă jumătate a sălii, între jucători, se vedea o tânără doamnă şi lângă ea un pitic. Cine era piticul acela nu ştiu: poate că-i era rudă, poate că-l luase numai aşa, de dragul efectului. Pe doamna

---

36 Pleacă, pleacă (fr.).

aceea o remarcasem şi mai înainte; venea la masa de joc în fiecare zi, la ora unu după-amiază, şi pleca la două fix; juca în fiecare zi câte o oră. Era de-acum cunoscută aici şi i se oferea imediat un scaun. Scotea din buzunar câteva monede de aur, câteva bancnote de o mie de franci şi începea să mizeze calm, cu sânge rece, calculat, notându-şi cifrele pe o hârtiuță şi încercând să găsească sistemul conform căruia, în momentul respectiv, se grupau şansele. Punea mize mari. În fiecare zi câştiga o mie, două, cel mult trei mii de franci, doar atât, şi, după ce câştiga, pleca imediat. Bunica o cercetă îndelung.

- Mda, asta n-o să piardă! Uite că asta n-o să piardă! Ce hram poartă? Nu ştii? Cine-i?

- Cred că-i franțuzoaică, dintre acelea, i-am şoptit eu.

- Aha, pasărea se cunoaşte după cum zboară. Se vede că are unghii ascuțite. Acum lămureşte-mă ce înseamnă fiecare învârtitură şi cum trebuie să pun.

I-am explicat cum am putut bunicii ce înseamnă aceste numeroase combinații de mize, *rouge et nouir*, *pair ei impair*, *manque et passe*[37] şi, în sfârşit, diferitele nuanțe din sistemul de numere. Bunica mă asculta cu atenție, reținea, întreba din nou şi învăța. Pentru fiecare sistem de mize se putea da imediat şi un exemplu, aşa că multe lucruri le învăța şi le reținea foarte uşor şi repede. Bunica rămase foarte mulțumită.

- Dar ce-i aceea *zéro*? Uite, crupierul ăsta, cel creț, principalul, a strigat acum: „*Zéro*”. Şi de ce a măturat tot ce era pe masă? O grămadă atât de mare şi a luat-o el toată? Ce înseamnă asta?

- *Zéro*, bunico, e câştigul băncii. Dacă bila cade pe *zéro*, tot ce-i pe masă îi aparține băncii şi nu se mai face nicio socoteală. Ce-i drept, se mai acordă o lovitură de licitație, dar banca nu mai plăteşte nimic.

- Na-ți-o bună! Şi eu nu capăt nimic?

---

37 Roşu şi negru, par şi impar, mai mic şi mai mare (fr.).

- Cum să nu, bunico, dacă mai înainte ai pus pe *zéro*, atunci când cade *zéro*, primeşti de treizeci şi cinci de ori mai mult.

- Cum, de treizeci şi cinci de ori? Şi cade des? Atunci de ce proştii nu pun?

- Sunt treizeci şi şase de şanse contra, bunico.

- Astea-s prostii! Potapâci! Potapâci! Stai, am bani şi la mine! Uite-i! Scoase din buzunar un portmoneu burduşit şi luă din el un frederic. Na, pune îndată pe *zéro*.

- Bunico, *zéro* de-abia a ieşit, am spus eu, înseamnă că mult timp n-are să mai iasă. O să pierzi multe ture; aşteaptă măcar un pic.

- Ba nu, minți, pune!

- Cum doreşti, dar poate că n-o să iasă până deseară; ai putea pierde şi o mie, s-a mai întâmplat.

- Astea-s prostii, prostii! Dacă te temi de lup, nu te duce în pădure. Ce? Ai pierdut? Mai pune!

Am pierdut şi cel de-al doilea frederic; l-am pus pe al treilea. Bunica de-abia şedea în fotoliu, urmărea cu ochii arzători bila care sărea pe şanțurile roții ce se învârtea. Am pierdut şi a treia monedă. Bunica îşi ieşea din fire, nu mai putea sta liniştită, trânti chiar cu pumnul în masă când crupierul anunță „*trente six*”[38] în locul aşteptatului *zéro*.

- Ducă-se pe pustii! se supără bunica. Are să iasă vreodată blestematul de zero? Să ştiu că mor, dar nu plec până nu iese *zéro*! Blestematul acesta de crupier creț îmi face pacostea, nu-i iese niciodată! Aleksei Ivanovici, pune doi galbeni deodată! Că altfel pierzi prea mult şi, când iese *zéro*, nu mai câştigi nimic.

- Bunico!

- Pune, pune! Nu-s banii tăi!

Am pus doi frederici. Bila zbură mult timp pe roată, până când, în sfârşit, începu să sară pe şanțuri. Bunica încremeni şi mă strânse de mână, şi deodată - poc!

---

38 Treizeci şi şase (fr.).

- *Zéro*! anunță crupierul.

- Vezi, vezi! se întoarse bunica repede spre mine, strălucind de bucurie şi mulțumită. Doar ți-am spus! M-a luminat Dumnezeu să pun doi galbeni. Ei, acum cu cât mă aleg? De ce nu-mi dau banii? Potapâci, Marfa, unde-s? Ai noştri unde au plecat cu toții? Potapâci, Potapâci!

- Bunico, ai să-l vezi mai târziu, îi şoptii eu. Potapâci e la uşă, nu-i dau voie să intre aici. Uitați-vă, bunico, ni se dau banii, primeşte-i! Bunicii i se aruncă un fişic, împachetat în hârtie albastră, cu cincizeci de frederici şi i se mai numărară douăzeci de frederici încă neîmpachetați. Toți banii i-am tras cu lopățica în fața ei.

- *Faites le jeu, messieurs*! *Faites le jeu, messieurs*! *Rien ne va plus*?[39] anunță crupierul, invitându-i pe doritori să mizeze şi pregătindu-se să învârtească ruleta.

- Doamne! Am întârziat! Acuşi o învârteşte! Pune, pune! se agită bunica. Nu mai zăbovi, pune mai repede! spuse ea, pierzându-şi cumpătul şi înghiontindu-mă din răsputeri.

- Păi unde să pun, bunico?

- Pe *zéro*, pe *zéro*! Iar pe *zéro*! Pune cât mai mult! Cât avem cu totul? Şaptezeci de frederici? Să nu-ți pară rău după ei, pune câte douăzeci de frederici odată.

- Vino-ți în fire, bunico! Uneori nu cade câte două sute de ori la rând! Te încredințez că o să pierzi tot capitalul.

- Ba minți, minți! Pune! Vorbeşti prea mult! Ştiu eu ce fac! strigă bunica şi chiar începu să tremure de frenezie.

- După regulament, nu este permis să pui deodată pe zero mai mult de doisprezece frederici, bunico. Uite că i-am pus.

- Cum nu-i permis? Nu cumva minți? Musiu! Musiu! îl înghionti ea pe crupierul care şedea lângă ea, în stânga,

---

39 Faceți jocul, domnilor! Faceți jocul, domnilor! Nu mai merge nimeni? (fr.)

şi se pregătea să învârtească. *Combien zéro*? *Douze*? *Douze*?[40]

I-am explicat repede acestuia în franceză care-i întrebarea.

- *Oui*, *madame*, confirmă politicos crupierul, după cum fiecare miză, conform regulamentului, nu trebuie să depăşească patru mii de florini, adăugă el drept lămurire.

- Bine, n-avem ce face, pune doisprezece.

- *Le jeu este fait*![41] strigă crupierul. Roata se învârti şi ieşi treisprezece. Am pierdut.

- Mai pune! Mai pune! Mai pune! Încă o dată! strigă bunica.

N-am mai contrazis-o şi, strângând din umeri, am pus încă doisprezece frederici. Roata s-a învârtit mult timp. Bunica tremura pur şi simplu, urmărind roata. „Oare chiar crede că o să câştige din nou pe *zéro*?”, m-am gândit eu, privind-o cu uimire. Pe chipul ei străluceau convingerea fermă că va câştiga, aşteptarea încrezătoare că imediat se va striga: *zéro*! Bila se opri într-o despărţitură.

- *Zéro*! strigă crupierul.

- Ce-e-e!!! mi se adresă bunica cu un triumf frenetic.

Eram şi eu jucător; asta am simţit-o în aceeaşi clipă. Mâinile şi picioarele îmi tremurau, eram ameţit. Fireşte, era un caz rar că, la vreo zece lovituri, *zéro* căzuse de trei ori; dar în asta nu era nimic de-a mirării. Eu însumi fusesem martor cu două zile în urmă când *zéro* ieşise de trei ori la rând, prilej cu care unul dintre jucători, care îşi nota cu grijă loviturile pe o hârtie, observase cu voce tare că nu mai departe de ziua precedentă acelaşi *zéro* căzuse o singură dată în douăzeci şi patru de ore.

Fiind persoana care a realizat câştigul cel mai mare, bunicii i s-a făcut plata cu deosebită atenţie şi respect.

---

40 Câţi zero? Doisprezece? Doisprezece? (fr.)
41 Jocul e făcut (fr.).

Avea de primit exact patru sute douăzeci de frederici, adică patru mii de florini şi douăzeci de frederici. Cei douăzeci de frederici i s-au dat în aur, iar cele patru mii de florini - în bancnote.

De data asta bunica nu-l mai striga pe Potapâci; era ocupată cu altceva. Nici măcar nu mai înghiontea şi nu mai tremura pe dinafară. Ea, dacă mă pot astfel exprima, tremura pe dinăuntru. Concentrată asupra a ceva, luase ținta la ochi.

- Aleksei Ivanovici! A spus că nu se pot pune decât câte patru mii de florini o dată? Na, ia-i, pune toate cele patru mii pe roşu, hotărî bunica.

N-avea niciun rost să încerc să o fac să se răzgândească. Roata se învârti.

- *Rouge*! anunță crupierul.

Iarăşi un câştig de patru mii de florini, deci opt mii în total. „Patru mii dă-le încoace, iar patru mii pune-le din nou pe roşu”, îmi comandă bunica.

Am pus iar patru mii.

- *Rouge*! anunță din nou crupierul.

- Douăsprezece mii în total! Trage toți banii încoace. Aurul toarnă-l aici, în portmoneu, iar bancnotele ascunde-le.

- Ajunge! Acasă! Împingeți fotoliul!

Capitolul XI

Fotoliul a fost împins spre uşă, în celălalt capăt al sălii. Bunica strălucea. Toţi ai noştri s-au îngrămădit de îndată împrejurul ei cu felicitările. Oricât de excentrică era comportarea bunicii, triumful ei punea multe aspecte în umbră şi generalul nu se mai temea că s-ar compromite în public prin relaţiile de rudenie cu această femeie ciudată. Cu un zâmbet îngăduitor şi familiar-vesel, ca şi cum ar fi încurajat un copil, o felicită pe bunica. De altfel, era pesemne uluit, la fel ca şi toţi spectatorii. Toată lumea din jur vorbea şi arăta spre bunica. Mulţi treceau pe alături, ca s-o vadă mai de aproape. Ceva mai încolo, *mister* Astley discuta despre ea cu doi englezi cunoscuţi de-ai lui. Câteva spectatoare, nişte doamne pline de prestanţă, cu o uimire maiestuoasă, o cercetau pe bunica de parcă ar fi fost o minune. Des Grieux se risipea în felicitări şi zâmbete.

- *Quelle victoire*! spuse el

- *Mais, madame, c'était du feu*! [42] adăugă, cu un zâmbet jucăuş, *m-lle* Blanche.

- Da, uite-aşa am câştigat douăsprezece mii de florini? Care douăsprezece? Dar aurul? Cu aurul ar fi aproape treisprezece. Asta cât face în banii noştri? Vreo şase mii, nu-i aşa?

I-am spus că a depăşit şapte mii şi că, după cursul din ziua aceea, se poate să ajungă şi la opt.

- Opt mii sunt bani, nu glumă! Iar voi staţi aici, nătăfleţilor, şi nu faceţi nimic! Potapâci, Marfa, aţi văzut?

- Măicuţă, da' cum ai făcut? Opt mii de ruble! exclamă Marfa, încercând să se eschiveze.

- Na-vă, luaţi de la mine câte cinci galbeni!

Potapâci şi Marfa se repeziră să-i sărute mâna.

---

42 Dar, doamnă, a fost strălucitor! (fr.)

- Şi hamalilor o să le dau câte un frederic. Dă-le câte un galben, Aleksei Ivanovici. Da' ce se înclină lacheul ăsta şi celălalt? Mă felicită? Dă-le şi lor câte un frederic.

- *Madame la princesse... un pauvre expatrié... malheur continuel... les princes russes sont si généreux*![43] se frăsuia pe lângă fotoliu un ins mustăcios, cu o redingotă ponosită şi o vestă pestriță, ținându-şi şapca întinsă şi zâmbind slugarnic...

- Dă-i şi lui un frederic. Nu, dă-i doi; ei bine, ajunge, altfel n-o mai scot la capăt cu ei. Ridicați-mă, duceți-mă! Praskovia, i se adresă ea Polinei Aleksandrovna, mâine îți cumpăr de-o rochie, şi ăsteia, cum o cheamă... lui *mademoiselle* Blanche îi cumpăr şi ei de-o rochie. Tradu-i, Praskovia!

- *Merci*, madame, răspunse *m-lle* Blanche şi făcu o reverență drăgălaşă, strâmbându-şi gura într-un zâmbet batjocoritor, pe care-l schimbă cu Des Grieux şi cu generalul. Generalul se cam jena şi de aceea se bucură teribil când ajunserăm la alee.

- Fedosia, Fedosia, cred eu, tare o să se mai mire acum, spuse bunica, amintindu-şi de dădaca din casa generalului, pe care o cunoştea. Şi ei trebuie să-i dăruiesc de-o rochie. Hei, Aleksei Ivanovici, Aleksei Ivanovici, dă-i de pomană cerşetorului ăstuia!

Pe drum trecea un coate-goale, cu spinarea încovoiată, şi se uita la noi.

- Bunică, s-ar putea să nu fie cerşetor, ci un pungaş oarecare.

- Dă-i! Dă-i! Dă-i un gulden!

M-am apropiat de el şi i-am dat. Insul s-a uitat la mine cu o nedumerire cruntă, totuşi n-a zis nimic şi a luat guldenul. Duhnea a băutură.

---

43 Doamnă prințesă... un expatriat sărac... nenorocire permanentă... prinții ruşi sunt atât de generoşi (fr.).

- Dar tu, Aleksei Ivanovici, încă nu ți-ai încercat norocul?

- Nu, bunico.

- Da' îți ardeau ochii, am văzut.

- Am să încerc, bunico, negreşit am să încerc mai pe urmă.

- Să pui de-a dreptul pe *zéro*! Ai să vezi! Cât capital ai?

- N-am decât douăzeci de frederici, bunico.

- Nu-i mult. Cincizeci de frederici ți-i dau cu împrumut, dacă vrei. Uite fişicul ăsta, ia-l, iar tu, fiule, nu aştepta, ție nu-ți dau! i se adresă ea deodată generalului.

Acesta se schimbă la față, dar tăcu. Des Grieux se încruntă.

- *Que diable, c'est une terrible vieille*![44] îi şopti el printre dinți generalului.

- Un cerşetor, un cerşetor, iar un cerşetor! strigă bunica. Aleksei Ivanovici, dă-i şi lui un gulden.

De data asta ne ieşi înainte un bătrân cărunt, cu un picior de lemn, cu o redingotă lungă în poale şi cu un baston lung în mână. Părea să fie un soldat bătrân. Însă, când i-am întins guldenul, s-a tras un pas îndărăt şi m-a scrutat amenințător.

- *Was ist's der Teufel*![45] strigă el, adăugând încă vreo zece înjurături.

- E un prost! strigă bunica, dând din mână. Cărați-mă, duceți-mă! Mi s-a făcut foame! Prânzim îndată, dorm un pic şi mergem din nou acolo.

- Iar vrei să joci, bunico? strigai eu.

- Dar ce credeai? Dacă voi stați aici şi prindeți mucegai, eu am să mă uit la voi?

- *Mais, madame*, se apropie Des Grieux, *les chances peuvent tourner, une seule mauvaise chance et vous perdrez tout... surtout avec votre jeu... c'était terrible*![46]

---

44 La naiba, e o bătrână îngrozitoare! (fr.)

45 La naiba, ce-i asta! (germ)

- *Vous perdrez absolument*[47], ciripi m-lle Blanche.

- Şi pe voi ce vă priveşte? Pierd banii mei, nu pe-ai voştri! Dar unde-i *mister* Astley acela? mă întrebă ea.

- A rămas la cazinou, bunico.

- Păcat; uite, ăsta-i om bun.

Ajungând acasă şi întâlnindu-l pe recepţionerul-şef pe scară, bunica îl chemă şi se lăudă cu câştigul; apoi o chemă pe Fedosia, îi dărui trei frederici şi porunci să-i aducă prânzul. Fedosia şi Marfa, în timpul mesei, nu mai prididеau cu laudele.

- Mă uit eu la mata, maică, turuia Marfa, şi-i zic lui Potapâci ce vrea să facă măicuţa noastră. Iar pe masă câţi bani, câţi bani, Dumnezeule! În viaţa mea n-am văzut atâţia bani şi împrejur numai domni, numai domni şed pe scaune. Şi de unde să fie, zic eu, atâţia domni aici, măi Potapâci? Mă gândesc s-o ajute Maica Domnului. Mă rog pentru mata, maică, iar inima uite-aşa îngheaţă-n mine, uite-aşa îngheaţă, tremur, tremur toată. Dă-i, Doamne, noroc, îmi zic, şi uite-aşa Domnul ţi-a trimis noroc. Şi-acu', maică, încă mai tremur, încă nu m-a lăsat tremuratul.

- Aleksei Ivanovici, după-masă, pe la ora patru, pregăteşte-te, că mergem. Dar până una-alta, la revedere şi nu uita să-mi chemi un doctoraş, că trebuie să mai beau şi ape. Că nu-i mare lucru să şi uit.

Am ieşit buimac de la bunica. Încercam să-mi imaginez ce va fi cu toţi ai noştri şi ce întorsătură vor lua lucrurile. Vedeam limpede că ei (mai ales generalul) încă nu apucaseră să-şi vină în fire nici măcar după primul moment de surpriză. Apariţia bunicii în locul telegramei, aşteptate dintr-un moment în altul, despre moartea ei (şi prin urmare şi despre moştenire), sfărâmase până într-atât

---

46 Dar, doamnă… norocul se poate schimba, o singură neşansă şi pierdeţi totul… mai ales cu jocul dumneavoastră… e îngrozitor! (fr.)

47 Veţi pierde negreşit (fr.).

întregul lor sistem de intenții şi hotărâri luate, încât isprăvile ulterioare ale bunicii la ruletă le văzuseră într-o stare de nedumerire categorică, de parcă ceva i-ar fi făcut să înlemnească. Însă acest al doilea fapt era poate mai important decât primul, pentru că, deşi bunica spusese de două ori că nu-i dă bani generalului, asta încă nu se ştia - totuşi încă nu era cazul să-şi piardă speranța. Doar nu şi-o pierduse Des Grieux, care era amestecat în toate treburile generalului. Sunt sigur că şi *m-lle* Blanche, foarte implicată şi ea (ba bine că nu: soție de general şi o moştenire importantă!) nu şi-ar fi pierdut speranța şi ar fi uzat de toată seducția cochetăriei sale ca s-o impresioneze pe bunica, în contrast cu Polina cea mândră, rigidă şi nepricepută să se gudure. Dar acum, acum, după ce bunica făcuse asemenea isprăvi la ruletă, acum, când personalitatea bunicii se conturase în fața lor atât de limpede şi de tipic (o bătrână îndărătnică, despotică *et tombée en enfance*) - acum pesemne că totul s-a dus de râpă: căci ea, ca un copil, se bucură că a dat de bani şi, aşa cum se întâmplă, se va lefteri cumplit. Doamne, m-am gândit eu (şi iartă-mă, Doamne, cu râsetul cel mai răutăcios), Doamne, păi fiecare frederic pus la bătaie mai adineauri de bunica rănea inima generalului, îl făcea să turbeze pe Des Grieux şi o aducea la disperare pe *m-lle* de Cominges, căreia i se lua bucățica de la gură. Iată încă un fapt: chiar după ce câştigase, chiar când se bucura şi împărțea bani tuturor şi pe fiecare trecător îl lua drept cerşetor, chiar şi în clipele acelea bunica i-o trântise generalului: „Dar ție tot nu-ți dau!” Asta înseamnă că i-a intrat această idee în cap, că s-a încăpățânat, că şi-a jurat - primejdie, primejdie!

Toate aceste raționamente îmi umblau prin cap în timp ce, de la bunica, urcam scara principală până la etajul de sus, în chichineața mea. Toate acestea mă preocupau foarte mult; deşi, fireşte, şi mai înainte puteam ghici ațele principale, cele mai groase, care îi legau

dinaintea mea pe actori, însă nu ştiam sigur toate mijloacele şi secretele acestei intrigi. Polina nu fusese niciodată sinceră cu mine. Deşi, ce-i drept, se întâmpla să-şi deschidă uneori, parcă fără voie, inima, am remarcat că adesea, de fapt aproape întotdeauna, după aceste sincerități, ba transforma în glumă toate cele spuse, ba le încurca şi le dădea dinadins o formă falsă. O! Îmi ascundea multe! În tot cazul, presimțeam că se apropie finalul acestei stări misterioase şi încordate. Încă o lovitură - şi totul va fi terminat şi dat pe față. Interesat şi eu de toate acestea, aproape că nu mă îngrijoram de soarta mea. Aveam o dispoziție sufletească ciudată: în buzunar - doar douăzeci de frederici; mă aflam departe, printre străini, fără slujbă şi fără mijloace de existență, fără speranțe, fără planuri de viitor şi - nici că-mi pasă! Dacă nu m-aş gândi la Polina, m-aş lăsa cu totul în voia interesului hazliu pentru deznodământul ce se pregăteşte şi aş râde cât mă ține gura. Dar Polina mă zăpăceşte; i se decide soarta, asta eu o presimt, dar, mă căiesc, nu soarta ei mă îngrijorează, ci cu totul altceva. Vreau să pătrund în tainele ei; aş vrea să vină la mine şi să-mi spună: „Ştii doar că te iubesc” - şi dacă nu, dacă această nebunie nu poate fi imaginată, atunci… atunci până unde să ajung cu dorința? Parcă eu ştiu ce-mi doresc? Eu însumi parcă-s pierdut; nu visez decât să fiu lângă ea, în aureola, în strălucirea ei, pe vecie, pentru totdeauna, toată viața. Dincolo de asta nu mai ştiu nimic! Şi parcă aş putea s-o părăsesc?

La etajul al patrulea, în coridorul lor, parcă m-a înghiontit ceva. M-am întors şi, la douăzeci de paşi sau mai mult, am văzut-o pe Polina ieşind pe uşă. Parcă mă aştepta şi mă pândea; îmi făcu îndată semn să vin la ea.

- Polina Aleksandrovna…

- Mai încet! mă preveni ea.

- Imaginează-ți, şoptii eu, mai înainte parcă m-a înghiontit ceva în coastă; mă uit înapoi şi te văd pe dumneata! Parcă din dumneata emană un curent electric!

- Ia scrisoarea asta, rosti Polina îngrijorată şi încruntată, neauzind pesemne ce-i spusesem, şi înmânează-i-o personal, acum, lui *mister* Astley. Repede, te rog. Nu-mi trebuie răspuns. Chiar el...

Nu termină ce avea de spus. „Lui *mister* Astley?” am repetat eu, uimit.

Dar Polina apucase să dispară îndărătul uşii.

- Aha, vasăzică îşi scriu!

Desigur, am dat imediat fuga să-l caut pe *mister* Astley, mai întâi la hotelul lui, unde nu l-am găsit, apoi la cazinou, unde am străbătut în fugă toate sălile şi, în cele din urmă, când, înciudat, aproape disperat, mă întorceam acasă, l-am întâlnit întâmplător, călare, într-o cavalcadă de englezi şi englezoaice. I-am făcut semn, l-am oprit şi i-am dat scrisoarea. N-am apucat nici măcar să facem un schimb de priviri. Dar bănuiesc că *mister* Astley şi-a îmboldit dinadins calul cât a putut de repede.

Dacă mă chinuia gelozia? Dar, sufleteşte, eram cât se poate de distrus. Nici n-am vrut să aflu despre ce-şi scriu. Prin urmare, el este confidentul ei! „Prieten ca prieten, m-am gândit eu, şi asta-i clar (însă când o fi izbutit să-i devină confident), dar dacă-i vorba de dragoste? Sigur că nu” - îmi şoptea raţiunea. Însă în asemenea cazuri raţiunea nu-i de-ajuns. Oricum, trebuia s-o mai lămuresc şi pe asta. Tărăşenia se complica într-un mod neplăcut.

N-am apucat să intru bine în hotel, că portarul şi recepţionerul-şef, care ieşise din încăperea lui, mi-au transmis că s-a întrebat de mine, că sunt căutat, că de trei ori s-a trimis pentru a se afla unde sunt şi că sunt rugat să mă duc cât mai repede în apartamentul generalului. Eram în cea mai proastă dispoziţie sufletească. La general în cabinet i-am găsit, în afară de general, pe Des Grieux şi pe *m-lle* Blanche, singură, fără maică-sa. Hotărât lucru, maică-sa era o persoană interpusă, folosită numai de paradă; dar când se ajungea la o *afacere* adevărată, *m-lle*

Blanche lucra singură. De fapt, era puțin probabil ca aceasta să ştie ceva despre afacerile aşa-numitei sale fiice.

Cei trei se sfătuiau cu aprindere şi până şi uşa cabinetului era încuiată, ceea ce nu se mai întâmplase niciodată până atunci. Apropiindu-mă de uşă, am auzit voci ridicate - vorba obraznică şi muşcătoare a lui Des Grieux, ocările neobrăzate şi strigătele turbate ale domnişoarei Blanche şi vocea jalnică a generalului, care pesemne încerca să se justifice cu ceva. La apariția mea, toți şi-au pus frâu la limbă şi s-au potolit. De Grieux şi-a aranjat părul şi, din expresia furioasă de pe față, îşi compuse una zâmbitoare, afişând zâmbetul dezgustător, oficial-politicos, franțuzesc, pe care îl urăsc atât de mult. Distrus şi descumpănit, generalul se sumeți, dar cumva maşinal. Numai *m-lle* Blanche aproape că nu-şi schimbă fizionomia care-i scăpăra de mânie şi doar tăcu, fixându-mă cu ochii ce exprimau o aşteptare nerăbdătoare. Remarc că până atunci se purtase incredibil de nepăsător cu mine, nici măcar nu-mi răspundea la salut, pur şi simplu nu mă observa.

- Aleksei Ivanovici, începu generalul cu un ton blând de dojană, dă-mi voie să-ți spun că e ciudat, e cât se poate de ciudat… într-un cuvânt, faptele dumitale în ce mă priveşte pe mine şi familia mea… într-un cuvânt, e cât se poate de ciudat…

- *Eh*! *Ce n'est pas ça*, îl întrerupse cu ciudă şi dispreț Des Grieux. (Hotărât lucru, el trăgea toate sforile.) *Mon cher monsieur*, *notre cher général se trompe*[48] luând acest ton (continuu fraza lui în limba rusă), dar a vrut să-ți spună… adică să te prevină sau, mai bine spus, să te roage insistent să nu-l nenoroceşti, da, să nu-l distrugi! Folosesc anume această expresie…

- Dar cu ce, cu ce? îl întrerupsei eu.

---

48 Eh! Nu-i asta… Dragul meu domn, scumpul nostru general greşeşte (fr.).

- Iartă-mă, dar dumneata îți asumi rolul de îndrumător (sau cum să zic?) al acestei bătrâne, *cette pauvre terrible vielle* [49], continuă Des Grieux, încurcându-se şi el, dar ea va pierde; va pierde tot! Ai fost martor, ai văzut şi singur cum joacă! Dacă începe să piardă, nu se va mai da dusă de lângă masă, din încăpățânare, din răutate, şi va juca, va tot juca, iar în asemenea cazuri nu-ți mai recuperezi banii şi atunci... atunci...

- Şi atunci, sări generalul cu gura, atunci îmi distrugi toată familia. Eu şi familia mea, noi suntem moştenitorii ei, nu are rude mai apropiate. Îți spun sincer: afacerile mele stau prost, extrem de prost. În parte, ştii şi dumneata... Dacă pierde o sumă importantă sau chiar, poate, întreaga avere (o, Doamne!), ce se va întâmpla cu ei, cu copiii mei (generalul se uită la Des Grieux), cu mine! (Se uită la *m-lle* Blanche, care, dispreţuitoare, îi întorsese spatele.) Aleksei Ivanovici, salvează-ne, salvează-ne!

- Dar cum, generale, spuneți-mi cum aş putea... Ce depinde de mine?

- Refuz-o, refuz-o, părăseşte-o!...

- Atunci o să apară altul! strigai eu.

- *Ce n'est pas ça, ce n'est pas ça*, interveni din nou Des Grieux, *que diable*! Nu, n-o părăsi, dar cel puțin fă apel la conştiința ei, convinge-o, distrage-o... Sau, la urma urmei, n-o lăsa să piardă prea mult, distrage-o cumva.

- Dar cum să fac? Dacă dumneavoastră înşivă, *monsieur* Des Grieux, v-ați asuma acest rol... adăugai eu cât mai inocent cu putință.

Aici am remarcat privirea rapidă, arzătoare, interogativă pe care *m-lle* Blanche i-a aruncat-o lui Des Grieux. Pe chipul lui Des Grieux licări o expresie deosebită, sinceră, pe care nu şi-o putea reține.

---

49 Al acestei biete bătrâne teribile (fr.).

- Tocmai asta-i că acum nu m-ar lua! strigă Des Grieux, dând din mână. Dacă!...Mai târziu...

Des Grieux se uită repede şi cu subînţeles la *m-lle* Blanche.

- *O, mon cher monsieur Alexis, soyez si bon*[50], păşi spre mine, cu un zâmbet seducător, *m-lle* Blanche însăşi, mă apucă de amândouă mâinile şi mi le strânse tare. Drace! Acest chip de diavol se pricepea să se schimbe într-o secundă. În această clipă chipul ei deveni rugător, drăguţ, zâmbind copilăreşte, chiar şăgalnic; la sfârşitul frazei îmi făcu ştrengăreşte cu ochiul, ca să n-o vadă nimeni; oare o fi vrut să mă de-a gata dintr-o dată? Şi nu i-a ieşit rău - numai că a fost, totuşi, ceva teribil de grosolan.

După ea sări şi generalul - sări, ăsta-i cuvântul:

- Aleksei Ivanovici, iartă-mă că am început mai adineauri cu dumneata în felul ăsta, voiam să spun cu totul altceva... Te rog, te implor, mă închin ruseşte în faţa dumitale - dumneata eşti singurul, numai dumneata ne poţi salva! Eu şi *mademoiselle* de Cominges te implorăm - înţelegi, nu-i aşa că înţelegi? mă ruga el, arătându-mi cu ochii spre *m-lle* Blanche. Era foarte jalnic.

În momentul acesta se auziră trei bătăi încete şi respectuoase în uşă; au deschis - bătea omul de serviciu de pe culoar şi în spatele acestuia, la câţiva paşi, stătea Potapâci. Solii erau de la bunica. Li se ceruse să mă găsească şi să mă ducă îndată la ea, altfel „se supără" - îmi spuse Potapâci.

- Păi nu-i decât trei şi jumătate!

- Nici să aţipească n-a putut, s-a tot răsucit, apoi s-a sculat deodată, a cerut fotoliul şi m-a trimis după dumneavoastră. Acum e pe scară...

- *Quelle mégére*![51] strigă Des Grieux.

---

50 O, dragul meu domn Alexis, fii atât de bun (fr.).
51 Ce scorpie! (fr.)

Într-adevăr, am găsit-o pe bunica pe scară, pierzându-şi răbdarea că întârzii. Nu rezistase până la ora patru.

- Hai, săltați-mă! strigă ea şi ne pornirăm din nou spre ruletă.

Capitolul XII

Bunica era nerăbdătoare şi iritată; se vedea că ruleta îi intrase adânc în cap. Față de celelalte lucruri era neatentă şi, în general, era extrem de distrată. De pildă, pe drum, nu mai întrebă de nimic, cum făcuse mai înainte. Văzând o caleaşcă foarte luxoasă, care trecea în goană pe lângă noi, dădu să ridice mâna şi să întrebe: „Ce-i asta? Ai cui sunt?” - dar, mi se pare, nici nu auzi răspunsul meu; îngândurarea îi era mereu întreruptă de mişcări şi gesturi bruşte şi nerăbdătoare. Când, de la depărtare, apropiindu-ne de-acum de cazinou, i-am arătat pe baronul şi baroana Wurmerhelm, ea s-a uitat distrată şi a spus cu totală indiferență: „A!” - după care, întorcându-se iute spre Potapâci şi Marfa, care veneau din urmă, îi luă la rost:

- Da’ voi de ce vă țineți scai de mine? Doar n-am să vă iau de fiecare dată! Duceți-vă acasă! Mi-ajunge că mă însoțeşti tu, adăugă ea spre mine după ce servitorii îi făcură o plecăciune grăbită şi porniră spre casă.

La cazinou bunica era aşteptată. I se eliberă de îndată acelaşi loc, lângă crupier. Mi se pare că aceşti crupieri, întotdeauna atât de ceremonioşi şi făcând-o pe funcționarii obişnuiți, cărora le e aproape indiferent dacă banca lor câştigă sau pierde, nu sunt deloc indiferenți la pierderea băncii şi, desigur, au anumite instrucțiuni pentru atragerea jucătorilor şi pentru o cât mai mare grijă față de interesul instituției - lucru pentru care, negreşit, primesc premii şi recompense. În tot cazul, la bunica se uitau ca la o victimă. În schimb, s-a întâmplat tot ce presupuseseră ai noştri.

Iată cum a fost tărăşenia.

Bunica s-a repezit de-a dreptul pe *zéro* şi mi-a poruncit îndată să pun câte doisprezece frederici. Am pus o dată, a doua, a treia oară - *zéro* nu ieşea. „Pune, pune!” mă înghiontea bunica nerăbdătoare. Îi dădeam ascultare.

- De câte ori am pus? mă întrebă ea în cele din urmă, scrâşnind din dinți de nerăbdare.

- Păi, bunico, am pus a douăsprezecea oară. Am pierdut o sută patruzeci şi patru de frederici. Îți spun, bunico, să aşteptăm până seara...

- Taci! îmi tăie vorba bunica. Pune pe *zéro* şi mai pune îndată o mie de guldeni pe roşu. Na, ține bancnota asta.

Roşu a ieşit, iar *zéro* ne-a trădat din nou; ni s-au restituit o mie de guldeni.

- Vezi, vezi! îmi şopti bunica. Am recuperat aproape toată pierderea. Pune din nou pe *zéro*, mai punem de vreo zece ori şi ne lăsăm păgubaşi.

Dar la cel de-al cincilea joc bunicii i se urâse de tot.

- Lasă-l dracului pe mârşavul ăsta de *zero*! Na, pune patru mii de guldeni pe roşu, îmi porunci.

- Bunico, e mult! Dacă nu iese roşul?... o implorai eu. Dar bunica mai că nu mă lovi. (De altfel, mă înghiontea în aşa hal, încât s-ar putea chiar spune că mă bătea.) N-am avut ce face şi am pus pe roşu toți cei patru mii de guldeni pe care îi câştigasem mai înainte. Roata se învârti. Bunica stătea liniştită, îndreptându-şi spatele cu mândrie, neîndoindu-se de câştig.

- *Zéro*, anunță crupierul.

Mai întâi bunica nu pricepu, dar când îl văzu pe crupier că a tras spre el cele patru mii de guldeni ale ei împreună cu tot ce era pe masă şi află că *zéro*, care nu ieşise atâta timp şi pe care noi mizasem aproape două sute de frederici, picase ca un făcut chiar atunci când bunica îl ocărâse şi renunțase la el, oftă şi plesni din palme, de se auzi în toată sala. Cei din jur chiar începură să râdă.

- Dumnezeule! Chiar acum a sărit, blestematul! se văită bunica. Ca să vezi ce mi-a făcut, afurisitul! Numai tu, numai tu eşti de vină! se năpusti ea furioasă la mine, înghiontindu-mă. Tu m-ai făcut să mă răzgândesc.

- Bunico, îți spuneam cum stau lucrurile, cum să dau eu seama de toate şansele?

- Îți dau eu ție şanse! îmi şopti ea amenințător. Cară-te de lângă mine!

- Rămâi cu bine, bunico, spusei eu, întorcându-mă să plec.

- Aleksei Ivanovici, Aleksei Ivanovici, stai! Unde pleci? Şi de ce, de ce? Ia te uită, te-ai supărat! Prostule! Hai, stai, mai stai, nu te supăra, proasta sunt chiar eu! Ia spune-mi, ce să fac acum?

- Eu, bunico, nu-mi iau responsabilitatea să te sfătuiesc, pentru că ai să dai vina pe mine. Joacă singură; spune şi eu pun miza.

- Bine, bine! Mai pune patru mii de guldeni pe roşu! Uite portofelul. Scoase din buzunar portofelul şi mi-l întinse. Ia mai repede, sunt aici douăzeci de mii de ruble bani peşin.

- Bunico, şoptii eu, asemenea mize…

- Chiar de-o fi să mor, îmi câştig banii înapoi. Pune! Am pus şi am pierdut.

- Pune, pune, pune-le pe toate opt!

- Nu se poate, bunico, miza cea mai mare e de patru mii.

- Atunci pune patru!

De data aceasta, am câştigat. Bunica a mai prins curaj. „Vezi, vezi! mă înghiontea ea. Mai pune încă patru!"

Am pus şi am pierdut; apoi am pierdut din nou şi tot aşa.

- Bunico, s-au dus toate cele douăsprezece mii, îi raportai eu.

- Văd că s-au dus, rosti ea cu un fel de furie calmă, dacă mă pot exprima aşa. Văd, fiule, văd, bâigui ea, uitându-se fix înainte şi parcă chibzuind. Eh! Chiar de-ar fi să mor, mai pune patru mii de guldeni!

- Păi nu mai avem bani, bunico; în portofel sunt nişte hârtii de-ale noastre de cinci procente şi încă nişte cecuri, dar bani nu mai sunt.

- Dar în pungă?

- N-a rămas decât mărunțiş, bunico.

- Pe-aici nu-s case de schimb? Mi s-a spus că aici pot fi schimbate toate hârtiile noastre, rosti bunica cu hotărâre.

- O, sunt câte vrei! Dar o să pierzi la schimb atât de mult… încât şi ovreiul o să se sperie!

- Prostii! Îmi câştig banii înapoi. Du-mă. Cheamă-i pe nătărăii aceia!

Am tras scaunul de lângă masă, şi-au făcut apariția hamalii şi am ieşit din cazinou. „Mai iute, mai iute, mai iute! comanda bunica. Arată drumul, Aleksei Ivanovici, şi ia-o pe scurtătură… E departe?”

- Doi paşi, bunico.

Dar la cotitura din scuar în alee ne-a ieşit în cale tot anturajul nostru: generalul, Des Grieux şi *m-lle* Blanche cu mămica. Polina Aleksandrovna nu era cu ei, nici *mister* Astley.

- Hai, hai, hai! Nu opriți! strigă bunica. Ei, ce vreți? N-am timp de voi!

Eu veneam în urma fotoliului; Des Grieux se repezi la mine.

- A pierdut tot câştigul de mai înainte şi a mai rămas şi fără douăsprezece mii de guldeni din banii ei. Acum mergem să schimbăm biletele de cinci procente, îi şoptii eu la repezeală.

Des Grieux bătu din picior şi dădu fuga la general să-i spună. Noi continuam să împingem fotoliul.

- Opreşte, opreşte! îmi şopti generalul, cuprins de frenezie.

- Mai bine ați încerca s-o opriți dumneavoastră, îi replicai eu în şoaptă.

- Mătuşică! zise generalul, apropiindu-se. Mătuşică… Acum… Noi acum… Vocea îi tremura şi se frângea. Noi acum închiriem nişte cai şi mergem în afara oraşului… O privelişte încântătoare.. un *point*… Veneam să te poftim şi pe dumneata…

- Cară-te cu *point*-ul tău cu tot! îl alungă, iritată, bunica.

- Acolo e un sat… Acolo o să bem ceai… continuă generalul, de-acum disperat de tot.

- *Nous boirons du lait, sur l'herbe fraiche*[52], adăugă Des Grieux cu o furie sălbatică.

Du lait, de l'herbe fraiche - e tot ce poate fi mai ideal de idilic pentru un burghez francez; în asta, după cum se ştie, stă concepţia lui despre „*nature et la vérite*!”[53]

- Du-te-ncolo cu laptele tău! Bea-l singur, că pe mine mă doare burta din pricina lui. Da' de ce v-aţi agăţat de mine? strigă bunica. Doar v-am spus că n-am timp!

- Am ajuns, bunico! strigai eu. E aici!

Am împins fotoliul până la clădirea unde se afla biroul unui bancher. Eu am intrat să schimb; bunica a rămas lângă scară; Des Grieux, generalul şi Blanche stăteau deoparte, neştiind ce să facă. Bunica se uită la ei cu mânie, iar ei porniră pe drumul către cazinou.

Mi s-a propus un schimb atât de groaznic, încât n-am îndrăznit şi m-am întors la bunica să-i cer instrucţiuni.

- Ah, tâlharii! strigă ea, plesnind din palme. Bine! Nu-i nimic! Schimbă! strigă ea, hotărâtă. Stai, cheamă-l pe bancher la mine!

- Poate pe careva dintre slujbaşi, bunico?

- Bine, un slujbaş, mi-e totuna! Ah, tâlharii!

Un slujbaş acceptă să iasă, aflând că îl cheamă la ea o contesă bătrână, slăbită, care nu poate merge. Mult timp, zgomotoasă, îl acuză cu mânie de înşelăciune şi se tocmi

---

52 Vom bea lapte la iarbă verde (fr.).
53 Natură şi adevăr (fr.).

cu el într-un amestec de rusă, franceză şi germană, eu ajutând-o cu tradusul. Slujbaşul serios se uita la noi amândoi şi clătina tăcut din cap. Pe bunica o cercetă chiar cu o curiozitate prea stăruitoare, ceea ce era de-acum o impoliteţe; în sfârşit, începu să zâmbească.

- Hai, cară-te! îi strigă bunica. Să-ţi stea banii mei în gât! Schimbă la el, Aleksei Ivanovici. N-am timp, altfel m-aş duce la altul…

- Slujbaşul spune că la alţii ţi-ar da şi mai puţin.

Nu-mi mai amintesc exact schimbul de atunci, dar a fost îngrozitor. Am schimbat până la douăsprezece mii de florini în aur şi bancnote, am luat chitanţa şi i-am dus-o bunicii.

- Bine, bine, bine! N-are rost să-i număr! începu ea să dea din mâini. Mai repede, mai repede, mai repede!

- Niciodată n-am să mai pun pe blestematul de *zéro* şi nici pe roşu, rosti ea când ne apropiam de cazinou.

De data asta am încercat din răsputeri s-o conving să mizeze cât mai puţin, spunându-i că, dacă se va întoarce norocul, vom avea vreme să punem şi un pot mare. Dar bunica era atât de nerăbdătoare, că, deşi la început acceptase, nu aveam nicio posibilitate s-o stăpânesc în timpul jocului. De îndată ce câştiga mize de zece, de doisprezece frederici - „Ia uite! Ia uite! începea ea să mă înghiontească. Ia uite, tot am câştigat! Dacă am fi pus patru mii în loc de zece, am fi câştigat patru mii, dar aşa? Numai tu, numai tu eşti de vină!”

Şi oricât mă copleşea ciuda, privind-o cum joacă, m-am hotărât până la urmă să tac şi să nu-i mai dau niciun sfat.

Deodată răsări Des Grieux. Toţi trei erau aproape; am remarcat că *m-lle* Blanche stătea deoparte cu mămica şi cocheta cu prinţul. Se vedea de la o poştă că generalul se afla în dizgraţie, aproape părăsit. Blanche nici măcar nu voia să se uite la el, deşi generalul se gudura pe lângă ea din răsputeri. Bietul general! Se făcea când palid, când

roşu la faţă, fremăta şi nici măcar nu mai urmărea jocul bunicii. În cele din urmă, Blanche şi prinţul ieşiră; generalul dădu fuga după ei.

- *Madame, madame*, îi şopti, cu voce mieroasă, Des Grieux bunicii, aplecându-se chiar la urechea ei. *Madame*, aşa miza nu merge... Nu, nu, nu poate... vorbea el stâlcit ruseşte. Nu!

- Dar cum? Hai, învaţă-mă! i se adresă bunica. Brusc, Des Grieux începu să turuie franţuzeşte, începu s-o sfătuiască, se agita, spunea că trebuie să aştepte şansa, se apucă să socotească nişte cifre... Bunica nu pricepea nimic. Francezul mi se adresa neîncetat, ca să-i traduc; împungea cu degetul în masă, îi arăta; în cele din urmă, înşfăcă un creion şi începu să calculeze pe o hârtie. În fine, bunica îşi pierdu răbdarea.

- Hai, pleacă, pleacă! Numai prostii spui! „*Madame, madame*" - da' el singur nu pricepe nimic. Du-te!

- *Mais, madame*, ciripi Des Grieux şi iar se apucă s-o împingă şi să-i arate. Îl cuprindeau năbădăile.

- Fie, pune o dată aşa cum spune el, îmi porunci bunica, să vedem: poate că într-adevăr iese ceva.

Des Grieux nu voia decât s-o distragă de la mizele mari; propunea să punem pe cifre separate şi pe serii de cifre. La indicaţia lui, am pus câte un frederic pe seria cifrelor impare din primele douăsprezece şi câte cinci frederici pe grupele de cifre de la doisprezece la optsprezece şi de la optsprezece la douăzeci şi patru; am pus şaisprezece frederici de toţi.

Roata se învârti. „*Zéro*", strigă crupierul. Am pierdut tot.

- Nătărăule! ţipă bunica, întorcându-se spre Des Grieux. Franţuz mârşav ce-mi eşti! Şi te mai şi sfătuieşte, călăul! Du-te, du-te! Nu pricepe nicio iotă, da' se bagă!

Teribil de jignit, Des Grieux strânse din umeri, se uită cu dispreţ la bunica şi se retrase. Îi era şi lui ruşine că se legase la cap; prea nu-l răbdase inima.

Peste o oră, oricât ne-am zbătut, am pierdut totul.

- Acasă! strigă bunica.

Nu scoase niciun cuvânt până la alee. Pe alee, când ne-apropiam de-acum de hotel, începu să arunce cu ocări:

- Ce mai proastă! Ce mai toantă! O toantă bătrână, asta eşti!

De-abia intrată în apartament, bunica strigă: „Daţi-mi un ceai! Şi strângeţi bagajele îndată! Plecăm!”

- Unde, maică, porunceşti să plecăm? dădu Marfa să întrebe.

- Da’ pe tine ce te priveşte? Ia vezi-ţi de lungul nasului! Potapâci, strânge tot, tot bagajul. Plecăm înapoi la Moscova. Am aruncat în vânt cincisprezece mii de ruble.

- Cincisprezece mii, maică! Doamne-Dumnezeule! strigă cu groază prefăcută Potapâci, şi plesni înduioşător din palme, dorind pesemne să se remarce prin compasiune.

- Bine, bine, prostule! Ai început să te smiorcăi! Taci! Strânge lucrurile! Nota de plată, iute, iute!

- Primul tren pleacă la nouă şi jumătate, bunico, am informat-o eu, ca s-o mai las să facă furori.

- Şi acum cât e?

- Şapte şi jumătate.

- Vai, ce mai necaz! Dar e totuna! Aleksei Ivanovici, nu mai am nicio copeică. Uite, ia două bilete de bancă, dă fuga acolo şi schimbă-mi-le şi pe astea. Altfel nici n-am cu ce pleca.

Am plecat. Peste o jumătate de oră, întorcându-mă la hotel, i-am găsit pe toţi ai noştri la bunica. Aflând că bunica pleacă de tot la Moscova, erau, cred, mai uimiţi decât de pierderea banilor la ruletă. Fie, plecarea îi salva averea, dar ce se va întâmpla de-acum cu generalul? Cine-i va plăti lui Des Grieux? *M-lle* Blanche, desigur, nu va aştepta până la moartea bunicii şi, cu siguranţă, o va şterge acum cu prinţul sau cu altcineva. Stăteau cu toţii în faţa ei, o consolau şi încercau s-o facă să se răzgândească. Polina lipsea din nou. Bunica striga la ei cu furie:

- Lăsați-mă-n pace, dracilor! Ce vă priveşte pe voi? Țapul ăsta bărbos de ce se bagă-n sufletul meu? strigă ea la Des Grieux. Iar tu, ciovlică, ce vrei? i se adresă lui *m-lle* Blanche? Ce te guduri?

- *Diantre*![54] şopti *m-lle* Blanche, scăpărând turbată din ochi, dar deodată izbucni în hohote de râs şi porni spre uşă..

- *Elle vivra cent ans*![55] îi strigă ea generalului înainte de a ieşi.

- A, tu te bizui pe moartea mea? îl luă bunica la rost pe general. Cară-te! Alungă-i pe toți, Aleksei Ivanovici! Ce vă priveşte pe voi? Am pierdut banii mei, nu pe ai voştri!

Generalul strânse din umeri, se gârbovi şi ieşi. Des Grieux îl urmă.

- Cheam-o pe Praskovia, îi porunci bunica Marfei.

Peste cinci minute Marfa se întoarse cu Polina. În tot acest timp, Polina stătuse în camera ei, cu copiii şi, pare-mi-se, îşi pusese dinadins în gând să nu iasă toată ziua. Chipul ei era serios, trist şi îngrijorat.

- Praskovia, începu bunica, e adevărat ce am aflat adineauri din altă parte cum că tontul ăsta, tată-tu vitreg, vrea să se însoare cu franțuzoaica asta proastă, care-i pipiță, actriță sau, ştiu eu, ceva şi mai rău? Spune-mi, e adevărat?

- Sigur nu ştiu, bunică, îi răspunse Polina, dar, judecând după cuvintele domnişoarei Blanche, care nu găseşte cu cale să se ascundă, trag concluzia...

- Ajunge! o întrerupse energic bunica. Înțeleg tot. Întotdeauna am ştiut că o să facă o asemenea prostie şi întotdeauna l-am ştiut de omul cel mai de nimic şi uşuratic. Îşi dă aere că-i general (a fost colonel şi doar la pensie l-au scos cu gradul de general) şi face pe grozavul. Eu, maică, ştiu tot, ştiu cum trimiteați telegramă după

---

54 La naiba! (fr.)
55 Va trăi o sută de ani! (fr.)

telegramă la Moscova - „pasămite, când o să dea baba ortul popii?” Aşteptaţi moştenirea; fără bani, fătuca asta mârşavă, cum o cheamă?... parcă de Cominges, nu-l ia nici ca lacheu, mai ales că are şi dantura falsă. Se zice că ea însăşi are destui bani, îi dă cu camătă, i-a agonisit cu binişorul. Eu, Prascovia, nu te învinuiesc; nu tu ai trimis telegramele; şi cele ce-au fost nu vreau să mi le amintesc. Ştiu că ai o fire afurisită, eşti o viespe! Înţepi şi locul se umflă, dar mi-e milă de tine, fiindcă pe răposata Katerina, maică-ta, am iubit-o. Ia zi, vrei? Lasă totul aici şi vino cu mine. Că doar n-ai unde te duce şi nu-i cuviincios să fii cu ei acum. Stai! o întrerupse bunica pe Polina, care voia să-i răspundă. Încă n-am terminat. Nu-ţi cer nimic. Ştii şi singură ce casă am la Moscova, un palat, poţi să ocupi tot etajul şi să nu cobori cu săptămânile la mine, dacă n-o să-ţi placă firea mea. Spune, vrei sau nu?

- Dă-mi voie să te întreb mai întâi: chiar pleci acum?

- Crezi că glumesc, maică? Am spus că plec şi plec. Azi am pierdut cincisprezece mii de ruble la blestemata voastră de ruletă. Într-un sat de lângă Moscova, mi-am dat cuvântul acum cinci ani că o să reconstruiesc biserica de acolo, care-i din lemn, s-o fac din piatră, şi-n loc de asta m-am lefterit aici. Acum, maică, mă duc să construiesc biserica.

- Dar apele, bunico? Doar ai venit la tratament, nu?

- Du-te-ncolo cu apele tale! Nu mă supăra, Praskovia; nu cumva o faci dinadins? Spune, mergi sau nu?

- Îţi mulţumesc foarte, foarte mult, bunico, începu cu însufleţire Polina, pentru adăpostul pe care mi-l oferi. În parte, mi-ai ghicit situaţia. Îţi sunt atât de recunoscătoare, încât, crede-mă, voi veni la dumneata, poate chiar foarte repede; dar acum am motive... importante... şi nu mă pot hotărî pe loc, în clipa asta. Dacă ai mai rămâne măcar două săptămâni...

- Înseamnă că nu vrei?

- Înseamnă că nu pot. Şi-apoi, în tot cazul, nu-mi pot părăsi fratele şi sora şi, întrucât… întrucât… întrucât… s-ar putea într-adevăr să se întâmple să rămână în voia sorții, însă… dacă mă iei cu micuții, bunico, am să vin la dumneata şi, crede-mă, am să te răsplătesc pentru asta! adăugă ea cu însuflețire. Dar fără copii, nu pot, bunico.

- Bine, nu te smiorcăi! (Polinei nici prin cap nu-i trecea să se smiorcăie, de fapt, ea nu plângea niciodată.) Şi pentru puişori are să se găsească loc; cotețu-i mare. Pe deasupra, e timpul să meargă la şcoală. Ei, acum mergi? Bine, Polina, ai grijă! Ți-am dorit numai binele, dar ştiu de ce nu mergi. Ştiu, Polina! N-ai să ajungi tu bine cu franțuzul.

Polina roşi. Eu am tresărit. (Toți ştiu! Numai eu, prin urmare, nu ştiu nimic!)

- Bine, bine, nu te încrunta. N-am să trăncănesc. Numai ai grijă să n-ajungi rău, înțelegi? Gata, ajunge, mai bine nu v-aş vedea în ochi! Du-te! Rămas-bun!

- Eu, bunico, vreau să te conduc, spuse Polina.

- Nu-i nevoie; nu mă stânjeni, că mi s-a urât de voi toți.

Polina sărută mâna bunicii, dar aceasta şi-o trase şi o sărută pe obraz.

Trecând pe lângă mine, Polina îmi aruncă o privire iute şi îşi plecă imediat ochii în jos.

- Hai, rămâi şi tu cu bine, Aleksei Ivanovici! Nu mai e decât o oră până la tren. Cred că ai obosit cu mine. Na, ține cincizeci de galbeni.

- Mulțumesc cu plecăciune, bunico, dar mi-e jenă…

- Hai, hai! strigă bunica, dar atât de energic şi de amenințător, încât n-am îndrăznit să refuz şi am luat banii.

- La Moscova, când ai să alergi după o slujbă, vino la mine; te recomand cuiva. Acum cară-te!

M-am dus la mine în cameră şi m-am întins pe pat. Cred că vreo jumătate de oră am zăcut pe spate, cu mâinile sub cap. Catastrofa apucase să se dezlănțuie,

aveam la ce mă gândi. M-am hotărât să discut a doua zi serios cu Polina. Aha! Franțuzul, deci? Vasăzică, e adevărat? Totuşi, ce-ar putea să fie între ei? Polina şi Des Grieux! Doamne, ce comparație!

Toate acestea erau pur şi simplu incredibile. Deodată, scos din fire, am sărit în picioare ca să pornesc numaidecât în căutarea lui *mister* Astley şi să-l silesc neapărat să vorbească. Cu siguranță, şi în privința asta ştie mai mult decât mine. *Mister* Astley? Uite încă o enigmă pentru mine!

Însă deodată se auziră bătăi în uşa mea. Mă uit - Potapâci.

- Aleksei Ivanovici, boierule, vă cheamă stăpâna!

- Ce vrea? Pleacă? Până la tren mai are douăzeci de minute.

- Îşi face griji, boierule, de-abia stă locului. „Mai repede, mai repede!" - adică să vă aduc pe dumneavoastră, boierule. Pentru numele lui Dumnezeu, nu zăboviți!

Imediat, am dat fuga jos. Bunica fusese scoasă în coridor. În mână avea portofelul.

- Aleksei Ivanovici, ia-o înainte, mergem!...

- Unde, bunico?

- Chiar de-ar fi să mor, îmi câştig banii înapoi! Înainte-marş şi fără întrebări! Nu-i aşa că acolo se joacă până la miezul nopții?

Am înlemnit, m-am gândit, dar m-am hotărât pe loc.

- Voia dumitale, Antonida Vasilievna, dar nu merg.

- Asta de ce? Asta ce mai înseamnă? Ați mâncat cu toții mătrăgună!

- Voia dumitale: mai târziu mi-aş reproşa singur; nu vreau! Nu doresc să fiu nici martor, nici părtaş; scuteşte-mă, Antonida Vasilievna. Ia-ți înapoi cei cincizeci de frederici; la revedere! Şi eu, punând fişicul cu frederici pe masa lângă care se nimerise fotoliul bunicii, m-am înclinat şi am ieşit.

- Ce prostie! îmi strigă bunica din urmă. N-ai decât să nu vii, găsesc eu drumul şi singură! Potapâci, hai cu mine! Ei, ridicați-mă, duceți-mă.

Pe *mister* Astley nu l-am găsit şi m-am întors acasă. Târziu, după miezul nopții, am aflat de la Potapâci cum şi-a sfârşit bunica ziua aceea. Pierduse tot ce-i schimbasem eu mai înainte, adică, în banii noştri, încă zece mii de ruble. Se agățase de ea polonezul căruia în timpul zilei îi dăduse doi frederici; el o îndrumase tot timpul în cursul jocului. Înainte de ivirea polonezului, îl silise pe Potapâci să pună, dar curând îl alungase; chiar atunci îşi făcuse apariția polonezul, ca un făcut, înțelegea ruseşte şi chiar, cum-necum, rupea un amestec de trei limbi, încât se înțelegeau câine-câineşte unul pe altul. Bunica îl ocăra nemiloasă tot timpul şi, cu toate că polonezul „se aşternea necontenit la picioarele doamnei", povestea Potapâci, „nici nu se poate asemui cu dumneavoastră, Aleksei Ivanovici. Cu dumneavoastră se purta *domneşte*, pe când acela - am văzut cu ochii mei, să mă omoare Dumnezeu pe loc dacă mint - s-a apucat să-i fure banii de pe masă. Ea însăşi l-a prins de două ori cu mâna pe masă şi l-a ocărât în fel şi chip, boierule, i-a spus câte-i veneau la gură, chiar de păr l-a tras o dată, zău că nu mint, încât lumea dimprejur chiar a început să râdă. Tot a pierdut, boierule; tot ce-avea, tot ce i-ați schimbat dumneavoastră. De cum am adus-o aici, n-a cerut decât apă să bea, şi-a făcut cruce şi s-a băgat în pat. S-o fi istovit de tot, fiindcă a ațipit de îndată. Dă-i, Doamne, vise îngereşti! Ah, ce mi ți-e şi cu străinătatea asta! încheie Potapâci. I-am spus eu că nu-i a bine. De-am pleca mai iute la Moscova noastră! Şi ce n-avem noi acasă, la Moscova? Grădină, flori, cum aici nu se găsesc, mireasmă, merele dau în pârg, loc larg… Da' nu, trebuia să plecăm în străinătate! O-ho-ho-ho…"

Capitolul XIII

S-a scurs aproape o lună întreagă de când nu m-am atins de însemnările mele, începute sub influența unor impresii puternice, deşi haotice. Catastrofa, a cărei apropiere o presimțeam atunci, a venit într-adevăr, dar de o sută de ori mai amarnică şi mai neaşteptată decât credeam eu. Totul a fost ceva ciudat, urât şi chiar tragic, în tot cazul, în ce mă priveşte. Mi s-au întâmplat câteva lucruri aproape miraculoase; cel puțin, aşa le văd eu până acum, deşi, din alt punct de vedere şi, mai ales, judecând după vârtejul care mă purta atunci, ele au fost doar nu întru totul obişnuite. Dar cel mai miraculos pentru mine e modul în care am perceput aceste evenimente. Nici până în ziua de astăzi nu mă înțeleg! Şi totul a zburat ca un vis-până şi pasiunea mea, şi doar era puternică şi adevărată, însă... unde o fi dispărut acum? Zău aşa, uneori îmi dă ghes un gând: „Oare nu cumva mi-oi fi ieşit din minți atunci şi am stat în tot răstimpul acesta undeva, la o casă de nebuni, sau, poate, mai stau şi acum - aşa că toate astea mi s-au *năzărit* şi până acum încă mi se mai *năzare*?..."

Mi-am adunat foile şi le-am citit. (Cine ştie, poate că am făcut-o ca să mă conving dacă nu cumva le-oi fi scris la casa de nebuni?) Acum sunt singur-singurel. Vine toamna, frunzişul îngălbeneşte. Stau în acest orăşel trist (o, ce triste sunt orăşelele germane!) şi, în loc să chibzuiesc la pasul următor, trăiesc sub influența senzațiilor de-abia trecute, sub influența amintirilor proaspete, sub influența viforului care m-a înşfăcat atunci în acest vârtej şi iarăşi m-a aruncat undeva. Mi se pare uneori că încă mă mai învârtesc în acelaşi vifor şi că acuşi-acuşi se va năpusti aceeaşi furtună, mă va agăța în treacăt cu aripa ei şi eu voi sări din nou din echilibru şi din simțul măsurii şi mă voi învârti, mă voi învârti, mă voi învârti...

De altfel, eu, poate, am să-mi revin cumva şi am să-mi încetez învârtitul, dacă am să-mi dau, în limita posibilităților, exact seama de toate câte mi s-au întâmplat în această lună. Condeiul mă atrage din nou; de fapt, uneori nici n-am ce face seara. Ciudat lucru, ca să am măcar o ocupație, împrumut de la biblioteca parşivă de aici, ca să le citesc, romanele lui Paul de Kock (în traducere germană!), pe care aproape nu le pot suferi, dar le citesc şi mă mir de mine însumi: parcă m-aş teme că o carte serioasă sau o ocupație serioasă ar spulbera farmecul trecutului apropiat. Parcă mi-ar fi chiar atât de dragi acest vis urât şi impresiile rămase după el, încât chiar mă tem să ating visul cu ceva nou, ca nu cumva să se prefacă în fum! Oare dragi îmi sunt toate astea? Da, fireşte, dragi; poate că şi peste patruzeci de ani îmi voi aminti…

Deci, mă apuc de scris. De altfel, toate acestea pot fi povestite acum şi mai pe scurt: impresiile nu mai sunt deloc aceleaşi…

*

În primul rând, să termin cu bunica. A doua zi s-a lefterit de tot, definitiv. Aşa şi trebuia să se întâmple: un om ca ea, nimerind o dată pe această cale, parcă alunecă la vale cu sania de pe un munte înzăpezit, tot mai iute şi mai iute. A jucat toată ziua, până la opt seara; n-am fost prezent la jocul ei şi ştiu totul numai din povestirile altora.

Potapâci a stat lângă ea, la cazinou, toată ziua. Polonezii, care o îndrumau pe bunica, s-au schimbat în ziua aceea de câteva ori. A început cu cel pe care-l alungase în ajun şi-l trăsese de păr, după care l-a luat pe altul, care s-a dovedit a fi şi mai rău. După ce l-a alungat pe acesta şi l-a luat din nou pe primul, care nu plecase şi se foise, cât timp fusese renegat, tot acolo, în spatele fotoliului, întinzându-şi mereu capul spre ea - bunica a ajuns până la urmă într-o stare de disperare absolută. Nici

cel de-al doilea polonez alungat nu voia să plece nici în ruptul capului; unul s-a postat în dreapta, celălalt - în stânga fotoliului. Tot timpul se certau şi se ocărau unul pe altul pentru mize şi jocuri, gratulându-se cu cuvântul „*lajdak*”[56] şi cu alte amabilităţi poloneze, după care se împăcau din nou şi începeau să arunce cu banii aiurea, fără să ţină seama de dorinţa bunicii. Când se certau, fiecare miza de capul lui, unul, să zicem, punea pe roşu, iar celălalt, în aceeaşi clipă, pe negru. Până la urmă au sfârşit prin a o ameţi pe bunica şi a o zăpăci, încât ea, aproape cu lacrimi în ochi, l-a rugat pe bătrânul crupier s-o apere şi să-i gonească. Într-adevăr, polonezii au fost daţi afară de îndată, în ciuda ţipetelor şi protestelor lor: zbierau amândoi odată şi susţineau că bunica le e datoare, că i-a înşelat cu ceva, că s-a purtat cu ei necinstit, josnic. Cu lacrimi în ochi, bietul Potapâci mi-a povestit totul chiar în seara când pierduse bunica şi mi s-a plâns că polonezii îşi burduşiseră buzunarele, că văzuse cu ochii lui cum aceştia furau fără ruşine şi îşi îndesau banii în buzunare. De pildă, unul cerşeşte de la bunica cinci frederici pentru serviciile sale şi începe să-i pună îndată la ruletă, alături de mizele bunicii. Câştigă bunica, dar el zbiară că a câştigat miza lui şi că a bunicii a pierdut. Când erau scoşi afară, Potapâci a venit şi i-a spus bunicii că polonezii au buzunarele pline cu aur. Bunica l-a rugat de îndată pe crupier să ia măsuri şi, oricât au ţipat cei doi polonezi (ca doi cocoşi prinşi în mână), a apărut imediat poliţia şi buzunarele acestora au fost golite în folosul bunicii. Cât timp nu pierduse totul, de-a lungul acelei zile, bunica avusese o vădită autoritate asupra crupierilor şi a întregii administraţii a cazinoului. Încetul cu încetul, vestea despre ea s-a răspândit prin tot oraşul. Toţi vizitatorii staţiunii, de toate naţiile, cei obişnuiţi şi cei mai de vază, veneau puhoi să se uite la „*une vielle comtesse russe*,

56 Ticălos (polonă).

tombée en enfance", care apucase să piardă „câteva milioane".

Însă bunica nu a câştigat decât foarte, foarte puţin descotorosindu-se de cei doi polonezi. De îndată, în locul lor, şi-a oferit serviciile un al treilea polonez, care vorbea perfect ruseşte, era îmbrăcat ca un gentleman, înfumurat, cu mustăţi uriaşe, cu toate că semăna totuşi a lacheu.. Şi el săruta „picioarele doamnei" şi „se aşternea la picioarele doamnei", dar cu cei din jur se purta arogant, dispunea despotic de bani - pe scurt, s-a pus imediat nu în postura de servitor al bunicii, ci de stăpân. Clipă de clipă, la fiecare tură i se adresa şi rostea jurămintele cele mai grozave cum că el însuşi este un pan „*honorowy*"[57] şi că nu va primi nicio copeică din banii bunicii. A repetat atât de des aceste jurăminte, încât ea s-a speriat de-a binelea. Dar, întrucât acest pan, la început, a îndreptat cumva jocul şi a început să câştige, bunica nu se mai putea lipsi de el. Peste o oră, ceilalţi doi polonezi, care fuseseră daţi afară din cazinou, s-au ivit din nou în spatele fotoliului bunicii, oferindu-şi iarăşi serviciile, măcar ca oameni de alergătură. Potapâci jura că „*honorowy pan*" le făcea cu ochiul şi chiar le punea ceva în mână. Fiindcă bunica nu prânzise şi aproape nu se sculase din fotoliu, unul dintre polonezi a putut să fie într-adevăr de folos: a dat fuga până la restaurantul cazinoului, aflat alături, şi i-a adus un bol de supă, iar apoi şi o ceaşcă de ceai. De altfel, au dat fuga amândoi. Însă spre sfârşitul zilei, când au văzut cu toţii că bunica pierde ultimul ei bilet de bancă, împrejurul fotoliului se înghesuiau de-acum vreo şase polonezi, nevăzuţi şi neauziţi până atunci. Iar când bunica pierdea ultimele monede, ei toţi nu numai că nu-i dădeau ascultare, dar nici măcar n-o observau, se întindeau peste capul ei la masă, înşfăcau singuri banii, singuri hotărau şi mizau, se certau şi ţipau, se trăgeau de şireturi cu *honorowy pan*, iar

---

57 De onoare (polonă).

honorowy pan mai că nu uitase de existenţa bunicii. Chiar şi atunci când bunica pierduse chiar totul şi se întorcea spre hotel la ora opt seara, şi atunci trei sau patru polonezi nu se puteau hotărî s-o lase în pace şi alergau în urma fotoliului şi pe de lături, strigând din răsputeri şi susţinând cu vorba repezită că bunica i-a înşelat şi că trebuie să le dea ceva. Aşa au ajuns până la hotel, de unde, în sfârşit, li s-a dat brânci.

După socotelile lui Potapâci, bunica pierduse în ziua aceea aproape nouăzeci de mii de ruble, în afara banilor pierduţi în ajun. Toate biletele - de cinci procente, titlurile de împrumut intern, toate acţiunile pe care le avea cu ea le-a schimbat unul după altul şi una după alta. Era cât pe ce să mă mir că a rezistat aceste şapte sau opt ore stând în fotoliu şi aproape fără să se depărteze de masă, dar Potapâci mi-a povestit că de vreo trei ori începuse într-adevăr să câştige mult; şi, însufleţită din nou de speranţă, nu mai fusese în stare să plece. De altfel, jucătorii ştiu cum poate un om să stea într-un singur loc aproape o zi şi o noapte, cu cărţile de joc în mână, nescăpându-i din ochi ce se petrece la dreapta şi la stânga lui.

Între timp, în decursul acelei zile, şi la noi la hotel se petrecuseră lucruri foarte hotărâtoare. Încă de dimineaţă, înainte de ora unsprezece, când bunica încă se mai afla acasă, ai noştri, adică generalul şi Des Grieux, mai că nu se deciseseră să facă ultimul pas. Aflând că bunicii nici nu-i trece prin cap să plece şi, dimpotrivă, se duce din nou la cazinou, ei, cu tot conclavul (în afară de Polina), s-au dus să discute cu ea definitiv şi chiar *sincer*. Generalul, care tremura şi avea inima cât un purice gândindu-se la consecinţele groaznice care-l aşteptau, chiar sărise peste cal: după rugi şi rugăminţi de o jumătate de oră, după ce chiar recunoscuse sincer totul, adică după ce recunoscuse toate datoriile şi pasiunea pentru *m-lle* Blanche (se pierduse cu totul), generalul a adoptat deodată un ton

amenințător; i-a strigat că le face numele de râs, că a devenit prilej de scandal pentru întregul oraş şi, în sfârşit… în sfârşit: „Dumneata, doamnă, îți faci de ruşine numele rusesc! a strigat generalul. Şi pentru aşa ceva există poliția!” Până la urmă, bunica l-a alungat cu bastonul (un baston adevărat). Generalul şi Des Grieux s-au mai consultat o dată sau de două ori în dimineața aceea, şi-i preocupa un lucru: dacă n-ar putea într-adevăr să folosească poliția. Că, pasămite, o bătrână nenorocită, dar venerabilă şi-a ieşit din minți, îşi pierde ultimii bani etc. Într-un cuvânt, nu s-ar putea obține o supraveghere sau o interdicție?… Însă Des Grieux doar ridica din umeri şi-şi râdea pe față de general, care-o luase razna cu totul şi umbla încoace şi încolo prin cabinet. În sfârşit, Des Grieux, a dat a lehamite din mână şi a dispărut undeva. Seara s-a aflat că plecase de tot din hotel, după ce avusese cu *m-lle* Blanche o discuție hotărâtă şi misterioasă. Cât despre *m-lle* Blanche, ea luase măsuri drastice încă de dimineață: îl alungase cu totul de lângă ea pe general şi nu-l lăsa nici măcar să-i treacă pe dinainte. Când generalul a dat fuga după ea la cazinou şi a întâlnit-o la braț cu prințul, nici ea, nici *m-me veuve* Cominges nu l-au recunoscut. Nici prințul nu l-a salutat. De-a lungul acelei zile *m-lle* Blanche îl pusese la încercare şi-l prelucrase pe prinț, pentru ca acesta să se exprime, în fine, decisiv. Dar vai! Se înşelase amarnic în privința prințului! Această catastrofă mică s-a produs de-acum seara; subit, s-a descoperit că prințul e sărac lipit pământului şi că îşi punea speranțele în ea, ca să împrumute bani cu chitanță şi să joace la ruletă. Furioasă, Blanche l-a alungat şi s-a încuiat în camera ei.

În dimineața aceleiaşi zile m-am dus la *mister* Astley sau, mai bine zis, toată dimineața l-am căutat pe *mister* Astley, dar n-am putut nicidecum să dau de el. Nu era nici acasă, nici la cazinou sau în parc. Pe la ora patru şi ceva, l-am văzut deodată venind dinspre peronul gării şi

îndreptându-se spre hotelul d'Angleterre. Se grăbea şi era foarte îngrijorat, cu toate că era greu să-i citeşti pe față îngrijorarea sau deruta. Mi-a întins bucuros mâna, cu exclamația sa obişnuită:

„A!” - dar fără să se oprească şi continuându-şi drumul cu paşi destul de grăbiți. M-am luat după el; însă a izbutit să-mi răspundă în aşa fel, încât n-am fost în stare să-l întreb nimic. Pe deasupra îmi era şi teribil de jenă să aduc vorba despre Polina; iar el nu m-a întrebat nimic despre ea. I-am povestit isprăvile bunicii; m-a ascultat serios şi a strâns din umeri.

- O să piardă tot, observai eu.

- O, da, îmi răspunse, doar a plecat să joace demult, când eu plecam şi de aceea am ştiut precis că o să piardă.

- Dar unde ai plecat? strigai eu, mirându-mă că nu-l întrebasem până atunci.

- Am fost la Frankfurt.

- Cu treburi?

- Da, cu treburi.

Ce era să-l întreb mai departe? De altfel, deşi mergeam pe lângă el, *mister* Astley o coti spre hotelul *„De quatre saisons*”[58], care se afla în drum, dădu din cap spre mine şi dispăru. Revenind acasă, mi-am dat seama încetul cu încetul că, dacă aş fi stat de vorbă cu el chiar şi două ore, n-aş fi aflat absolut nimic, pentru că... n-aveam ce să-l întreb! Da, desigur, aşa-i! Acum, nu-mi puteam sub niciun chip formula întrebarea.

Toată ziua aceea Polina ba se plimbase cu copiii şi dădaca prin parc, ba stătuse acasă. Pe general îl evita de mult şi aproape că nu discuta nimic cu el, în orice caz nimic serios. Asta o remarcasem de mult. Dar, ştiind în ce situație se afla generalul în ziua aceea, m-am gândit că el n-a putut s-o ocolească şi că între ei nu se poate să nu fi avut loc nişte explicații familiale importante. Totuşi, când,

58 Cele patru anotimpuri (fr.).

întorcându-mă la hotel, am întâlnit-o pe Polina cu copiii, pe chipul ei se citea calmul cel mai imperturbabil, de parcă furtunile din familie o ocoliseră numai pe ea. La salutul meu, a dat din cap. Am ajuns în camera mea nervos de tot.

Desigur, evitam să vorbesc cu ea şi nu ne întâlnisem niciodată după întâmplarea cu soții Wurmerhelm. De altfel, în bună măsură, o făceam pe grozavul şi mă fandoseam; dar, pe măsură ce trecea timpul, în sufletul meu clocotea din ce în ce mai mult adevărata indignare. Chiar dacă nu m-ar iubi deloc, nu se poate, cred eu, să-mi calce în halul ăsta sentimentele în picioare şi să-mi întâmpine cu atâta nepăsare mărturisirile. Doar ştie că o iubesc cu adevărat; doar ea singură m-a lăsat, mi-a permis să-i vorbesc astfel! Ce-i drept, asta a început între noi cumva ciudat. De câtva timp, de mult, de vreo două luni, am observat că vrea să-şi facă din mine un prieten, un confident şi că în bună măsură chiar şi încearcă. Însă nu ştiu de ce asta n-a mers atunci între noi; şi uite că în schimb rămăseseră relațiile ciudate de acum; de aceea am şi început să-i vorbesc astfel. Însă, dacă o dezgustă dragostea mea, de ce nu-mi interzice de-a dreptul să vorbesc de ea?

Nu-mi interzicea; uneori chiar ea mă provoca la discuție şi… fireşte, o făcea în bătaie de joc. Asta o ştiu precis, asta am remarcat-o bine - după ce mă asculta şi mă irita până la durere, îi plăcea să mă buimăcească brusc cu vreun gest de mare dispreț şi neatenție. Şi doar ştie că nu pot trăi fără ea. Uite, acum s-au scurs trei zile de la istoria cu baronul şi eu nu mai pot suporta *despărțirea* noastră. Când am întâlnit-o mai înainte lângă cazinou, inima a început să-mi bată atât de tare, încât m-am făcut palid la față. Dar nici ea nu va rezista fără

mine! Are nevoie de mine, dar oare nu-s pentru ea decât măscăriciul Balakirev[59]?

Are un secret, asta-i clar! Discuția ei cu bunica m-a ințepat dureros în inimă. Doar de o mie de ori am rugat-o să fie sinceră cu mine şi doar ştia că sunt într-adevăr gata să-mi dau viața pentru ea. Dar ea mă privea întotdeauna aproape cu dispreț sau, în locul sacrificiului vieții, pe care i-l propuneam, îmi cerea ieşiri precum cea cu baronul! Oare asta nu-i revoltător? Oare toată lumea pentru ea stă în franțuzul acesta? Dar *mister* Astley? Însă aici lucrurile deveneau absolut de neînțeles şi, Doamne, cât mă chinuiam!

Ajungând acasă, într-un acces de furie, am pus mâna pe condei şi i-am scris la repezeală următoarele:

„Polina Aleksandrovna, văd clar că a venit deznodământul care te va atinge, fireşte, şi pe dumneata. Pentru ultima dată te întreb: ai nevoie sau nu de viața mea? Dacă vei avea nevoie de mine măcar *pentru ceva* - dispune, iar eu stau deocamdată în camera mea, în tot cazul în cea mai mare parte a timpului, şi n-o să plec nicăieri. Când vei avea nevoie de mine - scrie-mi sau cheamă-mă”.

Am sigilat biletul şi l-am trimis printr-un lacheu de pe coridor cu porunca de a i-l înmâna personal. Nu aşteptam răspuns, dar peste trei minute lacheul s-a întors cu ştirea că „îmi trimite salutări”.

Pe la ora şase şi ceva am fost chemat la general.

Acesta mă aştepta în cabinet, îmbrăcat, de parcă se pregătea să plece undeva. Pălăria şi bastonul erau pe canapea. Intrând, mi s-a părut că generalul stătea în mijlocul camerei cu picioarele depărtate, cu capul plecat şi vorbea ceva cu sine însuşi. Dar, de îndată ce m-a văzut, s-a repezit la mine aproape strigând, aşa că eu, fără să vreau, m-am tras îndărăt şi am vrut să fug; dar el m-a

---

59 Ivan Aleksandrovici Balakirev (1699-?) – bufon la curtea țarinei Anna I.

înşfăcat de amândouă mâinile şi m-a tras spre canapea; s-a aşezat pe canapea, pe mine m-a plasat în fotoliul din fața lui şi, fără să-mi lase mâinile, cu buzele tremurânde, cu lacrimi țâşnind deodată pe sub gene, îmi vorbi cu glas implorator:

- Aleksei Ivanovici, salvează-mă, salvează-mă, cruță-mă!

Mult timp n-am putut înțelege nimic; generalul vorbea, vorbea, vorbea şi tot repeta: „Cruță-mă, cruță-mă!" În cele din urmă mi-am dat seama că aşteaptă de la mine un fel de sfat; sau, mai bine zis, părăsit de toți, întristat şi îngrijorat, îşi amintise de mine şi mă chemase numai ca să vorbim, să vorbim, să vorbim.

I se întunecaseră mințile sau, în tot cazul, se pierduse cu firea în cel mai înalt grad. Îşi împreunase mâinile şi era gata-gata să se arunce la picioarele mele, pentru ca (ce credeți?) - pentru ca eu să mă duc imediat la *m-lle* Blanche şi să fac apel la conştiința ei, s-o înduplec să se întoarcă şi să se mărite cu el.

- Să avem iertare, generale, strigai eu, păi *mademoiselle* Blanche, poate, nici nu m-a observat până acum! Ce pot eu să fac?

Dar obiecțiile n-aveau niciun rost; nu înțelegea ce i se spune. Se lansă într-o tiradă despre bunica, dar teribil de incoerentă; încă mai insista că trebuie să cheme poliția.

- La noi, la noi, începu el brusc, clocotind de indignare, într-un cuvânt, într-un stat bine organizat, unde există autorități, asemenea babe ar fi puse imediat sub tutelă! Da, stimate domn, da, continuă el, luând deodată un ton dojenitor şi umblând prin cameră, asta încă n-ați ştiut-o, stimate domn, i se adresă unui stimat domn imaginar din colț, aşa că aflați-o... da... la noi, babelor ăstora li se frânge cerbicea, da, cerbicea, da... o, la naiba!

Şi se aruncă din nou pe canapea, iar după un minut, aproape plângând, sufocându-se, se grăbi să spună că

m-lle Blanche nu se mărită cu el fiindcă, în locul telegramei, a sosit bunica şi că de-acum e clar că nu va primi moştenirea. I se părea că eu nu ştiu nimic din toate astea. Am adus vorba de Des Grieux; generalul dădu din mână: „A plecat! Toată averea mea e ipotecată la el; sunt sărac lipit pământului! Banii pe care i-ai adus dumneata... banii aceia... nu ştiu câți au mai rămas, vreo şapte sute... şi gata, asta-i tot, ce-o să fie mai departe - nu ştiu, nu ştiu!

- Şi cum o să plătiți hotelul? strigai eu, speriat. Şi... pe urmă ce-o să se întâmple?

El mă privi îngândurat, dar, se pare, nu înțelese nimic şi chiar, poate, nici nu mă auzise. Am încercat să aduc vorba despre Polina Aleksandrovna, despre copii; generalul îmi răspunse la repezeală: „Da, da! dar imediat se apucă să vorbească despre prinț, despre faptul că Blanche va pleca acum cu el şi atunci... Şi atunci, ce să mă fac, Aleksei Ivanovici? mi se adresă el deodată. Pentru numele lui Dumnezeu! Ce să mă fac? Spune-mi, asta nu-i ingratitudine? E ingratitudine, nu?”

În fine, începu să plângă cu trei şiroaie de lacrimi pe obraz.

N-aveam ce face cu un asemenea om; dar şi să-l las singur era periculos; n-ar fi fost mare lucru să se întâmple ceva cu el. De altfel, m-am descotorosit cumva de el, însă i-am dat de ştire dădacei să treacă mai des pe la el şi, pe deasupra, am mai vorbit şi cu lacheul de pe coridor, un băiat cu scaun la cap; acesta mi-a promis şi el că-l va ține sub supraveghere.

De îndată ce l-am părăsit pe general, a apărut la mine Potapâci, care mă chema la bunica. Era ora opt şi ea de-abia se întorsese de la cazinou după pierderea definitivă. M-am dus la ea: bătrâna şedea în fotoliu istovită de tot şi pesemne bolnavă. Marfa îi dădu o ceaşcă de ceai pe care aproape că o sili s-o bea. Şi vocea, şi tonul bunicii se schimbaseră vizibil.

- Bună ziua, Aleksei Ivanovici, fiule, spuse ea rar şi aplecându-şi capul cu gravitate, iartă-mă că te-am deranjat o dată, iartă un om bătrân. Eu, fiule, am lăsat totul acolo, aproape o sută de mii de ruble. Ai avut dreptate că n-ai venit ieri cu mine. Acum sunt fără bani, n-am o lețcaie. Nu mai vreau să zăbovesc nicio clipă, plec la nouă şi jumătate. Am trimis la englezul tău, Astley, parcă, şi vreau să-i cer trei mii de franci pentru o săptămână. Tu convinge-l ca nu cumva să creadă oarece şi să mă refuze. Eu, fiule, sunt încă destul de bogată. Am trei sate şi două case. S-or mai găsi şi bani, că doar nu i-am luat pe toți cu mine. Asta ți-o spun, ca nu cumva el să se îndoiască de mai ştiu eu ce... A, uite-l şi pe el! Omul bun se cunoaşte de îndată.

Mister Astley se grăbise să vină la prima chemare a bunicii. Fără să stea deloc pe gânduri şi fără vorbă multă, îi numără imediat trei mii de franci în schimbul unei chitanțe, pe care bunica o semnă. Terminând ce avea de făcut, salută şi se grăbi să plece.

- Acum ascultă şi tu, Aleksei Ivanovici. Până la tren a mai rămas o oră şi ceva, vreau să mă întind, că mă dor oasele. Nu te supăra pe mine, proastă bătrână ce sunt. De-acum n-am să-i mai învinuiesc de nesocotință pe cei tineri, nici pe nefericitul ăsta, pe generalul vostru, n-am să-l mai învinuiesc acum, că aş face un păcat. Oricum bani nu-i dau, aşa cum vrea el, pentru că, aşa cum văd eu, e prostovan de tot, numai că nici eu, bătrână proastă, nu-s mai deşteaptă decât el. Chiar că Dumnezeu se supără şi pe omul bătrân şi-i pedepseşte trufia. Ei, rămâi cu bine. Marfuşa, saltă-mă.

Totuşi, doream s-o conduc pe bunica. Pe lângă asta, mă aflam într-un fel de aşteptare, presimțeam că acuşi-acuşi se va întâmpla ceva. Nu-mi găseam locul în camera mea. Ieşeam mereu pe coridor, chiar am ieşit să mă plimb câteva clipe pe alee. Scrisoarea pe care i-o trimisesem Polinei era clară şi hotărâră. La hotel auzisem

de plecarea lui Des Grieux. În fine, dacă mă respinge ca prieten, poate că n-o să mă respingă ca servitor. Doar are nevoie de mine măcar ca om de alergătură; da, pot să-i fiu de folos, cum să nu!

La ora plecării am dat fuga pe peron şi am urcat-o pe bunica în tren. S-au instalat cu toţii într-un vagon special, cu compartimente pentru familii. „Îţi mulţumesc, fiule, pentru ajutorul tău dezinteresat, îşi luă ea rămas-bun de la mine. Şi transmite-i Praskoviei ceea ce i-am spus ieri: am s-o aştept”.

Am pornit spre casă. Trecând pe lângă apartamentul generalului, am întâlnit-o pe dădacă şi m-am interesat de el. „Eh, boierule, e bine”, mi-a răspuns aceasta, abătută. Totuşi, am intrat, însă în uşa cabinetului m-am oprit cuprins de o uimire categorică. *M-lle* Blanche şi generalul râdeau de se prăpădeau. *Veuve* Cominges şedea şi ea tot acolo, pe canapea. Pesemne că generalul era nebun de bucurie şi turuia felurite aiureli, izbucnind într-un râs nervos şi prelung, din cauza căruia faţa i-o brăzdau mii de zbârcituri şi ochii i se ascundeau undeva. Mai apoi aveam să aflu de la însăşi Blanche că ea, alungându-l pe prinţ şi aflând că generalul plânge, se gândise să-l consoleze şi intrase la el pentru câteva clipe. Dar în momentul acela nu ştia bietul general că soarta îi fusese hotărâtă şi că Blanche începuse să-şi facă bagajele, pentru ca a doua zi chiar, cu primul tren de dimineaţă, să zboare la Paris.

După ce am stat un timp în pragul cabinetului generalului, m-am răzgândit şi am ieşit neobservat. Urcând în camera mea şi deschizând uşa, am observat deodată în semiîntuneric o siluetă care şedea pe scaun, în colţ, lângă fereastră. Nu s-a ridicat la apariţia mea. M-am dus repede aproape, m-am uitat şi mi s-a tăiat răsuflarea: era Polina!

Capitolul XIV

Nu mi-am putut stăpâni un strigăt de surpriză.

- Ce-i? Ce-i? mă întreabă ea ciudat. Era palidă şi mă privea posomorâtă.

- Cum ce-i? Dumneata? Aici, la mine!

- Dacă vin, înseamnă că vin *toată*. Acesta mi-i obiceiul. Ai să vezi imediat; aprinde lumânarea.

Am aprins lumânarea. Polina s-a ridicat, s-a apropiat de masă şi mi-a pus dinainte o scrisoare desfăcută.

- Citeşte, îmi porunci ea.

- E, e scrisul lui Des Grieux! strigai eu, înşfăcând scrisoarea. Mâinile îmi tremurau, iar rândurile îmi jucau dinaintea ochilor. Am uitat expresiile exacte din scrisoare, dar iat-o - chiar dacă nu cuvânt cu cuvânt, cel puțin idee după idee.

„*Mademoiselle*, scria Des Grieux, nişte împrejurări defavorabile mă silesc să plec neîntârziat. Desigur, ați remarcat că am evitat dinadins explicația definitivă cu dumneavoastră până când nu s-au clarificat toate circumstanțele. Sosirea bătrânei (*de la vielle dame*) dumneavoastră rude şi fapta ei absurdă au pus capăt definitiv tuturor nedumeririlor mele. Propriile mele treburi aflate în dezordine îmi interzic definitiv să mai nutresc pe viitor speranțele dulci, cu care mi-am permis să mă îmbăt câtva timp. Regret trecutul, însă sper că în comportamentul meu nu veți găsi ceva nedemn de un gentilom şi om de onoare (*gentilhomme et honnête homme*). După ce mi-am pierdut aproape toți banii împrumutându-l pe tatăl dumneavoastră vitreg, sunt pus în fața necesității extreme de a profita de ceea ce îmi mai rămâne: le-am şi dat de ştire prietenilor mei din Petersburg să vândă neîntârziat bunurile ce mi-au fost ipotecate; totuşi, ştiind că uşuraticul dumneavoastră tată vitreg a cheltuit propriii dumneavoastră bani, m-am decis să-i trec cu vederea cincizeci de mii de franci şi pentru această sumă îi restitui

o parte din chitanțele de ipotecă a averii sale, aşa că aveți acum posibilitatea să recuperați tot ce ați pierdut, cerându-i daune pe cale juridică. Sper, *mademoiselle*, că, având în vedere starea actuală a afacerilor mele, fapta mea va fi foarte avantajoasă pentru dumneavoastră. Sper, de asemenea, că prin această faptă îmi îndeplinesc cu prisosință obligația de om cinstit şi nobil. Vă încredințez că amintirea dumneavoastră este pe veci întipărită în inima mea."

- Ce să-i faci, totu-i clar, spusei eu, adresându-mă Polinei. Oare te puteai aştepta la altceva? adăugai cu indignare.

- Nu mă aşteptam la nimic, îmi răspunse, aparent calmă, însă ceva tot tremura în vocea ei. M-am hotărât de mult; i-am citit gândurile şi am aflat ce-i umblă prin minte. Credea că eu caut... că voi insista... (Se opri şi, fără să termine, îşi muşcă buza şi tăcu.) Dinadins mi-am dublat disprețul față de el, începu Polina din nou, am aşteptat să văd ce va face. Dacă ar fi venit telegrama despre moştenire, i-aş fi aruncat în față datoria idiotului ăstuia (tatăl meu vitreg) şi l-aş fi alungat! Îl urăsc de mult, de mult. O, era cu totul alt om mai înainte, de o mie de ori mai bun, iar acum, acum!... O, cu câtă bucurie i-aş fi aruncat acum în mutra nemernică aceste cincizeci de mii şi l-aş fi scuipat... şi i-aş fi întins scuipatul pe obraz!

- Dar hârtia, polița aceea de cincizeci se mii pe care a restituit-o, se află la general, nu-i aşa? Ia-o şi dă-i-o lui Des Grieux.

- O, nu de asta-i vorba! Nu de asta!...

- Ba da, aşa-i, aşa-i, de asta-i vorba! La drept vorbind, de ce mai e acum generalul în stare? Dar bunica? strigai eu deodată.

- Ce-i cu bunica? rosti cu ciudă Polina. Nu mă pot duce la ea... De fapt, nu vreau să-i cer nimănui iertare, adăugă ea, iritată.

- Ce-i de făcut? strigai. Şi cum, ia spune, cum ai putut să-l iubeşti pe Des Grieux! O, nemernicul, nemernicul! Vrei să-l ucid în duel? Unde-i acum?

- E la Frankfurt şi stă acolo trei zile.

- Spune-mi un singur cuvânt şi plec, chiar mâine, cu primul tren! rostii eu, cuprins de un entuziasm prostesc.

Polina izbucni în râs.

- Mai ştii, poate o să spună: mai întâi restituiți-mi cei cincizeci de mii de franci. Şi, la drept vorbind, de ce s-ar bate în duel?... Astea-s prostii!

- Dar cum, de unde să luăm aceşti cincizeci de mii de franci? repetai eu, scrâşnind din dinți, de parcă s-ar fi putut să-i ridic aşa, deodată, de pe jos. Ascultă: *mister* Astley? întrebai eu, adresându-i-mă cu începutul unei idei ciudate.

Ochii ei prinseră să scapere.

- Cum, *tu însuți* vrei să plec de la tine la englezul acela? rosti ea, privindu-mă sfredelitor drept în față şi zâmbind cu amărăciune. Pentru prima oară în viață îmi spusese *tu*.

Mi se pare că în clipa aceea amețise din cauza tulburării, aşa că se aşeză deodată pe canapea, parcă sleită de puteri.

Parcă m-ar fi lovit un trăsnet; stăteam şi nu-mi venea să-mi cred ochilor, urechilor! Prin urmare, mă iubeşte! A venit la *mine* şi nu s-a dus la *mister* Astley! Ea, o fată, a venit singură în camera mea, la hotel - şi eu stau în fața ei şi încă nu pricep nimic!

O idee ciudată îmi trecu prin minte.

- Polina! Dă-mi numai o oră! Aşteaptă aici numai o oră şi... am să mă întorc! E... e nevoie de asta! O să vezi! Să fii aici, să fii aici!

Şi am ieşit în fugă din cameră, fără să răspund privirii ei uimite şi întrebătoare; mi-a strigat ceva din urmă, dar eu nu m-am întors.

Da, uneori gândul cel mai ciudat, gândul care pare cel mai imposibil prinde rădăcini atât de adânci în capul tău, încât îl iei în fine drept ceva realizabil… Mai mult chiar: dacă ideea se contopeşte cu o dorinţă puternică, pasională, atunci poţi s-o iei câteodată drept ceva fatal, necesar, predestinat, drept ceva ce nu poate să nu se întâmple! Poate că aici mai e ceva. O combinaţie de presimţiri, un efort neobişnuit al voinţei, o autointoxicaţie cu propria fantezie sau nu mai ştiu ce; dar cu mine în seara aceea (pe care n-am s-o uit cât voi trăi) s-a petrecut o întâmplare miraculoasă. Aceasta, cu toate că este pe deplin explicabilă aritmetic, a rămas, totuşi, miraculoasă pentru mine şi până în ziua de astăzi. Şi de ce, de ce această certitudine s-a înrădăcinat atât de adânc, atât de tare în mine, ba încă şi de-atâta vreme? Cu siguranţă, mă gândisem la asta, vă repet, nu ca la un caz care se poate produce printre altele (care, deci, ar putea şi să nu se producă), ci ca la ceva care nicidecum nu poate să nu se întâmple!

Era zece şi un sfert; am intrat în cazinou cu o speranţă atât de fermă şi în acelaşi timp cu o emoţie atât de mare, cum nu mai avusesem niciodată. În sălile de joc era lume destulă, deşi de două ori mai puţină decât în cursul dimineţii.

După ora zece, la mesele de joc rămân jucătorii adevăraţi, împătimiţi, pentru care în staţiuni nu există decât ruleta, care au sosit numai de dragul ei, de-abia observă ce se petrece în jurul lor şi nu se interesează de nimic de-a lungul întregului sezon, ci doar joacă de dimineaţa până noaptea şi ar fi gata să joace şi noaptea întreagă, până în zori, dacă aşa ceva ar fi posibil. Şi întotdeauna se împrăştie cu ciudă, când ruleta se închide la ora douăsprezece. Şi, când crupierul-şef, înainte de închiderea ruletei, aproape de ora douăsprezece, anunţă:

„Les trois derniers coup, messieurs!”[60], sunt uneori în stare să mizeze la aceste ultime trei ture tot ce au în buzunare - şi într-adevăr cu acest prilej pierd cel mai mult. M-am dus la masa unde mai devreme stătuse bunica. Nu era foarte mare înghesuială, aşa că destul de repede am ocupat lângă masă un loc în picioare. Drept în fața mea, pe postavul verde, era scris cuvântul: „*Passe*”. „*Passe*” e o serie de cifre de la nouăsprezece, inclusiv, până la treizeci şi şase. Iar prima serie, de la unu la optsprezece, inclusiv, se numeşte „*Manque*”; dar ce-mi păsa mie de asta? Nu mi-am făcut un plan, nici măcar n-am auzit pe care cifră a căzut ultima lovitură şi, începând jocul, nici nu m-am interesat de asta, cum ar fi făcut un jucător cât de cât chibzuit. Am scos toți cei doisprezece frederici pe care îi aveam şi i-am aruncat pe „*passe*” din fața mea.

- *Vingt deux*![61] a strigat crupierul.

Am câştigat şi am pus din nou totul: şi banii dinainte, şi câştigul.

- *Trente et un*[62], strigă crupierul. Iar am câştigat! Înseamnă că am optzeci de frederici de toți! I-am împins pe toți optzeci pe cele douăsprezece cifre mijlocii (câştig triplu, dar cu două şanse contra mea), roata s-a învârtit şi a ieşit douăzeci şi patru. Mi s-au dat trei fişicuri de câte cincizeci de frederici şi zece monede de aur; În total, cu ce avusesem înainte, m-am pomenit cu două sute de frederici.

Eram parcă în delir şi am împins toată această sumă pe roşu - şi deodată m-am dezmeticit! Şi numai o singură dată în toată seara aceea, de-a lungul întregului joc, spaima a trecut prin mine cu fiori reci şi mi-a făcut mâinile şi picioarele să tremure. Am perceput cu groază şi mi-am dat seama fulgerător: ce înseamnă pentru mine acum să pierd! În miza aceea era toată viața mea!

---

60 Ultimele trei jocuri, domnilor! (fr.)
61 Douăzeci şi doi! (fr.)
62 Treizeci şi unu (fr.).

- *Rouge*! strigă crupierul, iar eu mi-am tras sufletul, în timp ce mă furnica cu foc prin tot trupul. Mi s-a plătit în bilete de bancă; deci, am primit în total patru mii de florini şi optzeci de frederici! (Pe atunci încă mai puteam urmări socotelile.)

Apoi, mi-aduc aminte, am pus din nou două mii de florini pe cele douăsprezece cifre mijlocii şi am pierdut. M-a cuprins turbarea: am înşfăcat ultimele două mii de florini pe care le mai aveam şi i-am pus pe primele douăsprezece cifre - aşa, la noroc, aiurea, fără un plan! De altfel, a existat o clipă de aşteptare, asemănătoare, poate, ca senzație cu ceea ce a simțit *m-me Blanchard*[63], când, la Paris, a zburat din balon la pământ.

- *Quatre*! strigă crupierul. În total, cu miza precedentă, iar m-am pomenit cu şase mii de florini. De-acum priveam lucrurile ca un învingător, nu mă mai temeam de nimic, de nimic şi am aruncat patru mii de florini pe negru. Vreo patru oameni se grăbiră să pună, după mine, tot pe negru. Crupierii s-au uitat unii la alții şi au schimbat câteva cuvinte. În jur, lumea vorbea şi aştepta.

A ieşit negrul. De aici înainte nu-mi mai amintesc nici socotelile, nici ordinea mizelor mele. Îmi aduc doar aminte, ca prin vis, că apucasem să câştig, mi se pare, vreo şaisprezece mii de florini; deodată, după trei lovituri cu ghinion, am pierdut douăsprezece din ele; apoi am împins ultimele patru mii pe „*passe*” (dar de-acum nu mai simțeam nimic; nu făceam decât să aştept, cumva maşinal, fără niciun gând) - şi iar am câştigat; apoi am mai câştigat de patru ori consecutiv. Nu-mi amintesc decât că adunam banii cu miile; îmi mai aduc aminte că cel mai adesea ieşeau cele douăsprezece cifre mijlocii, de care mă ataşasem. Îşi făceau apariția cumva regulat - negreşit de

---

63 Sophie Armand Blanchard – soția aeronautului francez Jean-Pierre Blanchard (1753-1809), inventatorul paraşutei; a murit într-un incendiu pe un aerostat.

vreo trei, patru ori la rând, apoi dispăreau pentru două ture şi iar apăreau pentru trei sau patru jocuri unul după altul. Această regularitate uluitoare se întâlneşte uneori periodic şi asta-i zăpăceşte pe jucătorii zeloşi, care socotesc totul cu creionul în mână. Şi ce teribile batjocuri ale sorţii se întâlnesc uneori aici!

Cred că de la intrarea mea nu trecuse mai mult de o jumătate de oră. Deodată crupierul m-a înştiinţat că am câştigat treizeci de mii de florini şi, întrucât banca nu răspunde pentru o sumă mai mare câştigată de o singură persoană, ruleta se va închide, prin urmare, până a doua zi dimineaţă. Am înşfăcat tot aurul meu, l-am turnat în buzunare, am înhăţat toate bancnotele şi am trecut imediat la altă masă, în altă sală, unde era altă ruletă; acolo mi s-a făcut loc de îndată şi eu m-am apucat să pun din nou la nimereală, fără să socotesc. Nu înţeleg ce m-a salvat!

Uneori, de altfel, în capul meu începea să licărească o combinaţie. Mă ataşam de anumite cifre şi şanse, dar le părăseam curând şi puneam din nou aproape inconştient. Probabil că eram foarte distrat; îmi aduc aminte că crupierii mi-au corijat jocul de câteva ori. Comiteam greşeli grosolane. Tâmplele îmi erau leoarcă de sudoare şi mâinile îmi tremurau. Răsăriseră şi polonezii, oferindu-şi serviciile, dar eu nu ascultam pe nimeni. Norocul nu se curma! Deodată, împrejur s-a iscat o larmă puternică şi s-au făcut auzite râsete. „Bravo, bravo!” strigau toţi, iar unii chiar băteau din palme. Spărsesem şi aici banca, încasând treizeci de mii de florini, iar banca aceasta se închidea şi ea până a doua zi!

- Plecaţi, plecaţi, îmi şoptea vocea cuiva din partea dreaptă. Era un ovrei francez; stătuse tot timpul lângă mine şi parcă mă ajutase din când în când la joc.

- Pentru numele lui Dumnezeu, plecaţi, îmi şopti altă voce la urechea stângă. M-am uitat în treacăt. Era o doamnă foarte modest şi decent îmbrăcată, de aproape

treizeci de ani, cu fața bolnăvicioasă, palidă, obosită, dar care încă mai amintea de minunata ei frumusețe de altădată. În momentul acela îmi burduşeam buzunarele cu bancnotele, pe care le mototoleam de zor, şi adunam aurul rămas pe masă. Înşfăcând ultimul fişic de cincizeci de frederici, am izbutit, neobservat, să i-l strecor în palmă doamnei palide; țineam foarte mult să fac asta şi mi-aduc aminte cum degețelele ei subțirele, slăbuțe, mi-au strâns cu putere mâna în semn de cea mai vie recunoştință. Toate astea s-au petrecut într-o clipă.

După ce am adunat tot, am trecut la *trente et quarante*.

La mesele de *trente et quarante* joacă publicul aristocrat. Nu-i ruletă, e joc de cărți. Aici banca răspunde pentru o sută de mii de taleri deodată. Cea mai mare miză este tot de patru mii de florini. Nu cunoşteam jocul absolut deloc şi nu ştiam aproape nicio miză, în afară de roşu şi negru, care erau şi aici. De astea m-am şi agățat. Tot cazinoul se înghesuia în jur. Nu-mi aduc aminte dacă în răstimpul acela m-am gândit vreodată la Polina. Simțeam atunci o încântare irezistibilă să apuc şi să mătur cu palma biletele de bancă ce creşteau morman în fața mea.

Într-adevăr, parcă destinul îmi dădea ghes. De data asta, ca un făcut, a apărut o situație, care, de altfel, se repetă adesea în timpul jocului. Şansa se agață, de pildă, de roşu şi nu-l părăseşte zece sau chiar cincisprezece ture la rând. Auzisem cu două zile în urmă că, săptămâna trecută, roşul ieşise de douăzeci şi două de ori consecutiv; aşa ceva nici nu se mai pomenise la ruletă şi oamenii povesteau cu uimire. Desigur, toți renunță de îndată la roşu şi, după ce cade de zece ori, de exemplu, nu se hotărăşte mai nimeni să pună pe această culoare. Dar atunci nici pe negru, culoarea opusă roşului, nu mizează niciunul dintre jucătorii cu experiență. Un jucător cu experiență ştie ce înseamnă „capriciul întâmplării”. De pildă, s-ar părea că, după ce roşul a ieşit de şaisprezece ori,

a şaptesprezecea lovitură se va opri negreşit pe negru. La asta se reped ciotcă novicii, dublează sau triplează mizele şi pierd groaznic.

Însă eu, dintr-un capriciu ciudat, observând că roşul a ieşit de şapte ori la rând, m-am agăţat dinadins de el. Sunt convins că aici era vorba pe jumătate de amor-propriu; voiam să-i uimesc pe spectatori cu riscul meu nebun şi - o, ce senzaţie ciudată! - îmi amintesc clar că deodată, fără nicio provocare din partea amorului-propriu, a pus stăpânire pe mine o însetare teribilă de a risca. Poate că, trecând prin asemenea senzaţii, sufletul nu se saturează cu ele, ci numai se excită şi pretinde senzaţii mai puternice, şi mai puternice, până la istovirea definitivă. Şi, zău că nu mint, dacă regulamentul jocului ar fi permis să pun cincizeci de mii de florini deodată, i-aş fi pus negreşit. Împrejur, oamenii strigau că e o nebunie, că roşul tocmai ieşise a paisprezecea oară!

- *Monsieur a gagné déjà cent mille florins*[64], se auzi lângă mine vocea cuiva.

Brusc, m-am dezmeticit. Cum? Eu am câştigat în seara asta o sută de mii de florini! Păi la ce-mi trebuie mai mult? M-am repezit la biletele de bancă, le-am băgat mototol în buzunar, fără să le număr, am tras lângă mine tot aurul, toate fişicurile şi am ieşit în fugă din cazinou. Toţi râdeau în jur, când eu străbăteam sălile, uitându-se la buzunarele mele umflate şi văzându-mă că merg clătinat din pricina greutăţii aurului. Cred că era cu mult peste o jumătate de *pud*[65]. Câteva mâini s-au întins spre mine; le-am dat câţiva pumni de bani, cât am putut să apuc. Doi ovrei m-au oprit lângă uşă.

---

64 Domnul a câştigat deja o sută de mii de florini (fr.).

65 Un pud este egal cu 16, 381 kg.

- Sunteți curajos! Sunteți foarte curajos! mi-au spus. Dar plecați neapărat mâine dimineață, cât mai devreme, altfel o să pierdeți tot-tot...

Nu-i ascultam. Aleea era atât de întunecoasă, încât puteai să-ți bagi degetele în ochi. Până la hotel aveam de mers cam o jumătate de verstă. Nu m-am temut niciodată nici de hoți, nici de tâlhari, chiar şi atunci când eram mic; nu mă gândeam la ei nici acum. De fapt, nu-mi amintesc la ce m-am gândit pe drum; n-aveam niciun gând. Simțeam doar o încântare teribilă, încântarea norocului, a izbânzii, a puterii - nu ştiu cum să mă exprim. Îmi apărea dinainte şi chipul Polinei; îmi aduceam aminte şi îmi dădeam seama că mă duc la ea, că mă voi întâlni îndată cu ea şi îi voi povesti, îi voi arăta... dar de-abia îmi aminteam ce-mi vorbise mai înainte şi de ce plecasem, şi toate senzațiile recente, pe care le încercasem doar cu vreo oră şi jumătate mai înainte, îmi păreau acum ceva trecut, rezolvat, îngropat - de care nu ne vom mai aminti, pentru că acum totul începe de la început. Aproape de capătul aleii m-a cuprins brusc spaima: „Dar dacă aş fi ucis şi jefuit!” Spaima mi se dubla la fiecare pas. Aproape că alergam. Deodată, la capătul aleii, şi-a arătat strălucirea întregul nostru hotel, scăpărându-şi luminile nenumărate. Slavă Domnului: am ajuns acasă!

Am urcat în fugă până la etajul meu şi am deschis iute uşa. Polina era acolo şi şedea pe canapeaua mea, în fața lumânării aprinse, cu brațele încrucişate. M-a privit cu uimire şi, se înțelege, în momentul acela aveam o înfățişare destul de ciudată. M-am oprit dinaintea ei şi am început să arunc pe masă toată grămada de bani.

Capitolul XV

Îmi amintesc că Polina se uita teribil de stăruitor la chipul meu, dar fără să se mişte din loc şi fără să-şi schimbe măcar poziția.

- Am câştigat două sute de mii de franci, exclamai eu, aruncând ultimul fişic. Mormanul uriaş de bilete şi de fişicuri de aur ocupa toată masa şi eu nu-mi mai puteam lua ochii de la el, încât minute în şir uitam cu totul de Polina. Ba începeam să aranjez grămezile de bani, făcându-le teancuri, ba împingeam la un loc tot aurul, ba lăsam totul baltă şi umblam cu paşi repezi prin cameră, cădeam pe gânduri, după care iar mă duceam iute la masă şi mă apucam din nou să număr banii. Deodată, parcă dezmeticindu-mă, m-am repezit la uşă şi am încuiat-o repede, răsucind de două ori cheia în broască. Apoi m-am oprit gânditor în dreptul micului meu geamantan.

- Oare să-i punem în geamantan până mâine? întrebai eu, întorcându-mă brusc spre Polina şi amintindu-mi dintr-o dată de existența ei. Ea stătea pe canapea fără să se mişte, în acelaşi loc, dar mă privea insistent. Expresia chipului ei era cumva ciudată; nu mi-a plăcut expresia aceea! N-aş greşi dacă aş spune că se citea ură în ea.

M-am dus repede la ea.

- Polina, uite douăzeci şi cinci de mii de florini, asta înseamnă cincizeci de mii de franci, ba chiar mai mult. Ia-i şi aruncă-i lui Des Grieux în obraz chiar mâine.

Ea nu-mi răspunse.

- Dacă vrei, îi duc chiar eu, dis-de-dimineață. Aşa vrei?

Polina izbucni deodată în râs. Râse mult timp.

Mă uitam la ea cu uimire şi cu un sentiment de amărăciune. Râsul acesta semăna foarte bine cu râsul batjocoritor, frecvent, din ultimul timp, care o apuca întotdeauna în momentul celor mai pasionate declarații de

dragoste ale mele. În fine, încetă şi se încruntă; mă privi cu asprime pe sub sprâncene.

- Nu iau bani de la tine, rosti ea cu dispreț.

- Cum? Ce-i asta? strigai eu. Polina, de ce?

- Nu iau bani pe degeaba.

- Ți-i ofer ca prieten; viața mea ți-o ofer.

Mă fixă cu o privire lungă, scrutătoare, ca şi când ar fi vrut să mă străpungă.

- Dai prea mult, rosti ea, zâmbind. Amanta lui Des Grieux nu merită cincizeci de mii de franci.

- Polina, cum poți să vorbeşti aşa cu mine! îi strigai cu reproş. Mă iei drept Des Grieux?

- Te urăsc! Da... Da!... Nu te iubesc mai mult decât pe Des Grieux! strigă ea, cu o scăpărare bruscă a ochilor.

Apoi îşi acoperi fața cu palmele şi făcu o criză de isterie. M-am repezit la ea.

Am înțeles că se întâmplase ceva cu ea în timpul absenței mele. Părea să nu fie în toate mințile.

- Cumpără-mă! Vrei? Vrei? Cu cincizeci de mii de franci, ca Des Grieux? rosti ea cu greu printre sughițurile convulsive de plâns. Am îmbrățişat-o, i-am sărutat mâinile, picioarele, am căzut în genunchi în fața ei.

Isteria ei continua. Îşi puse amândouă mâinile pe umerii mei şi mă cerceta insistent; parcă voia să citească ceva pe chipul meu. Mă asculta, dar pesemne că nu auzea ce îi spuneam. O umbră de grijă şi îngrijorare îi apăruse pe față. Mă temeam pentru ea; eram sigur că mintea i se întunecă. Ba începea subit să mă tragă încet spre ea şi un zâmbet încrezător îi şi rătăcea pe chip; ba, deodată, mă împingea şi iarăşi, cu privirea întunecată, se apuca să mă cerceteze.

Deodată se repezi să mă îmbrățişeze.

- Doar mă iubeşti, nu-i aşa că mă iubeşti? spuse ea. Căci tu, căci tu... ai vrut să te bați cu baronul pentru mine! Şi deodată izbucni în hohote de râs, de parcă ceva comic şi simpatic îi licărise prin minte. Plângea şi râdea în acelaşi

timp. Şi eu parcă eram în delir. Îmi aduc aminte că Polina începuse să-mi spună ceva, iar eu nu puteam să înțeleg aproape nimic. Era un fel de aiureală, un fel de gângurit, de parcă ar fi vrut să-mi spună cât mai repede ceva, un delir întrerupt din când în când de râsul cel mai vesel cu putință, care începea să mă sperie. „Nu, nu, tu eşti dragul, dragul meu! repeta ea. Îmi eşti credincios!” - şi iarăşi îmi punea mâinile pe umeri, iarăşi mă scruta şi continua să repete: „Mă iubeşti... mă iubeşti... o să mă iubeşti?” Nu-mi luam ochii de la ea; n-o mai văzusem niciodată cuprinsă de asemenea accese de tandrețe şi iubire; ce-i drept, era un delir, dar... observându-mi privirea pătimaşă, ea începu deodată să zâmbească şiret; din senin, aduse vorba despre *mister* Astley.

De altfel, despre *mister* Astley aducea vorba neîncetat (mai ales când se străduia să-mi povestească ceva), dar ce anume spunea - asta n-am putut pricepe; mi se pare că îşi râdea chiar de el; repeta fără încetare că el aşteaptă... şi că eu nu ştiu, dar el stă precis acum sub fereastră. „Da, da, sub fereastră! Ia deschide, uită-te, uită-te şi o să vezi că-i aici!” Mă împingea spre fereastră, dar de îndată ce mă pregăteam să mă duc, izbucnea în râs, eu rămâneam lângă ea, iar Polina se repezea să mă îmbrățişeze.

- Plecăm de-aici? Nu-i aşa că plecăm mâine? îi venea ei câte un gând neliniştit. Poate (şi cădea pe gânduri)... poate o ajungem din urmă pe bunica, ce crezi? Mă gândesc că la Berlin o ajungem. Ce crezi că o să spună când o s-o ajungem din urmă şi o să ne vadă? Dar *mister* Astley?... Ah, el n-ar sări de pe Schalangenberg, ce crezi? (Izbucni în hohote de râs.) Ascultă: ştii unde se duce vara viitoare? Vrea să plece la Polul Nord pentru cercetări şi m-a chemat cu el, ha, ha, ha! Spune că, fără europeni, noi, ruşii, nu ştim nimic şi nu suntem în stare de nimic... Dar şi el e bun! Ştii, el îl scuză pe „general”; spune că Blanche... că patima - lasă, nu ştiu, nu ştiu, nu ştiu, repetă ea deodată, parcă încurcându-se şi pierzând şirul.

Sărmanii, ce milă-mi e de ei şi de bunica... Ascultă, ascultă, cum să-l ucizi pe Des Grieux? Şi oare, oare chiar credeai că o să-l ucizi! O, prostuțule! Chiar ai putut să crezi că o să te las să te bați cu Des Grieux? Păi nici pe baron n-ai putea să-l ucizi, adăugă ea, râzând brusc. M-am uitat la voi amândoi, de pe bancă; şi cum n-aveai atunci chef să te duci, când te-am trimis. Ah, cum am râs atunci, cum am râs! adăugă ea hohotind.

Şi deodată mă sărută şi mă îmbrățişă din nou, îşi lipi iarăşi pătimaş şi gingaş obrazul de al meu. Nu mă mai gândeam la nimic şi nu mai auzeam nimic. Mi-am pierdut capul...

Cred că era aproape şapte dimineața când m-am dezmeticit; soarele lumina camera. Polina şedea lângă mine şi privea ciudat în jur, de parcă ieşea dintr-o beznă şi îşi aduna amintirile. Şi ea de-abia se trezise şi se uita fix la masă şi la bani. Capul îmi era greu şi mă durea. Am vrut s-o iau de mână pe Polina; ea m-a îmbrâncit brusc şi a sărit de pe canapea. Ziua care începea era mohorâtă; plouase în zori. Polina se duse la fereastră, o deschise, îşi scoase capul şi pieptul afară şi, sprijinindu-se în mâini cu coatele pe pervaz, stătu aşa vreo trei minute, fără să se întoarcă spre mine şi fără să asculte ce-i spuneam. În momentul acela mă gândeam cu spaimă: ce se va întâmpla de-acum şi cum se vor termina toate astea? Deodată, ea se ridică de la fereastră, se apropie de masă şi, privindu-mă cu o expresie de ură calmă, cu buzele tremurând de ciudă, îmi spuse:

- Hai, acum dă-mi cei cincizeci de mii de franci ai mei!

- Polina, iar, iar! începui eu.

- Sau te-ai răzgândit? Ha-ha-ha! Poate că-ți pare rău?

Cei douăzeci şi cinci de mii de florini, numărați încă din ajun, erau pe masă; i-am luat şi i-am dat.

- Acum sunt ai mei? Nu-i aşa? Aşa-i? mă întrebă ea cu răutate, ținând banii în mână.

- Întotdeauna au fost ai tăi, spusei.

- Bine, atunci ține-ți cei cincizeci de mii de franci ai tăi! Îşi făcu vânt şi îi aruncă spre mine. Teancul mă lovi dureros peste față şi se împrăştie pe podea. Săvârşind această ispravă, Polina ieşi în fugă din cameră.

Ştiu, fireşte, că nu era în toate mințile, cu toate că nu înțeleg această demență temporară. Ce-i drept, şi acum, după ce a trecut o lună, e încă bolnavă. Care a fost, totuşi, cauza acestei stări şi, mai ales, a acestei ieşiri? Mândria ofensată? Disperarea pentru faptul că se hotărâse să vină la mine? Nu cumva purtarea mea a făcut-o să i se pară că mă înfumurez la fel ca şi Des Grieux, că vreau să mă descotorosesc de ea, dăruindu-i cincizeci de mii de franci? Dar n-a fost asta, mi-o spune conştiința. Cred că de vină a fost aici în parte şi vanitatea ei: vanitatea i-a şoptit să nu aibă încredere în mine şi să mă jignească, deşi toate acestea, poate, i se păreau şi ei înseşi neclare. În cazul acesta, eu, desigur, am plătit în locul lui Des Grieux şi am ajuns vinovat fără să am, poate, vreo vină deosebită. Ce-i drept, totul n-a fost decât un delir; e drept că şi eu am ştiut că ea delirează şi… n-am acordat atenție acestui fapt. Poate că acum ea nu-mi poate ierta asta? Da, acum; dar atunci, atunci? Doar nu erau atât de puternice delirul şi boala ei, încât să nu-şi dea seama absolut deloc ce face venind la mine cu scrisoarea lui Des Grieux? Înseamnă că ştia ce face.

Cum am putut, la repezeală, am băgat toate hârtiile şi toată grămada de aur în aşternut, le-am acoperit şi am ieşit la vreo zece minute după Polina. Eram sigur că fugise acasă şi voiam să mă furişez în apartamentul lor şi, în vestibul, s-o întreb pe dădacă de sănătatea domnişoarei. Mare mi-a fost uimirea când am aflat de la dădacă, pe care am întâlnit-o pe scară, că Polina încă nu s-a întors acasă şi că dădaca venea ea însăşi după ea la mine.

- Chiar acum, i-am spus eu, chiar acum a plecat de la mine, de vreo zece minute. Unde a putut să dispară?

Dădaca m-a privit cu dojană.

Între timp se iscase o istorie întreagă, care şi începuse de-acum să circule prin hotel. În încăperile portarului şi ale recepționerului-şef se şuşotea că la ora şase dimineața *fräulein* ieşise în fugă din hotel şi alergase în direcția hotelului d'Anglettere. Din cuvintele şi aluziile lor mi-am dat seama că ei ştiau că Polina îşi petrecuse toată noaptea la mine în cameră. De altfel, se vorbea de-acum despre întreaga familie a generalului: se aflase că generalul îşi ieşise din minți în ajun şi plânsese de răsunase tot hotelul. Se mai povestea că bunica era mama acestuia, care sosise dinadins şi îşi făcuse apariția chiar din Rusia, ca să-i interzică fiului ei căsătoria cu *m-lle* de Cominges şi, în caz de nesupunere, să-l dezmoştenească şi, întrucât acesta n-a vrut într-adevăr s-o asculte, şi-a pierdut dinadins toți banii la ruletă, pentru ca astfel generalului să nu-i rămână nimic. „*Diese Russen*!" [66] repeta recepționerul-şef cu indignare, clătinând din cap. Alții râdeau. Recepționerul-şef întocmea nota de plată. Despre câştigul meu se aflase; Karl, lacheul de pe coridor, a fost primul care m-a felicitat. Dar nu-mi stătea gândul la ei. M-am repezit spre hotelul d'Angleterre.

Era încă devreme; *mister* Astley nu primea pe nimeni; însă, aflând că eram eu, a ieşit pe coridor şi s-a oprit dinaintea mea, ațintindu-şi tăcut asupra mea ochii de culoarea cositorului şi aşteptând să audă ce voi spune. L-am întrebat de îndată despre Polina.

- E bolnavă, îmi răspunse *mister* Astley, continuând să mă privească țintă şi fără să mă slăbească din ochi.

- Deci, e într-adevăr la dumneata?

- O, da, e la mine.

- Să înțeleg că… ai intenția s-o ții la dumneata?

- O, da, am această intenție.

---

66 Ruşii ăştia! (germ.)

- *Mister* Astley, asta va provoca un scandal; asta nu se poate. Pe deasupra, e foarte bolnavă; poate n-ai remarcat?

- O, da, am remarcat şi ți-am şi spus că-i bolnavă. Dacă n-ar fi fost bolnavă, nu şi-ar fi petrecut noaptea la dumneata.

- Deci, şi asta o ştii?

- Asta o ştiu. Ieri se pregătea să vină aici şi eu aş fi dus-o la o rudă a mea, dar, întrucât era bolnavă, a greşit şi s-a dus la dumneata.

- Ca să vezi! Atunci, te felicit, *mister* Astley. Apropo, mi-ai dat o idee: nu cumva ai stat toată noaptea sub fereastra noastră? *Miss* Polina m-a silit toată noaptea să deschid fereastra şi să mă uit dacă nu cumva stai sub fereastră; râdea teribil.

- Chiar aşa? Nu, n-am stat sub fereastră; dar am aşteptat pe coridor şi am umblat prin apropiere.

- Dar trebuie tratată, *mister* Astley.

- O, da, am şi chemat un doctor şi, dacă moare, o să-mi dai socoteală de moartea ei.

M-am mirat. „Dar asta-i o prostie, *mister* Astley, ce vrei?"

- E adevărat că ieri ai câştigat două sute de mii de taleri?

- Numai două sute de mii de franci.

- Ei, vezi? Aşadar, ia şi pleacă în dimineața asta la Paris.

- De ce?

- Când au bani, toți ruşii se duc la Paris, mă lămuri *mister* Astley, cu o voce şi cu un ton, de parcă ar fi vorbit ca din carte.

- Ce să fac eu, vara, la Paris? O iubesc, *mister* Astley! Ştii şi singur.

- Oare? Sunt sigur că nu. În plus, rămânând aici, o să pierzi, probabil, tot şi n-o să mai ai cu ce pleca la Paris.

Dar te las cu bine şi sunt absolut convins că astăzi pleci la Paris.

- Bine, la revedere, numai că la Paris nu plec. Gândeşte-te, *mister* Astley, ce se va întâmpla acum la noi? Într-un cuvânt, generalul… şi acum această întâmplare cu *miss* Polina - despre asta se va vorbi în tot oraşul.

- Da, în tot oraşul; însă generalul, cred eu, nu se gândeşte la asta; are alte griji. Pe deasupra. *miss* Polina are dreptul absolut să locuiască unde doreşte. Iar în privința acestei familii se poate spune fără a greşi că nu mai există.

Mergeam şi râdeam de convingerea ciudată a acestui englez că voi pleca la Paris. „Totuşi, vrea să mă împuşte în duel, m-am gândit eu, dacă *mademoiselle* Polina va muri - ce mai treabă încurcată!” Jur că îmi era milă de Polina, dar, ciudat lucru, din momentul în care, în ajun, mă atinsesem de masa de joc şi începusem să adun teancurile de bani, iubirea mea trecuse cumva în planul al doilea. Asta o spun acum; dar atunci încă nu-mi dădeam seama cu limpezime de toate acestea… Oare sunt într-adevăr jucător, oare într-adevăr… am iubit-o atât de ciudat pe Polina? Nu, şi acum o mai iubesc, Dumnezeu mi-e martor! Iar atunci când ieşisem de la *mister* Astley şi mă duceam acasă, sufeream sincer şi mă acuzam… Dar… dar deodată mi s-a întâmplat o istorie extrem de ciudată şi de stupidă.

Mă grăbeam la general când, deodată, nu departe de apartamentul lor, s-a deschis o uşă şi m-a strigat cineva. Era *m-mme veuve* Cominges, care mă strigase la porunca domnişoarei Blanche. Am intrat în apartamentul domnişoarei Blanche.

Aveau un apartament mic, de două camere. Din dormitor se auzeau râsetele şi strigătele domnişoarei Blanche. Se ridica din pat.

- *A, c'est lui*! *Viens donc*, *bête*! E adevărat *que tu as gagné une montagne d'or et d'argent*? *J'aimerais mieux l'or*[67].

- Am câştigat, i-am răspuns eu, râzând.

- Cât?

- O sută de mii de florini.

- *Bibi*, *comme tu es bête*. Dar intră aici, nu aud nimic. *Nous ferons bombance*, *n'est-ce pas*?[68]

Am intrat la ea. Stătea tolănită sub o plapumă roz de atlaz, de sub care ieşeau la iveală umerii ei bronzaţi, sănătoşi, splendizi, nişte umeri pe care doar în vis îi mai poţi vedea; de-abia îi acoperea cămăşuţa de batist tivită cu dantelele cele mai albe, ceea ce se potrivea extraordinar de bine cu pielea ei negricioasă.

- *Mons fils*, *as-tu du coeur*?[69] strigă ea de cum mă văzu, după care izbucni în râs. Râdea întotdeauna foarte vesel şi uneori chiar sincer.

- *Toute autre*... începui eu, parafrazându-l pe Corneille.

- Vezi, *vois-tu*, începu ea deodată să turuie, în primul rând, găseşte-mi ciorapii, ajută-mă să mi-i trag pe picioare şi, în al doilea rând, *si tu n'es pas trop bête*, *je te prends à Paris*[70]. Ştii, plec acum.

- Acum?

- Peste o jumătate de oră.

Într-adevăr, toate bagajele erau strânse. Toate geamantanele şi lucrurile ei stăteau pregătite. Cafeaua fusese de mult servită.

- *Eh bien*! Dacă vrei, *tu verras Paris*. *Dis donc qu'est ce que c'est qu'un outchitel*? *Tu étais bien bête*, *quand tu*

---

67 A, el e! Dar vino, prostuţule!... că ai câştigat o grămadă de aur şi de argint. Eu aş fi preferat aurul (fr.).

68 Bibi, ce prost eşti!... O să chefuim, nu-i aşa? (fr.)

69 Fiule, ai curaj? (fr.)

70 Dacă nu eşti prea prost, o să te iau la Paris (fr.).

étais outchitel[71]. Unde mi-s ciorapii. Hai, trage-mi-i pe picioare!

Întinse piciorușul într-adevăr splendid, negricios, mic, nedeformat, precum aproape toate aceste picioare care arată atât de drăguț în pantofi. Am râs și am început să-i trag pe picior ciorapul de mătase. Între timp, *m-lle* Blanche ședea în așternut și turuia:

- *Eh bien, que feras-tu, si je te prends avec*? În primul rând, *je veux cinquante mille francs*. O să mi-i dai la Frankfurt. *Nous allons à Paris*: acolo o să locuim împreună *et je te ferai voir des étoiles en plein jour*[72]. O să vezi femei cum n-ai mai văzut niciodată. Ascultă...

- Stai, să-ți dau, uite-așa, cincizeci de mii de franci, și atunci eu cu ce mai rămân?

- *Et cent cinquante mille francs*, ai uitat, și, pe deasupra, accept să stau în locuința ta o lună, două, *que sais-je*! Firește, în aceste două luni, o să cheltuim și acești o sută cinzeci de mii de franci. Vezi, *je suis bonne enfant*[73] și îți spun dinainte, *mais tu verras des étoles*.

- Cum, în numai două luni?

- Ce? Asta te îngrozește? *Ah, vil esclave*![74] Știi că o lună de viață ca asta este mai frumoasă decât întreaga ta existență? O lună - *et après le déluge*! *Mais tu ne peux comprendre, va*! Pleacă, pleacă, tu nu meriți așa ceva! Ah, *que fais tu*?[75]

În momentul acela îi trăgeam ciorapul pe celălalt picior, dar nu m-am putut abține și i l-am sărutat. Și l-a

---

71 Ei bine!... o să vezi Parisul. Ia spune ce-i aceea „ucitel“? Erai foarte prost când erai „ucitel“ (fr.).

72 Ei bine, ce-o să faci, dacă te iau cu mine?... vreau cincizeci de mii de franci.... Plecăm la Paris... și o să te fac să vezi stelele în plină zi (fr.).

73 Sunt fată bună (fr.).

74 Ah, sclav josnic! (fr.).

75 Și pe urmă potopul! Dar tu nu poți pricepe, pleacă!... ce faci? (fr.)

smuls şi a început să mă lovească peste faţă cu vârful piciorului. Până la urmă, m-a alungat de-a binelea. *Eh bien, mon outchitel, je t'attends, si tu voix*[76]; peste un sfert de oră, plec! îmi strigă ea din urmă.

Întors acasă, eram de-acum ca ameţit. Asta-i, nu-s vinovat că *m-lle* Polina mi-a aruncat în obraz cu un teanc întreg de bani şi că încă de ieri l-a preferat pe *mister* Astley. Câteva dintre biletele de bancă împrăştiate se mai aflau încă pe jos. Le-am adunat. În clipa aceea s-a deschis uşa şi şi-a făcut apariţia însuşi recepţionerul-şef (care mai înainte nici nu se uita la mine), propunându-mi să mă mut la parter, în apartamentul excelent ocupat până atunci de contele V.

Am stat şi m-am gândit.

- Nota, am strigat, plec îndată, peste zece minute! „Dacă-i Paris, Paris să fie!" mi-am spus în sinea mea. Înseamnă că aşa mi-a fost scris!

Într-adevăr, peste un sfert de oră şedeam tustrei într-un vagon cu compartimente pentru familii: eu, *m-lle Blanche et m-me veuve Cominges*. *M-lle* Blanche râdea cu hohote, aproape isteric. *Veuve* Cominges îi ţinea hangul; n-aş spune că eu mă simţeam prea vesel. Viaţa mi se frângea în două, dar din ajun mă obişnuisem de-acum să joc totul pe o carte. Poate că-i adevărat că n-am rezistat în faţa banilor şi mi s-a urcat la cap. *Peut-être, je ne demandais pas mieux*[77]. Mi se părea că temporar, dar numai temporar se schimbă decorul. „Dar peste o lună o să fiu aici şi atunci... şi atunci o să ne măsurăm puterile, *mister* Astley!" Mda, aşa cum îmi aduc acum aminte, mă simţeam atunci teribil de trist, deşi râdeam de mă prăpădeam cu prostuţa aceea de Blanche.

- Ce mai vrei? Ce prost eşti! O, ce prost eşti! striga Blanche, întrerupându-şi râsul şi începând să mă

---

76 Ei bine, „ucitel" al meu, te aştept, dacă vrei (fr.).
77 Poate că tocmai asta îmi trebuia (fr.).

ocărască la modul serios. Da, da, da, o să cheltuim cei două sute de mii de franci ai tăi, în schimb, *mais tu seras hereux*, *comme un petit roi*[78]; de-acum o să-ți leg eu însămi cravata şi o să-ți fac cunoştință cu Hortense. Iar după ce o să cheltuim toți banii noştri, vei veni aici şi vei sparge din nou banca. Ce ți-au spus ovreii? Principalul e să ai curaj, tu îl ai, şi nu o dată ai să-mi aduci bani la Paris. *Quant à mois*, *je veux cinquante mille francs de rente et alors*[79]…

- Dar generalul? am întrebat.

- Generalul, ştii şi singur, în fiecare zi, la ora asta, se duce să-mi cumpere un buchet de flori. De data asta i-am poruncit dinadins să-mi găsească florile cele mai rare. Bietul de el se va întoarce, dar păsărica a zburat. Va zbura după noi la Paris, o să vezi. Ha, ha, ha! O să fiu foarte bucuroasă. La Paris o să-mi fie de folos; în locul lui, nota de la hotelul de aici o s-o achite *mister* Astley…

Iată, deci, în ce mod am plecat atunci la Paris.

---

78 În schimb vei fi fericit ca un mic rege (fr.).

79 Cât despre mine, vreau o rentă de cincizeci de mii de franci şi atunci… (fr.).

Capitolul XVI

Ce să spun despre Paris? Totul a fost, desigur, şi delir, şi nerozie. N-am stat la Paris decât trei săptămâni şi ceva şi, în acest răstimp, le-am făcut capătul celor o sută de mii de franci ai mei. Spun numai o sută de mii; restul de o sută de mii i-am dat domnişoarei Blanche în bani gheață - cincizeci de mii la Frankfurt şi peste trei zile, la Paris, i-am mai dat o poliță de cincizeci de mii, pe care, de altfel, ea mi-a luat şi banii peste o săptămână, *„et les cent mille francs, qui nous restent tu les mangeras avec moi, mon outchitel"*[80]. Mereu îmi spunea preceptor. E greu să-ți imaginezi pe lume vreo ființă mai calculată, mai avară şi mai cărpănoasă decât m-lle Blanche. Dar asta în privința banilor ei. Cât priveşte cele o sută de mii de franci ale mele, mi-a spus mai apoi de-a dreptul că-i trebuiau pentru a crea prima impresie la Paris. „Întrucât acum am început să trăiesc onorabil o dată pentru totdeauna şi nimeni n-o să mă mai abată de la calea asta, cel puțin aşa mi-am pus în gând", adăugă ea. De altfel, eu aproape că nu am văzut cele o sută de mii; banii îi ținea tot timpul la ea, iar în portofelul meu, pe care mi-l scotocea zilnic, nu se adunau niciodată mai mult de o sută de franci, ba aproape întotdeauna mai puțini.

- Ce nevoie ai tu de bani? mă întreba ea uneori cu aerul cel mai naiv, iar eu n-o contraziceam. În schimb, şi-a aranjat foarte bine apartamentul cu banii ăştia şi, atunci când m-a adus la inaugurare, mi-a spus, arătându-mi camerele: „Iată ce se poate face cu socoteală şi bun-gust, având mijloacele cele mai mizere". Aceste mijloace mizere fuseseră, totuşi, cincizeci de mii de franci fix. Cu restul de cincizeci de mii, şi-a luat trăsură, cai şi, în plus, am dat două baluri, adică două serate, la care au fost şi Lisette şi

---

80 Iar cele o sută de mii de franci, care ne-au rămas, o să-i mănânci tot cu mine, „ucitel" al meu (fr.).

Cléopâtre- două femei remarcabile în multe şi multe privințe, ba chiar nici pe departe urâte. La aceste două serate am fost silit să joc stupidul rol de gazdă, să primesc şi să distrez nişte negustori idioți, parveniți, diferiți locotenenți imposibili prin ignoranța şi lipsa lor de ruşine, precum şi nişte bieți autoraşi şi jurnalişti de tot nimicul, care îşi făcuseră apariția în fracuri la modă, cu mănuşi galbene şi arătându-şi amorul-propriu şi fudulia într-un hal, care nici la noi la Petersburg nu e de închipuit, lucru care spune multe. Ăstora chiar le-a trecut prin cap să-şi râdă de mine, dar eu m-am îmbătat cu şampanie şi m-am tolănit în camera din spate. Totul a fost pentru mine dezgustător în cel mai înalt grad. „*C'est un outchitel*, le spunea despre mine Blanche, *il a gagné deux cent mille francs*[81] şi fără mine nu s-ar fi priceput să-i cheltuiască. După aceea se va angaja iar ca preceptor - nu cumva ştie careva vreun loc? Trebuie să facem ceva pentru el." Am început să beau foarte des şampanie, pentru că mă simțeam mereu tare trist şi îmi era îngrozitor de urât. Trăiam în mediul cel mai burghez, cel mai mercantil, unde fiecare *sou* era socotit şi plănuit. Blanche nu prea ținea la mine în primele săptămâni şi eu remarcasem asta; ce-i drept, mă îmbrăca foarte elegant şi îmi lega în fiecare zi cravata cu mâna ei, dar în suflet mă disprețuia sincer. Eu nu dădeam nicio atenție acestui lucru. Plicticos şi mohorât, am început să mă duc în mod obişnuit la „*Château des Fleurs*", unde, în mod regulat, în fiecare seară, mă îmbătam şi învățam cancan (care se dansează acolo cât se poate de dezgustător), şi ulterior am căpătat în acest domeniu o oarecare faimă. În fine, Blanche şi-a dat seama cu cine are de-a face: îşi făcuse ideea preconcepută că eu, în decursul conviețuirii noastre, voi umbla după ea cu creionul şi hârtia în mână şi voi socoti mereu cât a cheltuit, cât a furat, cât va cheltui şi cât va fura şi, desigur, era

---

81 E un „ucitel"… a câştigat două sute de mii de franci (fr.).

convinsă că pentru fiecare zece franci ne vom lua la bătaie. La fiecare atac al meu, presupus de ea cu anticipație, își pregătea din timp obiecțiile; dar, nevăzând niciun fel de atacuri din partea mea, se apuca să obiecteze ea însăși mai întâi. Uneori începea cu aprindere, dar, văzându-mă tăcând, cel mai adesea tolănit pe pat și privind fix în tavan, a ajuns până la urmă să se mire. La început a crezut că-s prost, *„un outchitel”* acolo, și pur și simplu își întrerupea explicațiile, gândindu-se pesemne în sinea ei: „Păi e prost; n-are rost să-l pun pe gânduri, dacă tot nu pricepe nimic”. Uneori, de pildă, ieșea în oraș, dar revenea peste vreo zece minute (asta s-a întâmplat în timpul cheltuielilor celor mai frenetice, cheltuieli care nu erau nici pe departe pe măsura mijloacelor noastre: de exemplu, și-a schimbat caii și a cumpărat o pereche de șaisprezece mii de franci).

- Ce zici, Bibi, nu te superi? m-a întrebat, venind spre mine.

- Nu-u-u! M-am sătur-a-a-t! i-am spus eu, împingând-o cu mâna, dar asta era pentru ea ceva atât de curios, încât s-a așezat imediat lângă mine.

- Vezi tu, dacă m-am decis să plătesc atât de mult, asta numai pentru că-i un chilipir. Caii pot fi revânduți cu douăzeci de mii de franci.

- Te cred, te cred; caii sunt minunați; ai un echipaj splendid; o să-ți prindă bine; dar ajunge.

- Deci, nu te superi?

- De ce să mă supăr? Ești deșteaptă că-ți faci din timp o rezervă de lucruri care-ți sunt necesare. Toate astea au să-ți prindă bine. Văd că într-adevăr trebuie să trăiești pe picior mare și să faci impresie; altfel n-ai să agonisești milionul. Cei o sută de mii de franci ai noștri nu-s decât începutul, o picătură în mare.

Blanche nu se aștepta de la mine la asemenea raționamente (în loc de țipete și reproșuri!), încât părea picată din cer.

- Deci… deci, din ăştia îmi eşti! *Mais tu as l'esprit pour comprende*! *Sais-tu, mon garçon*[82], deşi eşti preceptor, ar fi trebuit să te naşti prinț! Deci, nu-ți pare rău că banii ni se duc atât de repede?

- Dă-i încolo, de s-ar termina mai repede!

- *Mais… sais-tu… mais dis donc*, eşti cumva bogat? *Mais sais-tu*, doar dispreţuieşti banii prea mult. *Qu'est ce que tu feras aprè, dis donc*?[83]

- *Aprè*, am să plec la Homburg şi am să mai câştig o sută de mii de franci.

- *Oui, oui, ce'est ça, c'est magnifique*![84] Şi ştiu că ai să câştigi negreşit şi banii ai să-i aduci aici. Dis donc, ai să faci în aşa fel, încât am să te iubesc cu adevărat! Eh, pentru că eşti aşa, am să te iubesc mereu şi n-am să te înşel niciodată. Vezi tu, în timpul ăsta, cu toate că nu te-am iubit, *parce que je croyais*, *que tu n'est qu'un outchitel* (*quelque chose comme un laquais*, *ne'est-ce pas*?), ți-am fost credincioasă, *parce que je suis bonne fille*[85].

- Ah, minți! Dar cu Albert, cu ofițerul acela oacheş, nu te-am văzut data trecută?

- *Oh*, *oh*, *mai tu es…*[86]

- Da, minți, minți; dar de ce crezi că mă supăr? Mă doare în cot; *il faut que jeunese se passe*[87]. Doar n-ai să-l alungi, dacă a fost cu tine înaintea mea şi dacă îl iubeşti. Numai să nu-i dai bani, auzi?

- Deci, nu te superi nici pentru asta? *Mais tu es un vrai philosophe, sais-tu*? *Un vrai philosophe*! a strigat ea,

---

82 Deci, ai minte să pricepi! Ştii tu, băiatul meu (fr.).

83 Dar… ştii.. ia spune… Dar ştii… ce vei face după aceea, ia spune? (fr.)

84 Da, da, asta-i minunat! (fr.)

85 Întrucât credeam că nu eşti decât un „ucitel“ (ceva de felul unui lacheu, nu-i aşa?)… fiindcă sunt fată bună (fr.).

86 Ah, aha, dar eşti… (fr.).

87 Trebuie să-ți trăieşti tinerețea (fr.).

entuziasmată. *Eh bien, je t'aimerais, je t'aimerai - tu verras, tu sera content*![88]

Şi într-adevăr, de atunci parcă s-a ataşat într-adevăr de mine, arătându-mi chiar prietenie, şi aşa s-au scurs ultimele noastre zece zile. „Stelele” promise nu le-am văzut; însă în anumite privințe ea s-a ținut într-adevăr de cuvânt. Pe deasupra mi-a făcut cunoştință cu Hortense, care era o femeie chiar remarcabilă în felul ei şi în cercul nostru i se spunea *Thérèse-philosophe*...[89]

De altfel, n-are rost să lungesc vorba; toate astea ar putea alcătui o povestire separată, cu un colorit deosebit, pe care nu vreau s-o inserez în această nuvelă. Fapt e că eu îmi doream din răsputeri ca totul să se termine cât mai repede. Însă cei o sută de mii de franci ai noştri ne-au ajuns, aşa cum am mai spus, aproape o lună, lucru de care mă miram sincer; în tot cazul, cu optzeci de mii din aceşti bani Blanche şi-a cumpărat o sumedenie de lucruri; aşa că n-am cheltuit propriu-zis decât cel mult douăzeci de mii de franci, care, totuşi ne-au ajuns. Blanche, care spre sfârşit era aproape sinceră cu mine (în orice caz, nu mă mințea), mi-a mărturisit că cel puțin asupra mea n-au să cadă datoriile pe care fusese nevoită să le facă. „Nu ți-am dat să semnezi notele de plantă şi chitanțele, îmi spuse, pentru că mi-a fost milă de tine; alta ar fi făcut-o negreşit şi te-ar fi băgat în închisoare. Vezi, vezi cât te-am iubit şi ce bună sunt! Numai nunta asta blestemată cât mă va costa!”

Şi într-adevăr, am avut nuntă. A avut loc chiar la sfârşitul lunii petrecute împreună şi trebuie să presupun că pentru ea s-au dus ultimele rămăşițe ale celor o sută de

---

88 Dar eşti un adevărat filosof, ştii? Un adevărat filosof!... Ei bine, am să te iubesc, am să te iubesc – ai să vezi, ai să fii mulțumit! (fr.).

89 Referire la o carte cu conținut erotic, de un autor anonim, apărută în 1878:Thérèse-philosophe ou Memoire pour servis a l'histoire de D. Dirray et de M-lle Erodice de Haye.

mii de franci ai mei; cu asta povestea s-a şi sfârşit şi după asta mi-am dat oficial demisia.

Asta s-a întâmplat aşa: la o săptămână după instalarea noastră la Paris, a sosit generalul. A venit de-a dreptul la Blanche şi de la prima vizită aproape că a rămas la noi. Ce-i drept, avea un mic apartament. Blanche l-a întâmpinat cu bucurie, cu strigăte şi hohote de râs şi chiar s-a repezit să-l îmbrăţişeze; până la urmă ea însăşi nu l-a mai lăsat să plece, iar generalul trebuia s-o însoţească pretutindeni: şi pe bulevard, şi la plimbările cu trăsura, şi la teatru, şi în vizitele la cunoscuţi. Pentru această întrebuinţare generalul era încă bun; era destul de prestant şi decent - de talie aproape înaltă, cu favoriţi vopsiţi şi cu mustăcioară (fusese mai înainte ofiţer pe un cuirasier), cu faţa chipeşă, deşi puţin buhăită. Avea maniere excelente şi îşi purta fracul cu dibăcie. La Paris începuse să-şi etaleze decoraţiile. Cu un asemenea personaj era nu numai posibil să te plimbi pe bulevard, ci, dacă mă pot exprima aşa, era chiar *recomandabil*. Bunul şi aiuritul general era grozav de mulţumit de toate astea; nu se aşteptase câtuşi de puţin la aşa ceva atunci când apăruse la noi după sosirea la Paris. Atunci venise aproape tremurând de spaimă; credea că Blanche va ţipa la el şi va porunci să fie alungat; şi de aceea, văzând această întorsătură a lucrurilor, fusese cuprins de încântare şi toată luna se aflase într-o stare de extaz fără sens; de fapt, în starea asta l-am şi lăsat. De-abia ajuns aici am aflat în amănunt că, după plecarea noastră de atunci din Ruletenburg, avusese în dimineaţa aceea un fel de criză. Căzuse fără simţire, iar apoi toată săptămâna fusese ca nebun şi vorbise vrute şi nevrute. Începuse să se trateze, însă lăsase subit totul baltă şi plecase la Paris. Fireşte, felul cum îl primise Blanche fusese cel mai bun medicament pentru el; dar simptomele bolii persistaseră mult timp după aceea, cu toată starea lui euforică şi exaltată. Nu mai era deloc capabil să judece sau să

susțină o discuție cât de cât serioasă; în asemenea cazuri, îngăima câte un „hm!” la fiecare cuvânt şi clătina din cap - şi cu asta scăpa. Adeseori râdea, dar cu un râs nervos, bolnăvicios, de parcă nu se putea abține; altădată, şedea ore întregi negru ca noaptea la față, încruntându-şi sprâncenele stufoase. Multe lucruri nu şi le mai amintea chiar deloc; devenise inadmisibil de distrat şi îşi făcuse obiceiul de a vorbi singur. Numai Blanche putea să-l însuflețească; de fapt, şi crizele, în vremea cărora stătea posomorât şi încruntat într-un colț, însemnau că n-o mai văzuse de mult pe Blanche sau că Blanche plecase undeva şi nu-l luase cu ea, sau că, plecând, nu-l alintase. În asemenea momente n-ar fi putut spune ce doreşte şi nici nu ştia că-i posomorât şi trist. Stând aşa o oră sau două (asta am observat-o în două rânduri, când Blanche era plecată toată ziua, pesemne cu Albert), începea deodată să se uite împrejur, să se agite, să privească înapoi, amintindu-şi şi parcă vrând să caute ceva; dar, nevăzând pe nimeni şi neizbutind să-şi amintească nimic din ceea ce voise să întrebe, cădea din nou în uitare până când apărea Blanche veselă, neastâmpărată, gătită, cu râsul ei zglobiu; ea dădea fuga la general, începea să-l zgâlțâie şi chiar îl săruta - ceea ce, de altfel, catadicsea rar s-o facă. Odată generalul s-a bucurat atât de mult, încât a izbucnit în plâns, iar eu chiar m-am mirat.

De la începutul apariției lui la noi, Blanche începuse de îndată s-o facă pe avocatul şi să-l apere de mine. O apuca elocința; îmi aducea aminte că-l înşelase pe general din pricina mea, că fusese aproape logodnica lui, că-i dăduse cuvântul; că din pricina ei generalul îşi părăsise familia şi că, în fine, eu am fost în serviciul lui şi ar trebui să simt asta şi că ar trebui să-mi fie ruşine… Tăceam întruna, iar ea turuia îngrozitor. În fine, am izbucnit în râs şi istoria s-a încheiat astfel, adică ea şi-a zis la început că-s prost, iar până la urmă s-a oprit la ideea că-s un om foarte bun şi foarte înțelegător. Într-un cuvânt, am avut

norocul să merit spre sfârşit bunăvoința acestei femei accesibile. (De altfel, Blanche era într-adevăr o fată minunată, în felul ei, desigur; n-o apreciasem cum se cuvine la început.) „Eşti un om deştept şi bun... şi... şi... păcat doar că eşti prost! N-ai să agoniseşti nimic!”

Fiind *„un vrai russe, un calmouk*!”[90], ea m-a trimis de câteva ori să-l plimb pe general pe străzi, aşa cum trimiți lacheul să-ți plimbe pudelul. De altfel, l-am dus la teatru, la Bal-Mabile şi la restaurante. Pentru asta Blanche scotea şi bani, cu toate că generalul avea şi el banii lui şi îi plăcea foarte mult să scoată portmoneul în public. Odată a trebuit să fac aproape uz de forță, ca să nu-l las să cumpere o broşă de şapte sute de franci, pe care pusese ochii la Palais Royale şi ținea morțiş să i-o dăruiască lui Blanche. Ce să facă ea cu o broşă de şapte sute de franci? Generalul n-avea mai mult de o mie de franci. Niciodată n-am putut afla de unde apăruseră banii aceia. Presupun că de la *mister* Astley, mai ales că acesta le achitase nota de plată la hotel. În ce priveşte atitudinea generalului față de mine în această perioadă, el nici măcar nu-şi dădea seama de relațiile mele cu Blanche. Cu toate că auzise vag că am câştigat un capital, presupunea pesemne că sunt pe lângă Blanche ceva de felul unui secretar particular sau, poate, chiar servitor. În tot cazul, vorbea mereu cu mine de sus, ca şi mai înainte, cu un aer superior, şi chiar se apuca uneori să mă dojenească. Odată ne-a distrat teribil pe mine şi pe Blanche la noi acasă, în timpul cafelei de dimineață; nu era deloc supărăcios; dar atunci s-a supărat deodată şi nici până acum nu înțeleg de ce. Dar, desigur, nici el nu înțelegea. Într-un cuvânt, s-a pornit să debiteze un discurs fără început şi fără sfârşit, *à bâtons-rompus*[91], striga că sunt un băiețandru, că are să mă învețe minte... că are să mă facă să înțeleg... şi aşa mai departe, şi aşa

---

90 Un rus adevărat, un calmuc (fr.).
91 Dezlânat (fr.).

mai departe. Însă nimeni n-a putut pricepe nimic. Blanche râdea de se prăpădea; în fine, l-a potolit şi l-a scos la plimbare. De altfel, am observat de multe ori că pe general îl apuca tristețea, că îi părea rău de cineva şi de ceva, că-i lipsea cineva, chiar în pofida prezenței lui Blanche. În asemenea momente, a încercat el însuşi să stea de vorbă cu mine de vreo două ori, dar n-a fost în stare să-mi explice nimic limpede, amintindu-şi de slujbă, de răposata soție, de gospodărie, de moşie. Dă peste un cuvânt oarecare şi se bucură de el, îl repetă de o sută de ori pe zi, deşi acesta nu-i exprimă nici sentimentele, nici gândurile. Am încercat să-i vorbesc despre copii; dar el s-a descotorosit de mine cu vorba lui repezită de altădată şi a trecut repede la alt subiect: „Da, da! Copiii, copiii, ai dreptate, copiii!” Numai o singură dată s-a înduioşat; mergeam amândoi la teatru: „Copiii ăştia nefericiți!” Şi apoi, în seara aceea, a repetat de câteva ori: copii nefericiți! Când, o dată, am adus vorba despre Polina, a fost chiar cuprins de furie. „E o femeie ingrată, a exclamat el, rea şi ingrată! Ne-a făcut familia de ruşine! Dacă aici ar exista legi, aş pune-o cu botul pe labe! Da, da!” Cât despre Des Grieux, nu putea să-i audă nici măcar numele. „M-a distrus, spuse el, m-a furat, m-a înjunghiat! El a fost coşmarul meu în decursul a doi ani întregi! L-am visat luni la rând! E… e… e… O, să nu-mi mai pomeneşti de el niciodată!”

Vedeam că între ei ceva începe să se aranjeze, dar tăceam, după cum îmi era obiceiul. Blanche m-a anunțat prima: asta a fost exact cu o săptămână înainte de a ne despărți. „*Il a du chance*[92], mi-a turuit, *babouchka* e într-adevăr bolnavă şi are să moară negreşit. *Mister* Astley a trimis o telegramă; fii şi dumneata de acord că e, totuşi, moştenitorul ei. Şi chiar dacă nu, n-are să mă deranjeze cu nimic. În primul rând, are pensia lui şi, în al doilea

92 Are noroc (fr.).

rând, va locui în camera laterală şi va fi cu desăvârşire fericit. Eu voi fi *madame de générale*. Voi intra într-un cerc select (Blanche visa asta tot timpul), iar după aceea voi fi moşiereasă rusoaică, *j'aurai un chateau, des moujiks, et puis j'aurai toujours mon million*"[93].

- Dar dacă îl apucă gelozia, dacă îți va pretinde... Dumnezeu ştie ce... pricepi?

- O, nu, *non*, *non*, *non*! N-o să îndrăznească! Am luat măsuri, nu-ți face griji. L-am şi silit să semneze câteva chitanțe pe numele lui Albert. La cea mai mică mişcare, va fi îndată pedepsit; dar n-o să îndrăznească!

- Bine, mărită-te...

Nunta au făcut-o fără fast deosebit, în familie, în linişte. Au fost invitați Albert şi câțiva dintre prietenii apropiați. Hortense, Cléopâtre şi ceilalți au fost înlăturați categoric. Mirele se interesa foarte mult de situația sa. Blanche i-a legat cravata cu mâna ei, l-a dat ea însăşi cu alifie şi, cu fracul şi cu vesta sa albă, arăta *très comme il* faut[94].

- *Il est pourtant très comme il faut*[95], mă anunță însăşi Blanche, ieşind din camera generalului, de parcă ideea că generalul este *très comme il faut* ar fi uimit-o şi pe ea. Eu mă implicam atât de puțin în amănunte, participând numai în calitate de spectator leneş, încât am uitat multe din cele care au fost. Îmi amintesc doar că Blanche s-a dovedit a nu fi deloc de Cominges, la fel cum şi mama ei nu era câtuşi de puțin *veuve Cominges*, ci du Placet. De ce fuseseră amândouă de Cominges până atunci - asta n-o ştiu. Însă generalul era foarte mulțumit şi de asta, iar du Placet îi plăcea chiar mai mult decât de Cominges. În dimineața nunții, de-acum îmbrăcat complet, umbla mereu încoace şi încolo prin cameră şi repeta cu jumătate

---

93 Voi avea un castel, mujici şi voi avea totuşi milionul meu (fr.).
94 Foarte onorabil (fr.).
95 E totuşi foarte onorabil (fr.).

de glas, cu un aer neobişnuit de serios şi plin de importanţă: „*Mademoiselle* Blanche du Placet! Blanche du Placet! Du Placet! Domnişoara Blanche du Placet!...” Şi un fel de mulţumire de sine strălucea pe chipul lui. În biserică, la primar şi acasă, la banchet, era nu numai bucuros şi mulţumit, dar chiar şi mândru. Se întâmplase ceva cu amândoi. Blanche începuse să aibă o ţinută deosebit de demnă.

- De-acum trebuie să mă port cu totul altfel, îmi spuse ea extrem de serios, *mais vois-tu*, nu m-am gândit la un lucru foarte neplăcut: imaginează-ţi, n-am putut învăţa până acum să rostesc numele meu de familie: Zagoreanki, Zagozeanski, *madame la générale de Sago-Sago*, *ces diables de noms russes*, *enfin madame la générale à quatorze consonnes*! *Comme c'est agréeble*, *n'est-ce pas*?[96]

În sfârşit, ne-am despărţit, şi Blanche, prostuţa de Blanche, chiar a lăcrimat, luându-şi rămas-bun de la mine. „*Tu étais bon enfant*, mi-a spus ea, smiorcăindu-se. *Je te croyais bête es tu en avais l'air*[97], dar asta îţi şade bine.” Şi, strângându-mi mâna pentru ultima oară, se repezi în budoar şi peste câteva clipe îmi aduse două bancnote de câte o mie de franci. Asta n-aş fi crezut-o în ruptul capului! „Banii au să-ţi prindă bine, tu, poate, eşti un *outchitel* foarte erudit, dar eşti un om îngrozitor de prost. Mai mult de două mii nu ţi-aş da pentru nimic în lume, fiindcă oricum i-ai pierde la joc. Ei, du-te sănătos! *Nous serons toujours bon amis*, iar dacă o să câştigi din nou, vino neapărat la mine, *et tu seras hereux*!”[98]

Îmi mai rămăseseră şi mie vreo cinci sute de franci; pe deasupra, aveam un ceas superb de vreo mie de franci,

---

96 Dar, vezi tu... doamna general de Sago-Sago, aceste afurisite de nume ruseşti, în fine, doamna general cu paisprezece consoane! Plăcut, nu-i aşa? (fr.)

97 Te credeam prost şi chiar aveai aerul (fr.).

98 Vom rămâne întotdeauna prieteni... şi vei fi fericit (fr.).

butoni cu briliante şi altele, aşa că puteam s-o mai duc un timp destul de îndelungat, fără nicio grijă. M-am oprit dinadins pentru mai mult timp în orăşelul ăsta ca să-mi adun gândurile şi, mai ales, îl aşteptam pe *mister* Astley. Am aflat precis că va trece pe aici şi se va opri pentru o zi şi o noapte, cu treburi. O să aflu tot… şi apoi am să plec direct la Homburg. La Ruletenburg nu mă duc, poate doar la anul. Într-adevăr, se spune că-i semn rău să-ți încerci norocul de două ori la rând la aceeaşi masă, iar la Homburg se joacă belfereşte.

Capitolul XVII

Iată, a trecut un an şi opt luni de când nu m-am mai uitat prin însemnările astea şi de-abia acum, de tristeţe şi amărăciune, m-am gândit să mă distrez şi le-am citit întâmplător. Deci, mă oprisem atunci la ideea că plec la Homburg. Doamne! Cu ce inimă relativ uşoară scrisesem atunci ultimele rânduri! Adică, nu chiar cu inima uşoară, ci cu câtă siguranţă de sine, cu câte speranţe nestrămutate! Mă îndoiam oare măcar cât de cât de mine? Şi, iată, a trecut mai mult de un an şi jumătate şi, după părerea mea, am ajuns mult mai rău decât un cerşetor! Cerşetor - ba bine că nu! M-ar durea-n cot dacă aş fi cerşetor! Pur şi simplu, m-am nenorocit! De altfel, nu mă pot compara aproape cu nimic şi nici n-are rost să-mi ţin morală! Nimic nu poate fi mai stupid decât morala într-un asemenea moment! O, oameni plini de sine: cu câtă mândrie satisfăcută sunt gata flecarii ăştia să-şi rostească sentinţele! Dacă ar şti cât de bine îmi înţeleg singur situaţia dezgustătoare în care mă aflu, atunci, desigur, n-ar mai avea curajul să-mi dea sfaturi. Ei, ce lucruri noi, pe care eu nu le ştiu, ar putea să-mi spună? Şi parcă despre asta-i vorba? Vorba e că-i de-ajuns o învârtitură de roată şi totul se va schimba, iar aceşti moralişti vor fi primii (de asta sunt sigur) care vor veni să mă felicite cu glume amicale. Şi nu-mi vor întoarce spatele cu toţii, ca acum. De fapt, mă doare-n cot de toţi! Ce-s eu acum? Un *zéro*. Ce pot fi mâine? Mâine pot învia din morţi şi să încep din nou să trăiesc! Aş putea recăpăta omul din mine, până când nu s-a pierdut!

Într-adevăr, atunci am plecat la Homburg, dar… am fost pe urmă iarăşi la Ruletenburg, am fost şi la Spa, am fost chiar şi la Baden, unde l-am însoţit, în calitate de valet, pe consilierul Hinze, un ticălos, fostul meu stăpân de aici. Da, am fost şi lacheu, cinci luni încheiate! Asta s-a întâmplat imediat după închisoare. (Căci am stat la

închisoare la Ruletenburg pentru o datorie făcută aici. Un necunoscut m-a scos de acolo. Cine să fi fost? *Mister* Astley? Polina? Nu ştiu, dar datoria, de numai două sute de taleri, a fost plătită şi eu am ieşit din închisoare.) Unde aveam să mă duc? Mi-am luat slujbă la acest Hinze. E un om tânăr şi uşuratic, îi place să lenevească, iar eu vorbesc şi scriu în trei limbi. Mai întâi m-am angajat ca un fel de secretar, cu treizeci de guldeni pe lună; dar am sfârşit prin a deveni lacheu adevărat: nu i-au mai permis mijloacele să țină un secretar şi mi-a scăzut din leafă; iar eu n-aveam unde să mă duc, am rămas şi aşa m-am prefăcut eu însumi în lacheu. În slujba lui, m-am abținut de la mâncare şi băutură, în schimb am agonisit şaptezeci de guldeni în cinci luni. Într-o seară, la Baden, l-am anunțat că vreau să mă despart de el; în aceeaşi seară m-am dus la ruletă. O, cum îmi bătea inima! Nu, nu la bani țineam! Atunci nu voiam decât ca a doua zi toți alde Hinze, toți recepționerii-şefi, toate aceste splendide doamne din Baden - toți să vorbească despre mine, să povestească istoria mea, să se mire de mine, să mă laude şi să se încline în fața noului meu câştig. Toate acestea erau visări şi griji de copil, dar… cine ştie, poate că, dacă aş fi întâlnit-o pe Polina, i-aş fi povestit, şi ea ar fi văzut că-s mai presus de toate aceste absurde ghionturi ale destinului… O, nu la bani țin eu! Sunt sigur că i-aş fi dat din nou pe mâna vreunei Blanche şi aş fi umblat din nou trei săptămâni prin Paris cu o pereche de cai proprii de şaisprezece mii de franci. Ştiu doar precis că nu-s zgârcit; chiar cred că sunt risipitor - şi totuşi cu ce tremur, cu ce fiori în inimă ascult strigătele crupierului: *trente et un*, *rouge*, *impaire et passe*, sau: *qautre*, *noir*, *pair et manque*! Cu câtă lăcomie mă uit la masa de joc, pe care sunt împrăştiați ludovicii, fredericii şi talerii, la clidurile de aur, când, împinse de lopățica crupierului, se împrăştie în grămezi strălucitoare ca jarul, sau la fişicurile de argint, lungi de un arşin, înşirate împrejurul roții. Numai

apropiindu-mă de sala de joc, când mai am de străbătut două încăperi, de îndată ce aud zăngănitul banilor împrăştiaţi, aproape că mă apucă tremuriciul.

O, seara aceea, când am dus cei şaptezeci de guldeni ai mei la masa de joc, a fost şi ea minunată. Am început cu zece guldeni şi din nou cu *passe*. Pentru *passe* am o prejudecată. Am pierdut. Îmi mai rămâneau şaizeci de guldeni în monede de argint; m-am gândit şi l-am preferat pe *zéro*. Am început să pun câte cinci guldeni pe *zéro*; la a treia tură a ieşit *zéro* şi eu mai că n-am murit de bucurie primind o sută şaptezeci şi cinci de guldeni; când am câştigat o sută de mii de guldeni, nu am fost aşa de bucuros. Imediat am pus o sută de guldeni pe *rouge* - a mers; toţi două sute pe *rouge* - a mers; toţi patru sute pe *noir* - a mers; toţi opt sute pe *manque* - a mers; adunând cu ce avusesem mai înainte, aveam o mie şapte sute de guldeni, şi asta în mai puţin de cinci minute! Da, în asemenea clipe uiţi de toate ghinioanele din trecut! Pentru asta mi-am pus mai mult decât viaţa la bătaie, am îndrăznit să risc - şi iată-mă din nou în rând cu oamenii!

Am închiriat o cameră la hotel şi până pe la ora trei mi-am numărat banii. Dimineaţa, când m-am trezit, nu mai eram lacheu. M-am hotărât să plec în aceeaşi zi la Homburg; acolo nu slujisem ca lacheu şi nu stătusem la închisoare. Cu o jumătate de oră înainte de plecarea trenului, m-am dus să mizez doar de două ori, nu mai mult, şi am pierdut o mie cinci sute de florini. Totuşi, am plecat la Homburg şi, iată, a şi trecut o lună de când sunt aici…

Desigur, trăiesc într-o permanentă stare de agitaţie, joc pe mize cât se poate de mici şi aştept ceva, îmi fac planuri, stau zile întregi lângă masa de joc şi observ jocul, până şi în vis văd jocul, dar cu toate astea mi se pare că parcă am amorţit, parcă m-am împotmolit într-o mocirlă. Îmi dau seama de asta după impresia lăsată de întâlnirea cu *mister* Astley. Nu ne văzusem de atunci şi ne-am

întâlnit întâmplător; iată cum a fost. Mergeam prin grădină şi mă gândeam că am rămas aproape fără bani, dar că am cincizeci de guldeni; pe lângă asta, la hotelul unde ocupam o chichineață, achitasem nota de plată cu două zile mai înainte. Deci, îmi mai rămânea posibilitatea să mai merg o singură dată la ruletă - dacă aveam să câştig măcar cât de cât, puteam continua jocul; dacă pierdeam - trebuia să mă angajez din nou ca lacheu, în cazul în care n-aş găsi aici nişte ruşi, care ar avea nevoie de un preceptor. Absorbit de aceste gânduri, mi-am început plimbarea mea obişnuită, zilnică, prin parc şi prin pădure, până în ducatul vecin. Uneori umblam aşa câte patru ore şi mă întorceam la Homburg obosit şi flămând. De îndată ce am ieşit din grădină şi am intrat în parc, l-am văzut deodată pe o bancă pe *mister* Astley. El m-a zărit primul şi m-a strigat. M-am aşezat lângă el. Observând la el o oarecare aroganță, mi-am temperat imediat bucuria, fiindcă la început mă bucurasem grozav de mult să-l văd.

- Deci, eşti aici! Eram sigur că o să te întâlnesc, îmi spuse el. Nu te osteni să-mi povesteşti: ştiu, ştiu tot; mi-e cunoscută toată viața dumitale de-a lungul acestui an şi opt luni.

- Ia te uită! Înseamnă că îți urmăreşti vechii prieteni! îi răspunsei eu. Faptul că nu-i uiți îți face cinste... Stai, totuşi, îmi dai o idee - nu cumva dumneata m-ai răscumpărat din închisoarea de la Ruletenburg, unde stăteam pentru o datorie de două sute de guldeni? M-a răscumpărat un necunoscut.

- Nu, o, nu; nu te-am răscumpărat de la închisoarea din Ruletenburg, unde stăteai pentru o datorie de două sute de guldeni, dar am ştiut că stai la închisoare pentru o datorie de două sute de guldeni.

- Înseamnă că ştii cine m-a răscumpărat?

- O, nu, nu pot spune că ştiu cine te-a răscumpărat.

- Ciudat; dintre ruşii noştri nu mă cunoaşte nimeni, şi ruşii aici nici n-ar răscumpăra pe cineva; asta se

întâmplă acolo, în Rusia, unde ortodocşii îi răscumpără pe ortodocşi. Mă gândeam că a făcut-o un sucit de englez, din extravaganță.

Mister Astley mă asculta oarecum mirat. Cred că se aşteptase să mă găsească posomorât şi distrus.

- Totuşi, mă bucur mult să văd că ți-ai păstrat toată independența de spirit şi chiar veselia, rosti el cu un ton destul de neplăcut.

- Adică, pe dinăuntru, scrâşneşti de ciudă că nu-s distrus şi umilit, spusei eu, râzând.

Nu mă înțelese foarte repede, dar, înțelegând, zâmbi.

- Îmi plac observațiile dumitale. În aceste cuvinte îl recunosc pe vechiul meu prieten de altădată, inteligent, entuziast şi totodată cinic; numai ruşii pot cumula concomitent atâtea contrarii. Într-adevăr, omului îi place să vadă că prietenul cel mai bun se umileşte în fața lui; pe umilire se întemeiază cel mai adesea prietenia. Dar, în cazul de față, te încredințez că sunt bucuros cu adevărat că nu te pierzi cu firea. Spune-mi, n-ai de gând să renunți la joc?

- O, ducă-se la naiba! Renunț de îndată ce…

- De îndată ce-ți recuperezi banii? Îmi închipuiam eu; nu mai continua; ştiu, ai spus-o fără să vrei, deci, ai spus adevărul. Ia spune, în afară de joc, nu mai ai nicio ocupație?

- Da, nu mai am…

Începu să mă examineze. Nu ştiam nimic, aproape nu mă uitam în ziare şi în tot acest timp nu frunzărisem nicio carte.

- Ai amorțit, observă el, n-ai renunțat numai la viață, la propriile interese şi la cele obşteşti, la datoria de cetățean şi de om, la prietenii dumitale (pe care, totuşi, i-ai avut), n-ai renunțat numai la oricare alt țel, în afara câştigului - ai renunțat până şi la amintirile dumitale. Îmi aduc aminte cum erai într-un moment fierbinte şi viguros al vieții dumitale; dar sunt sigur că ai uitat simțirile cele

mai frumoase de atunci; visările, cele mai stringente dorințe ale dumitale de acum nu merg mai departe de *pair* şi *impair*, de *rouge*, *noir*, de cele douăsprezece numere mijlocii şi aşa mai departe, şi aşa mai departe, sunt sigur de asta!

- Destul, *mister* Astley, te rog, te rog! Nu-mi mai aduce aminte! strigai eu cu ciudă, aproape cu ură. Să ştii că n-am uitat absolut nimic; însă doar pentru un timp mi-am scos toate astea din cap, chiar şi amintirile - până când nu-mi îndrept radical situația şi atunci… atunci, ai să vezi, am să învii din morți!

- Ai să fii tot aici şi peste zece ani, spuse el. Pariez că, dacă am să trăiesc, am să-ți aduc aminte de asta tot aici, pe bancă.

- Destul! îl întrerupsei eu cu nerăbdare. Şi, ca să-ți dovedesc că nu-s uituc în privința trecutului, dă-mi voie să te întreb: unde-i acum *miss* Polina? Dacă nu dumneata m-ai răscumpărat, înseamnă că precis ea a făcut-o. De atunci nu am mai auzit nimic despre ea.

- Nu, o, nu! Nu cred că ea te-a răscumpărat. Acum e în Elveția şi mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă întrebi despre *miss* Polina, spuse el hotărât şi chiar supărat.

- Asta înseamnă că şi pe dumneata te-a rănit foarte tare! râsei eu fără să vreau.

- *Miss* Polina e cea mai bună dintre ființele cele mai demne de respect, dar, îți repet, mi-ai face o mare plăcere dacă ai înceta să mă întrebi de *miss* Polina. Nu ai cunoscut-o niciodată şi consider că numele ei, rostit de buzele dumitale, este o insultă la adresa simțămintelor mele.

- Na-ți-o bună! De altfel, nu ai dreptate; judecă şi dumneata: dacă nu despre ea, despre ce altceva am putea vorbi? Căci în asta stau toate amintirile noastre. De altminteri, nu-ți face griji, n-am nevoie să vă aflu simțămintele secrete… nu mă interesează, ca să zic aşa,

decât situația exterioară a lui *miss* Polina, starea ei actuală, de suprafață. Asta mi-o poți spune în două cuvinte.

- Mă rog, dar să încheiem cu aceste două cuvinte. *Miss* Polina a fost mult timp bolnavă; şi acum e bolnavă; câtva timp a locuit cu mama şi sora mea în Anglia de nord. Acum şase luni, bunica ei - ți-o aminteşti pe femeia aceea smintită - a murit şi i-a lăsat ei personal şapte mii de lire. Acum *miss* Polina călătoreşte împreună cu familia surorii mele, care s-a măritat. Frățiorul şi surioara ei au şi ei viața asigurată prin testamentul bunicii şi învață la Londra. Generalul, tatăl ei vitreg, a murit acum o lună la Paris, în urma unui atac de apoplexie. *Mademoiselle* Blanche s-a purtat bine cu el, dar a reuşit să treacă pe numele ei tot ce-i lăsase bunica generalului… cred că asta-i tot.

- Dar Des Grieux? Nu cumva călătoreşte şi el prin Elveția?

- Nu, Des Grieux nu călătoreşte prin Elveția şi nu ştiu unde se află Des Grieux; în plus, te previn o dată pentru totdeauna să eviți asemenea aluzii şi alăturări ingrate, altfel vei avea negreşit de-a face cu mine.

- Cum? În ciuda fostelor noastre relații de prietenie?

- Da, în ciuda fostelor noastre relații de prietenie.

- Îți cer de-o mie de ori iertare, *mister* Astley. Totuşi, dă-mi voie: aici nu-i vorba de nimic jignitor şi ingrat; doar n-o acuz de nimic pe *miss* Polina. Pe lângă asta, un francez şi o domnişoară rusoaică, în general vorbind, alcătuiesc o asemenea alăturare, *mister* Astley, pe care nu noi vom izbuti s-o rezolvăm sau s-o înțelegem definitiv.

- Dacă nu vei pomeni numele lui Des Grieux împreună cu celălalt nume, te-aş ruga să-mi explici ce înțelegi prin expresia „un francez şi o domnişoară rusoaică”? Ce fel de „alăturare” e asta? De ce fie tocmai un francez şi neapărat o domnişoară rusoaică?

- Vezi? Ai devenit curios? Dar asta-i o poveste lungă, *mister* Astley. Aici e nevoie de multe cunoştințe prealabile.

De altfel, problema e importantă, oricât de ridiculă ar părea la prima vedere. Francezul, *mister* Astley, este o formă desăvârşită, frumoasă. Dumneata, ca britanic, poți să nu fii de acord cu asta; nici eu, ca rus, nu-s de acord, poate că, să zicem, măcar din invidie; dar domnişoarele noastre pot fi de altă părere. Dumneata poți să-l găseşti pe Racine dezaxat, denaturat şi parfumat; pesemne că nici nu te-ai apuca să-l citeşti. Şi eu îl găsesc sinuos, denaturat şi parfumat, chiar ridicol dintr-un anumit punct de vedere; dar e minunat, *mister* Astley, şi, mai ales, e un mare poet, fie că vrem noi sau nu. Forma națională a francezului, adică a parizianului, a început să se închege într-o formă grațioasă pe vremea când noi eram încă urşi. Revoluția a fost moştenitoarea nobilimii. Acum franțuzul cel mai banal poate avea maniere, purtări, expresii şi chiar idei de o formă cât se poate de grațioasă, fără să se implice în această formă nici cu inițiativa, nici cu sufletul, nici cu inima; toate astea le-a căpătat prin moştenire. Se înțelege de la sine că ele pot fi cele mai găunoase şi mai mizerabile cu putință. Ei bine, *mister* Astley, află acum că nu există pe lume o ființă mai credulă şi mai sinceră decât o domnişoară rusoaică, bună, deşteaptă şi nu foarte dezaxată. De Grieux, apărând într-un rol oarecare, apărând deghizat, îi poate cuceri inima cu o uşurință extraordinară; are forma grațioasă, *mister* Astley, şi domnişoara confundă această formă cu propriul lui suflet, cu forma naturală a sufletului şi inimii lui, şi n-o ia drept o haină căpătată prin moştenire. Spre marea dumitale neplăcere, trebuie să-ți mărturisesc că englezii, în cea mai mare parte, sunt stângaci şi lipsiți de grație, iar ruşii se pricep destul e bine să distingă frumusețea şi se dau în vânt după ea. Dar, ca să distingi frumusețea sufletului şi originalitatea unei persoane, ai nevoie de incomparabil mai multă independență şi libertate decât au femeile şi, cu atât mai mult, domnişoarele noastre - şi în tot cazul de mai multă experiență. Iar *miss* Polina - iartă-mă, dar am rostit

cuvântul şi nu mai am ce face - are nevoie de foarte, foarte mult timp ca să se hotărască să te prefere pe dumneata ticălosului de Des Grieux. Poate să te preţuiască, poate să-ţi devină prietenă, poate să-şi deschidă inima în faţa dumitale; dar în inima asta va domni totuşi ticălosul odios, mizerabilul şi meschinul cămătar Des Grieux. Îl va păstra, ca să zicem aşa, numai din încăpăţânare şi amor-propriu, pentru că acest Des Grieux i s-a arătat cândva cu aureola de marchiz elegant, de liberal dezamăgit, care s-a ruinat (oare?) dând ajutor familiei ei şi uşuraticului general. Toate tertipurile au ieşit la iveală mai târziu: dar n-are importanţă că au ieşit la iveală; totuşi, dă-i-l pe Des Grieux de altădată - iată ce-i trebuie ei! Şi cu cât îl urăşte mai mult pe Des Grieux de acum, cu atât mai mult îi e dor de cel de altădată, cu toate că acela n-a existat decât în imaginaţia ei. Eşti fabricant de zahăr, *mister* Astley?

- Da, sunt acţionar al cunoscutei fabrici de zahăr *Lovel et comp.*

- Ei, vezi şi dumneata, *mister* Astley. Pe de o parte, un fabricant de zahăr, iar pe de altă parte, Apolo din Belvedere; toate astea parcă nu se leagă. Iar eu nici măcar fabricant de zahăr nu sunt; pur şi simplu, sunt un jucător neînsemnat la ruletă, am fost chiar şi lacheu, ceea ce pesemne *miss* Polina ştie, pentru că, mi se pare, are informatori buni.

- Eşti înrăit şi de asta spui atâtea prostii, zise *mister* Astley calm, după ce se gândi puţin. Pe deasupra, cuvintele dumitale n-au originalitate.

- De acord! Dar groaznic e, nobile prieten, că aceste acuzaţii ale mele, oricât ar fi de învechite, de triviale, de teatrale, sunt totuşi reale! Totuşi, noi doi nu ne-am ales cu nimic!

- E o prostie josnică… fiindcă, fiindcă… atunci află! rosti *mister* Astley cu vocea tremurătoare şi cu ochii scânteietori. Atunci află, om ingrat şi nedemn, meschin şi nefericit, că am venit la Homburg tocmai din însărcinarea

ei, ca să te văd, să discut cu dumneata mult şi sincer şi să-i transmit totul - sentimentele dumitale, gândurile, speranțele şi… amintirile!

- Oare! Oare? strigai eu şi lacrimile prinseră să-mi curgă şiroaie din ochi. Nu le-am putut opri şi asta mi s-a întâmplat, mi se pare, pentru prima dată în viață.

- Da, om nenorocit, te-a iubit şi asta ți-o pot dezvălui pentru că eşti un om pierdut. Mai mult chiar, dacă ți-aş spune că te iubeşte şi acum, dumneata tot ai rămâne aici. Da, te-ai distrus singur. Ai avut unele aptitudini, o fire vioaie şi n-ai fost om rău; puteai chiar să fii folositor patriei dumitale, care are atâta nevoie de oameni, dar vei rămâne aici şi viața îți va fi terminată. Nu te acuz. După părerea mea, toți ruşii sunt aşa sau sunt înclinați să fie aşa. Dacă nu-i ruleta la mijloc, se găseşte altceva asemănător. Excepțiile sunt mult prea rare. Nu eşti primul care nu înțelege ce înseamnă munca (nu mă refer la poporul dumitale). Ruleta e un joc cu precădere rusesc. Până acum ai fost cinstit şi ai fi preferat să te faci mai degrabă lacheu decât să furi… dar mi-e frică să mă gândesc ce s-ar putea întâmpla în viitor. Ajunge, rămâi cu bine! Fireşte, ai nevoie de bani, nu? Ține de la mine zece ludovici, mai mult nu-ți dau, fiindcă oricum ai să-i pierzi la joc. Ia-i şi rămâi cu bine! Dar ia-i odată!

- Nu, *mister* Astley, după toate câte s-au spus acum…

- Ia-i! strigă el. Sunt convins că încă mai ai noblețe cât de cât, ți-i dăruiesc, aşa cum un prieten poate să-i dăruiască unui prieten adevărat. Dacă aş putea fi sigur că renunți imediat la joc, la Homburg şi că pleci în țara dumitale, aş fi gata să-ți dau pe loc o mie de lire ca să începi o nouă carieră. Însă nu-ți dau o mie de lire, ci numai zece ludovici, tocmai pentru că o mie de lire sau zece ludovici sunt absolut acelaşi lucru pentru dumneata în momentul de față; oricum ai să-i pierzi. Ia-i şi rămâi cu bine.

- Îi iau, dacă-mi dai voie să te îmbrățişez la despărțire.

- O, asta cu plăcere!

Ne-am îmbrățişat cu sinceritate şi *mister* Astley a plecat.

Nu, nu are dreptate! Dacă eu am fost aspru şi stupid în legătură cu Polina şi Des Grieux, el a fost aspru şi pripit în privința ruşilor. De mine nu mai spun nimic. De altfel… de altfel, deocamdată nu-i vorba de asta. Toate astea-s vorbe, vorbe şi vorbe, dar e nevoie de fapte! Aici, principalul e Elveția! Chiar mâine - o, dacă aş putea pleca chiar mâine! Să renasc şi să învii. Trebuie să le dovedesc… Polina să ştie că încă mai pot să fiu om. E de-ajuns doar… de altfel, acum e târziu - dar mâine… O, am o presimțire şi nu se poate să fie altfel! Am acum cincisprezece ludovici, dar am început şi cu cincisprezece guldeni! Dacă aş începe cu precauție… şi oare, oare chiar sunt până într-atât de copil! Parcă nu înțeleg că-s un om pierdut? Dar - de ce n-aş putea învia? Da! E de ajuns să fiu măcar o dată în viață chibzuit şi răbdător - şi asta-i tot! E de ajuns să fiu tare măcar o singură dată şi într-o oră aş putea să-mi schimb tot destinul! Principalul e tăria de caracter. N-am decât să-mi amintesc ce mi s-a întâmplat de felul acesta acum şapte luni, la Ruletenburg, înainte de a pierde totul definitiv. O, a fost un caz extraordinar de fermitate: atunci pierdusem tot, tot… Ies din cazinou, mă uit şi văd că în buzunarul vestei se mai mişcă un gulden: „A, prin urmare, o să am cu ce să prânzesc!” m-am gândit, dar, după ce am făcut vreo sută de paşi, m-am răzgândit şi m-am întors. Am pus guldenul acela pe *manque* (atunci a fost pe *manque*) şi, zău, este ceva deosebit în senzația pe care o încerci, când, singur, într-o țară străină, departe de patrie, de prieteni şi neştiind ce vei mânca în ziua aceea, pui ultimul, unicul gulden! Am câştigat, şi peste douăzeci de minute am ieşit din cazinou având şaptezeci de guldeni în buzunar. E un fapt! Şi ce-ar fi fost dacă atunci m-aş fi descurajat, dacă n-aş fi avut curajul să mă hotărăsc?…

Mâine, mâine totul se va termina!